

EYLÜL 2022-İKİNCİ DEVRE-SAYI:7-FİYAT:20 ₺

aylıkbaran

fikir ve aksiyon gazetesi

BÜYÜK TÜRKİYE OLMANIN ŞARTI

BÜYÜK DOĞU PARA DÜZENİ

MEVLÜT KOÇ | KÂZIM ALBAY | ÖMER EMRE AKCEBE | ÇAKAL CARLOS | HASAN AKSAY
FARUK HANEDAR | ABDULKADİR ASLAN | M. TAHA İNCİ | H. HÜSEYİN AKDAĞ | MUSTAFA KÖKMEN
SIRRI KADEM | BAHATTİN YEŞİLOĞLU | AMİNE BETÜL KAVİN | ÖMER SALİH TERCAN | MUHARREM ÇETİN
RÖPORTAJ: PROF. DR. AHMET ULUSOY | İHSAN TOKSÖZ
SEMİNER: ABDULLAH DAVUDOĞLU

2 EYLÜL
2006

Şehid
BAYRAM ALİ ÖZTÜRK HOCA'YI
RAHMET VE GIBTA İLE
YÂD EDİYORUZ!

ÖNSÖZ

Selam ile...

Türkiye kısa süren bir ekonomik istikrar sürecinin ardından yeniden bir kur-faiz-enflasyon sarmalının içerisine girdi. Son birkaç senedir yaşanan şoklarla birlikte Türk Lirası döviz karşısında değer kaybederken paradan para kazanma ekonomisinin hâkim güçleri enflasyon ile milletin cebindeki parayı yine çekip aldı. Geçmişten farklı olarak, bu kez tekrar tekrar denenen “enflasyonu düşürmek için faizi artır” formülü uygulanmıyor. Faiz düşürülüyor; fakat enflasyon da bir türlü düşmüyor! İthalata dayalı ihracat ekonomisinde uygulanan “yüksek kur düşük faiz” politikası beklenen performansı sergilemiyor ve çözüm-süzlüğe hapsolünmüş sistemin içinden çıkma ümidi vadetmediği görülüyor.

Türkiye’nin yeniden bir dünya gücü olma iddiasının konuşulduğu yerde, prangalanmış eski Türkiye’nin sorunlarını tekrar tekrar yaşamının bir âlemi yok. Yeni siyasî bir kimlik söz konusu ise, yeni bir iktisadî düzen de zaruridir.

Ekonomide, üzerindeki köpüğün kaldırılarak hakiki değerlere endekslediği, insanların servet biriktirmek değil yatırım yapmak için yarıştığı yeni bir ekonomik modele geçilmesi ve bu değişimin de yeni bir para rejimine geçilmesine muhtaç olduğu muhakkak.

Biz de bu sebeble bir yerden başlanması noktasında altına endekli Türk Lirası teklifimizi yeniliyor, seçim sath-ı mailine girdiğimiz bugünlerde Erdoğan’ın iktidarını korumasının bir şartı olarak hem bu değişimi, hem de Ak Parti’nin yanında yöresinde çöreklenenlerden başlayarak senelerdir milletin ilğini kemiğini sömüren 3000 aileye dek geniş bir perspektifte finans sisteminin aktörleriyle hesaplaşmayı teklif ediyor; “Büyük Türkiye Olmanın Şartı Büyük Doğu Para Düzeni!” diyoruz.

Dergimizin muhtevasına gelirse:

Mevlüt Koç, “Bütünleşmemiş Olan Çöze-mez ve Çözülemez” başlıklı yazısında ruhu çekilmiş dünyada, sır idrakinden mahrum biçimde, güzelliklerden ve estetikten uzak yaşayan, baki olanı fani olanda tüketen, hayattan mahrum bir şekilde “yaşayan” insanın bugünkü ruhsuzluğuna ve mekanikliğine değiniyor.

Kazım Albay, “Ahlak ve İktisad Modeli Olarak Büyük Doğu-İbda İdeolojisi” başlıklı yazısında Batı’ya bağlı olarak uyduğumuz iktisat düzeni yerine; insan ve toplum meselelerini ruhî-iktisadî, siyasî-ahlâkî, içtimâî-bedî bir bütünlükte ele alarak iktisat âletinin de hakkını veren yegâne “Yeni Dünya Düzeni”miz olan BD-İBDA anlayış sistemini öneriyor.

Ömer Emre Akcebe, “İktisad Muharebesini Kazanan, Seçimleri de Kazanır” başlıklı yazısında Türkiye’nin içinde bulunduğu cendereden kurtulmasının yolunun yeni bir ekonomi düzeni ve yeni bir para rejimi olduğunu belirtiyor.

Faruk Hanedar, “İskender’i Ararken Midas’ı Bulmak” başlıklı yazısında “Gordion’un düğümü” mitinden bugünkü düzene bir tenkid getiriyor.

Çakal Carlos’un geçtiğimiz haftalarda yayınlanan yazılarından pasajları sizler için derledik.

Prof. Dr. Ahmet Ulusoy ile Türkiye’nin yaşadığı kur krizinin ve yüksek enflasyonun sebeplerini ve bu krizden çıkışın yollarını konuştuk. Üretim ekonomisinin zarurî olduğunu belirten Ulusoy, doların hegemonyasına son verilmesi gerektiğini ve altın standardının da bunun için bir alternatif olduğunu ifade etti. Bu röportajı dikkatinize sunuyoruz.

Araştırmacı-Yazar Abdullah Davudoğlu’nun 30 Ocak 2021 tarihinde, “Faiz’in ne olduğunu, ekonomideki rolünü, bizim iktisad sistemimizde niçin asla yeri olamayacağını ve faizden kurtulmanın nasıl mümkün olabileceğini” izah ettiği seminerin yazıya dökülmüş hâlini siz okurlarımız için yayınlıyoruz...

Eski devlet bakanı Hasan Aksay, dergimiz için Büyük Doğu ve Necip Fazıl ile ilgili hatıralarını da ihtiva eden bir yazı kaleme aldı.

Mütefekkir Salih Mirzabeyoğlu’nun Eskişehir’de yakınında bulunan İhsan Toksöz ile Mirzabeyoğlu ve 1970’li yılları konuştuk.

Mustafa Kökmen, “Küresel Gıda Krizinin Latin Amerika’daki Yansımaları” başlıklı yazısında gıda krizinin gelecekte dünyanın daha büyük krizler içerisine girmesine sebep olacağına, küresel aktörlerin planları ve “3. dünya ülkeleri”nin bu planlara malzeme edilişine değiniyor.

6 Eylül 1977’de vefat eden merhum mimar Cevad Ülger Karamehmedler’in perde ardına geçişinin 45. sene-i devriyesi vesilesiyle H. Hüseyin Akdağ, “Çağdaş Sinan: Cevad Ülger Karamehmedler” başlıklı bir yazı kaleme aldı.

Oğuz Can Şahin, Giorgio Vasari’nin sanat tarihi disiplininin temel eserlerinden sayılan “Sanatçıların Hayat Hikâyeleri”ni tanıtıyor.

Sırrı Kadem, “Putperestliğin Yeniden Dirilişi!” başlıklı yazısında özümüzden ve değerlerimizden koparılışımızı, resmî ideolojiyle dünyevileştirilmemizi anlatıyor.

Abdulkadir Aslan, “İslam ile Yeniden Hayat Bulan Yapılar” başlıklı yazısının üçüncü bölümünde kiliseden camiye çevrilen yapıları işlemeye devam ediyor.

M. Taha İnci, “18. Yüzyılda Osmanlı” başlıklı yazısının II. bölümünde ahilîği, esnaf gediğini ve darüşşifaları işliyor.

Amine Betül Kavin, “Çok Kitap Okumak mı, Yoksa Nitelikli Kitaplar Okumak mı?” başlıklı yazısında okuma oranımızın yüksek olmasına nazaran nitelikli okuma konusunda eksikliklerimizi dile getiriyor.

Bahattin Yeşiloğlu, “Hatıralarım: Balkon” başlıklı yazısında balkona dair hatıralarına değiniyor.

Muharrem Çetin, “Ölüm Üzerine” başlıklı yazısında ölümü, ölüm korkusunu ve şehitlik şuurunu işliyor.

Gelecek sayımızda görüşmek dileğiyle...

AYLIK BARAN
YIL: 1. SAYI: 7
EYLÜL 2022

**SAHİBİ VE
SORUMLU YAZIİŞLERİ
MÜDÜRÜ**
FARUK HANEDAR

YAYIN KURULU
KÂZİM ALBAYRAK
ÖMER EMRE AKCEBE
İBRAHİM TATLI

İDARE YERİ
MİMAR SİNAN MAH.
İMAM NASIR SOK.
NO:14/12
(VALİDE-İ CEDİD CAMİİ
YANI)
ÜSKÜDAR/İSTANBUL

İRTİBAT
0533 166 20 50
0216 553 56 71
barandergisi@gmail.com

**YILLIK
ABONELİK BEDELİ**
SENELİK - 320 TL

MİZANPAJ
OĞUZ CAN ŞAHİN

**BASKI
AKADEMİ**
GÜVEN SAN. SİT.
C BLOK NO: 230
TOPKAPI/ İSTANBUL
0212 493 24 68

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN, SÜRELİ

WEBSITE
www.aylikbaran.com
www.barandergisi.net
www.aylikdergisi.com

BÜTÜNLENMEMİŞ OLAN

ÇÖZEMEYİZ VE ÇÖZÜLEMEYİZ

MEVLÜT KOÇ

S ırlarla dolu bir kâinata, “sır idraki”nden uzak, kökeni sır olan bir hayat yaşıyoruz... İlâhî güzelliğin dâhiyane sırrına sahip olmak, gündelik hayatı estetik bir hürriyetle yaşamak varken, dokunduğumuz her şeyi yoruyor, hayatı yaşanmaz kılıyoruz. Başka hayatlar yaşamadan kendi hayatımızı yaşayabileceğimize inanıyoruz. Kendimizde hiçbir “zenginlik” hissetmediğimiz için de kendimizden hiçbir şey veremiyoruz. Başkası olmadan başkası için olmak gibi, insanı insan yapan hasletlerimiz dumura uğramış durumda; sevdiklerimiz için hizmeti nîmet bilme zevkini çoktan yitirdik! “Her şeyi bildiğimiz” için, her konunun üzerinden kuru bir mantıkla atlayıp, her soruya kolayca cevap, her soruna çözüm üretmekte hiçbir sıkıntı çekmiyoruz. Paylaşacak bir şeyimiz yok! Zamanımızı bilinene ve tekrarlanana odaklanarak boş laf üretmekle geçiriyoruz. Kendi yok oluşunun bakterilerini kendi bünyesinde üreten hümanist kültürün kendisi tükendiği gibi insanı da tüketti, artık yücelemiyor... Fıtratının taşıdığı nitelikleri kendi içinde geliştirerek eksiksiz ve kusursuz bir biçimde var olamıyor... Varlığa dair tüm bilgiyi içinde barındıran tecelli nurunu ka-

bul etme istidadını yitirdi. Platonikleşti, plastikleşti... Bedenlerimiz, protez bedenlere dönüştü. Bir insan kendini ne kadar insanlık fukarası biri olarak hissetmiş olmalı ki, bedene bu kadar anlamsız şeyleri dahil etsin! Biçimin mekanik taklidine dönüşün, insanî duygularını mekanik bir formül içine hapsedmekle rahatlasın! Bu gidişle insan olarak kalıp kalamayacağımız bile şüpheli. Bu müphemiyet nihayetinde red ve inkâra, putperestliğe ve politeizme evrilecektir... Herkese, kendi tutkusu, kaprisi ve ruh hali istikametinde davranma, konuşma, yazma, tapınma kültü/rü, mistik oluşumlar hazırlayıp sunacaktır. Nitekim sunuyor da; herkes her şeyi “kendi şeyi” ne göre istiyor; arayıp buluyor. Kendini kandırmaya doyamıyor!

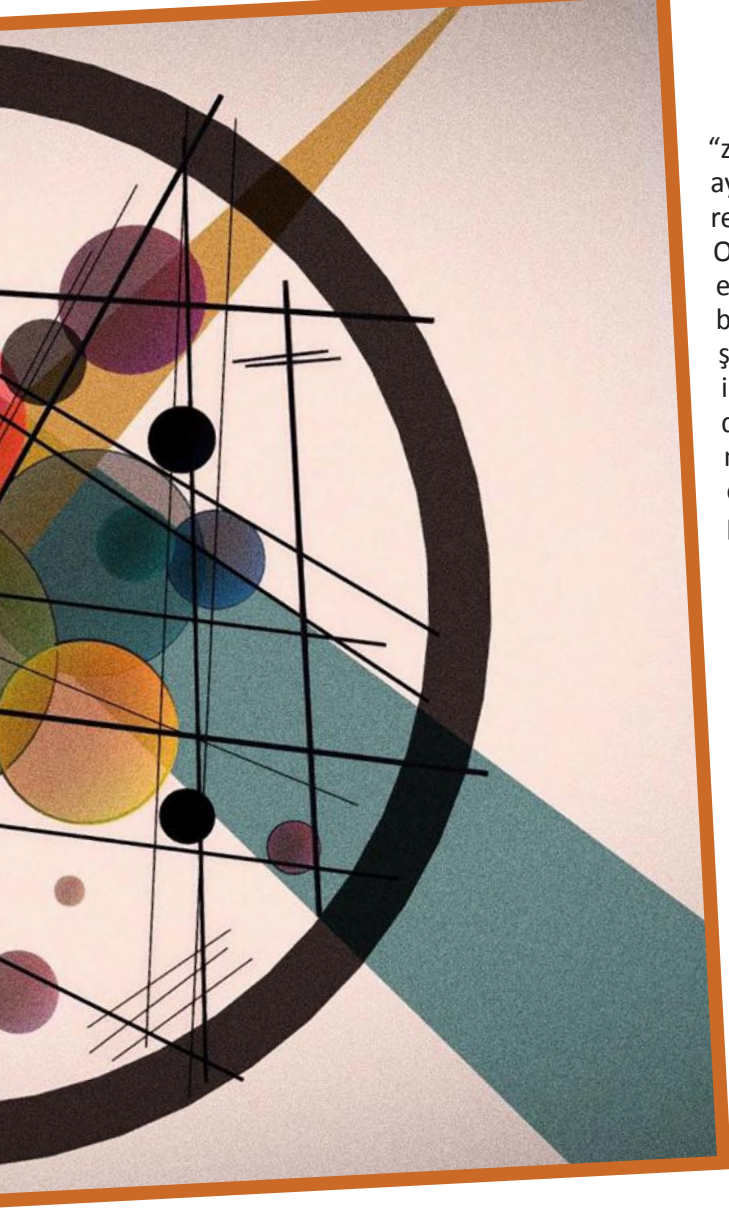
Meseleye, “herkes her şeyi bildiği zaman her iş bitmiştir” hikmeti bağlamında eğilirsek, ahmak insan, ahmak olduğunu asla bilmemek gibi ahmaklara has bir “ayrıcalığa” sahiptir. “İlmi cehlini alsa da, ahmaklığını almaz, ahmaklığı bâki kalır...” Kusursuz biçimde işlemeden sorumlu oldukları sistemin çalışmasını engelleyecek her tür düşüncüyü daha doğmadan kaynağında boğmakla görevli, ahlâkî nosyon-

Ruhsuz bir biçimcilikten öteye gitmeyen, kurak ve çorak, tüm ruhî armonilerden uzak bir ruh ikliminde yaşadığımız duyguların tedai ettirdiği, kazara verilmiş bir kararlar iyi-doğru ve güzel bulduğumuz şeylerin bir değeri, niteliği, kalıcılığı ve bağlayıcılığı yoktur... Gelip geçici, uçucu şeylerdir. Tıpkı sevinç ve hüznün hallerimizde olduğu gibi sık sık yer değiştirmeleri, sürekliliklerini devam ettiremeyip zıddına dönüşmeleri her daim mümkündür.

dan mahrum beyin damarları lağım borusu gibi çalışan “okumuş cahiller”i de bu kategoriye dahil edebilirsiniz. Bu tür insanlarla ve bunların elindeki “enstrüman”larla her soruya cevap

bulmak, her soruna çözüm üretmek kolaydır... Delil yokluğunu yokluğa delil saymakta, temennilerini gerçek gibi sunmakta hiçbir beis görmezler. Yarını bir başka dün gibi düşünür, “ezbere bilgi ve fikirlerini makyaj malzemesi gibi yanlarında taşırlar.” Gördükleriyle göremediklerini temsil eden renk körü misâli, gördükleri şeylerin seçilmiş kısımlarına odaklanarak görülmemişe genelleme yaparlar. İnanmaya alıştırdıkları, hatta programlandıkları bilgiyi tek doğru olarak görürler. Hâdiseleri görseler de, onları yöneten, yönlendiren kuralları hiçbir zaman göremezler... Bir şeyin aynısını aynı olduğu şeyden farklı kılan “sır”ra uzak oldukları için, izah peşinde koşarlar. Her şeyin kendi mantıklarına uygun bir izahı olduğuna inanırlar. Şeklen güçlü görünseler de, aslen bâki olanı fânî olanda tüketen ve yokluğun tokluğu içinde yuvarlanıp giden mânâsız, hayattan mahrum yaratıklardır. Ortak değer yargısına sahip oldukları için güdülmeleri de kolaydır.

“zevk”i anlatan aydınımız ne-redeyse yok. Oysa fiillerde esas, sağlam bir yaratılı-şa dayanan imândır. Her dem taze ol-ması gereken; eskimeye, pörsümeye, solmaya gelmeyen tek şey yine imândır. Mukaddes kitabımız Kur’an-ı Ke-rim, apaçık hakikat ve zevk ilim-lerinden ibarettir. Ruhun mükemme-liyeti, ilâhî teklifler-den zevk almanın zarafeti, “Mutlak

Çünkü, “Doğru düşünce ol-madan doğru düşünce faaliyeti de olmaz.” Aynı şekilde, şayet doğru hükme varma becerisini temin eden bilgiden mahrum-sanız, doğru hükmü ayırt etme gibi bir beceriniz de olmaz... Bunların ilkinden mahrum ol-mak, ikincisinde de yetersizlik anlamına gelir... Bilgisizliğinizin farkında olmadığınızı gösterir. Dolayısıyla, sahih bir kurala dayanmayan her tür bilgi de-ğersiz ve geçersizdir... Böyle bir kurala dayanmayan her tür olgu iyi ve güzel olan her teo-riyi öldürecektir... Doğrunun olmadığı yerde güzel, çirkin; iyi, kötüdür. Doğrudan ne kadar uzaklaşırsak hakikat ve zevk ilimlerinden de o denli uzaklaş-mış oluruz. Lisan-ı hâl ile telakki edileni lisan-ı kaal ile hikâye edişimiz de o nisbetle yapay-laşır... Teknik mükemmeliyete duyulan hayranlığı, estetik gibi “çok katlı” bir yapının üzerine oturduğu “zevk” kavramıyla karıştırırız.

Ayrırmamız da pek mümkün değil. Çünkü, “İmân zevken idraktır.” gibi bir ölçümüz olsa da, bunun idrakinde olan,

Bir”i an’da yakalamanın ve O’nu için için hissetmenin asaleti muhteşemdir. Ancak müşahade marifete tâbidir... Müşahade edilen şeyden zevk alabilmek için, lezzetin mad-deden mânâya inkılâb etmesi, mânânın müfekkire gücünde ve kalb mertebesinde ortaya çıkması gerekir. Bu da her şey-den önce bir mücerret fikir isti-dadı ve dil sanatıdır. Dil kalbin tercümanıdır. Kalbteki duygular ne kadar latîf ve zarıfse dile de o nisbetde yansır. Kalb, dil ve uzuvlar uyumlu hâle gelir. Amellerimizle vücuda getirdi-ğimiz eser, suretlerde tecelliye gelmeyen mânânın taşıyıcısı olmak gibi çetin bir görevi yük-lenir... Dil, ses ve hissin eşsiz bir ahenk içinde buluştuğu üstün bir nitelik kazanır.

Buna mukabil, ruhsuz bir biçimcilikten öteye gitmeyen, kurak ve çorak, tüm ruhî armo-nilerden uzak bir ruh ikliminde yaşadığımız duyguların tedai ettirdiği, kazara verilmiş bir kararla iyi-doğru ve güzel bul-duğumuz şeylerin bir değeri, niteliği, kalıcılığı ve bağlayıcılığı yoktur... Gelip geçici, uçucu şeylerdir. Tıpkı sevinç ve hüzn hallerimizde olduğu gibi sık sık

yer değiştirmeleri, süreklilikle-rini devam ettiremeyip zıddına dönüşmeleri her daim müm-kündür. Bu belirsizlik ortamı ister istemez, sanat adı altında insanı dışlayan, güzellik duygu-sundan uzaklaştıran, anlamsız ve kof her tür performans, enstalasyona çanak tutacaktır...

Oysa, asla unutulmayacak olan duygular dile getirileme-miş olanlardır: “Zevken idrak” edilmesi, estetik veçhesiyle özümlemesi gerekenlerdir... “Böyle bir estetik bilgide ilim vardır, hâl vardır ve ef’âl var-dır”; sıradışıdır ve imâna hastır. Tek kıstası da, dilediği her şeyi yapma, dilemediğini yapma-ma, gayb’ı bilme gücüdür. Tek güç ve kuvvet sahibi Allah’tır. Sanatkârın estetik bilgisi ve sanatındaki mârifeti, Allah’ın güzel isimlerinin sırlarına ve nurlarına olan ünsiyeti kadar-dır. En yüce sanatın ilkelerinin bilgisine, aynı zamanda tüm sanatların ilkelerinin bilgisine ulaşmanın biricik yolu budur. Bu bilgiye sahip olmadan “zev-ken idrak” ve zevk hâllerini paylaşmak mümkün değildir. Sanatçının Mübdiinden etkile-nip ibdayı iade etmesi, bildiren olmadan gayb’ın bilinemeyece-ğini bilmesi, kendini bilmesi ve kendini bildiği nisbette Rabb’ini bilmesi; imâna has sıradışı bil-ginin sezgisine sahip olduğu kadardır. Bu bilgi ve duygu, Hakk’tan bir olarak çıkan, âle-min suretlerinde çoğalırken bilinene de bilinenin üzerinde bulunduğu hâle göre ilişen bilgidir. “Gerçek dindarlığın temelinde de bu bilgi ve duygu vardır.”

“Bilmenin hakikati de, fera-set ve anlayış, basiret ve kavra-yışta... Bunun uç noktasında da şiir idraki var...” Şiirin de ken-dine has bir müziği... Bu müzik, ses ve hislerin terkididir ve şiir idrakinden mahrum olanlar için algılanamazdır... Görsel-lik temeline oturan modern kültürün, sanatın tüm dallarında belirleyici olan iç hayatı, modernist metafizik anlayışı, duyumcul kültürün şekillen-dirdiği zihin dünyası, modern bireyin nadir zevkleri arama açlığı duymaması; en son ola-rak da, fiilleri müşahadenin ilk safhasında kalan sanatının, sanatçıyı “Mutlak Sanatkâr”a

ulaştırmaktan uzak bir nitelikte olması, şiirin kendine has mü-zîğinin algılanmasına mânidir. Algılayabilmek için, Hakk’a dair sevginizin yüce, eşyaya dair bil-ginizin derin ve zengin olması, eşyanın üzerindeki sır perdesini kaldırmamız gerekir. Şiirin saf müziğini algılamamız, algınızın yüce ve anlamlı olması, eşyanın üzerindeki sır perdesini arala-yıp, eşyanın hakikatiyle yüzyüze gelebildiğiniz kadardır.

Zira, “yaratılmış yaratana perdedir.” Yaratıcı eşyayı görü-nür kıldığında, kendisi eşyayı görünür kılan isim ve sıfatların örtüsü altında gizli kalır. “O” hep ötede, ötenin de ötesinde, sonsuz kere ötenin ötesindedir. Aşkın da, sanatın da kayna-ğında bu erişilemezlik ama hissedilebilirlik duygusu yatar. Esasında, aşka dair en ufak bir belirişte “Mutlak Bir”e dair bir ihsas vardır. Bu ihsasları duy-mayan, ilâhî güzelliğin bu sev-gisini tanımayan, bu güzelliği görmeyen insan ruh ve canlılık-tan mahrum, ölü bir varlıktır... Yaratıcısını bilemez, O’nun ilâhî azamet ve kudretini göremez, müşahade ettiği şeylerde isa-bet edemez... Cenab-ı Hakk’ın zatına yerleştirdiği ruh, imân ve akıldan sadece akıla yapışır, her şeyde onun rehberliğine baş-vurur. Böylece, Allah’tan kopup uzaklaşır. Zira, ilâhî sırların id-raki hususunda akıl yetersizdir. Bu hususlarda akıl sermayesi-yile tasarrufta bulunmanın hiçbir faydası yoktur. Eğer akıllı Hakk’ın kendisine verdiği bir nimet olarak görse, akıllı harekete ge-çirenin Allah olduğunu bilseydi; haddini de bilir, Tanrı rolüne soyunmazdı. “Yaratmak neymiş yaratmaya kalkınca anladım.” der, Yaratıcı’ya sığınır.

Varlığı kendinden bilen, fa-kat kendini bilmeyen, kendini bilmediğini de bilmeyen, öğ-renmek de istemeyen bu insan modeli gerçekten utanılacak bir yaratıktır. İnsanların en apta-lıdır ve hüsrandır... Başboş bırakılmış heves ve meyillerini sınırlayamaz. Sadece nefsinin beklentilerine uygun şeyleri yapar. İtaat eder gibi görünse de, kulluğunun gereği olarak itaat etmez, bir menfaati oldu-ğunu düşündüğü için dua ve itaat eder. Şahsî çıkarları için isyandır, kime isyan ettiğini

de bilmez. Temiz olmayan, pis kokusu kendisinden önce gelen bu tür pis insandan ruh mârifetini perdeler. Perdelenmiş insan basiretsizdir, basiretsizliği yüzünden iç dünyası karanlık, iç alemindeki düzen bozuktur, mânen iflâs etmiş içi boş bir görüntüden ibarettir. Aklî ve ahlâkî pejmürdeliği dışına da yansır. Temâşa ettiği her şeyi aydınlatan bir nura, ferâset ve anlayışa, basiret ve kavrayışa sahip insan, baktığı bu yüzdeki hâli hemen “okur”, o insanın hâlini anlar. Perdelenmişliğini, kalbin nurunun söndüğünü, fitratın gücünün tükendiğini, bu insan için mağfiret kapısının kapandığını, istese de aslî fitratına dönemeyeceğini görür.

İnsanın kendi bilmesi, kendisi olması, başkası olmadan başkası için olması güç bir iştir... Kendini bilmeyen insan başkasını da, kendine hükmeden ilâhî ismi de bilemez... Başkası olmadan başkası için olamayan insan, kendisi için de olamaz... Kendinde bir zenginlik hissetmediği için kendinden hiçbir şey veremez. Allah ehli insandan bir akım hâlinde yayılan ve temas ettiği her şeyi etkileyen sırrın tutunabileceği bir haslete, “ödül”ü kabul edecek bir bünyeye sahip değildir. Tüm bu yokluklar sebebiyle, “Büyük Sanatkâr”ların sırlarına da vâkıf olamaz. Oysa, “Yaşayacağımız en güzel ve derin duygu, sırrı duymaktır; ve bütün gerçek ilmin kültürü budur... Bu duyguya yabancı olan ve merak edip hayranlıkla dolmayan insan, ölüden farksızdır. Doğrudan doğruya kader sırrında tecelli eden Allah’ın azametini göremez.” “Bilgi”nin, bilinmezden devşirilen olduğunu, ilâhî sırların idraki hususunda sadece akıl sermayesiyle tasarrufta bulunmanın yetersizliğini, her bilenin üzerinde HER ŞEYİ BİLEN’in var olduğunu bilemez... İlham, idrak ve keşf yolları kapalıdır. Sanatından hareketle “Mutlak Sanatkâr”a ulaşamaz. Elinde kala kala, sadece resmi, şiiri, müziği... kalır. Bunların da nankörlüğün birer nişanesi olmaktan öte bir anlamı yoktur.

Erdirecek, bulduracak, gösterecek olan aşktır, aşk ateştir. Yakıtı da hakikat ve marifettir. İnsan aşk ateşinde yanmakla

arınır ve yenilenir. Ruh, beden ve lisan zarafetinin temsil ettiği içsel faziletleri uyanır, oluşumunu tamamlar; sevilen, “gerçek” bir insan olur. Hakk’tan bir olarak çıkan ve âlemin suretlerinde çoğalırken, bilinene de bilinenin üzerinde bulunduğu hâle göre ilişen bilginin tek, çokluk ve değişenin bilinende olduğunu kavrar. Bir bütün olan âlemin karşısında, bir-bütün insan olarak durmanın zevkine varır. İnsanüstü fikrin objektifinden hâdiseye, eşyaya ve insana bakarak hayatı yorumlamanın gerekliliğinin şuurunda olan insan için bu bütünlük hemen her şeydir...

Bütün olmadan parçanın idraki mümkün değildir... Parça ancak bütüne bağlanmakla anlam kazanır. Bütünlüğü temin edecek olan ruh ve anlayış, eşya ve hadiseleri madde gözüyle görülemez ve ölçülemez müessirlere bağlayacak olan ruhçuluk anlayışıdır. Göz böyle, tekâmül etmiş bir ruhun penceresi olduğu zaman, bütünün diğer kısımlarının temsili de derhal parçayı tâkip edecek, mânâların kaynağı olan suretler âlemi gözümüzün önünde açılmakla, canlı-cansız tüm parçalar görünür hâle gelecektir. Dışımızda olduğu sürece göremediğimiz suretler içimize nüfuz etmekle mânâlar tecelliye gelecek, içimizde bir heyecan ve temâşa zevki yaratacaktır. Dolayısıyla, bütüncül bir sistemin sınırlı tecrübe ve müşahede verilerinden elde edilen bilginin terkihi olamayacağı, bunlarla sınırlanamayacağı; farklı değişkenlerin korelasyonu bütüncül bir yapı kurulamayacağı bir bedahettir.

Böyle olmakla birlikte, çağımızda yaygın bir kullanım alanı bulan ve bütüncüllük iddiasında olan sistemlerin tamamı, canlı bir bütünün kadavraya dönüştürülmesiyle ve kadavradan alınan ölü parçacıkların her birinin bir değişken kabul edilerek, “yamalı bohça” misâli birbiriyle ilintilendirilmesiyle oluşturulmuş, “parça”yı “bütün”e takdim eden, bütünü parçaya feda eden sistemlerdir. Bütüncül olmaları, eşya ve hadiselerin teshirinde tam bir tanıma sağlamaları, evrensel değer olmaları mümkün

değildir. İddialarının aksine, varlığın kavranmasını imkânsız kılan, bilgiyi varlığın dışında bırakan, bilgiyle varlığı karşı karşıya getiren eksik ve güdük yapılarıdır... “Mutlak Hakikat Kutbu”yla bir bağları olmadığı için bütüncüllük iddiaları tümüyle boştur... Her örgüsü tezadsız bütüncül bir sistemin inşası, her şeyden önce, mübâddinden etkilenip ibdayı iade etme, yakînên bilme gücüdür. “Lâf ola torba dola” hesabı, sözde “bilme” değildir... “Parça parça ve ayrı ayrı yollardan elde edilen hakikatlerin zihnî inşasıyla” kurulabilecek bir yapı hiç değildir... “Parça bütünün habercisidir”, sınırlı olan da sınırsızdır. Fakat aynı zamanda, sadece bütüncül parçayı, yalnız sınırsızla sınırlıyı elde ederiz. Parça ancak bütüne bağlanmakla, sınırlı da ancak sınırsızla bağlanmakla anlam kazanır. Aksi hâlde bütünün mahiyeti bozulacak, parçaya ve sınırlı olana gösterilen aşırı ilgi ve takdir duygusu bütünü kemirecektir.

Mimarî olarak da, mimarî olarak da, muhteşem bir bütüncül yapı olan “Bütün Fikrin Gerekliliği” bağlamında, son söz olarak şunları söyleyebilirim: “Mutlak Fikir”le bağı olmayan bir sistem bütüncül bir yapı olamaz, bütünlenmemiş olan çözemez ve çözülemez! Çağımızda yaygın bir kullanım alanı bulan sistemlerin açmazı ve çözümsüzlüğü de burada: Sorun çözmek yerine sürekli sorun üretmelerinde... Bütüncüllük iddiası taşıyan bir sistem, her şeyden önce, “olan”ı “olması gereken”le sonsuza dek kesiştirecek düşüncenin sahil merkezinden kaynaklanmalı, sahil bir kurala dayanmalıdır... Sahil bir kurala dayanmayan her tür düşünce ve faaliyet değersiz ve geçersizdir... Sınırlı tecrübe ve müşahede verilerinden elde edilen “organize bilgi”lerle kurulu düşünce sistemlerinin, insan ve toplum meselelerinin hâlinde hem ferdin, hem toplumun menfaatlerini gözetecek kalıcı çözüm getirmesi mümkün değildir... Hayatın kesintisiz akışını içlerine alıp ona biçim ve muhteva, nizam ve intizam kazandırmaları da mümkün değildir. Çünkü,

Erdirecek, bulduracak, gösterecek olan aşktır, aşk ateştir. Yakıtı da hakikat ve marifettir. İnsan aşk ateşinde yanmakla arınır ve yenilenir. Ruh, beden ve lisan zarafetinin temsil ettiği içsel faziletleri uyanır, oluşumunu tamamlar; sevilen, “gerçek” bir insan olur. Hakk’tan bir olarak çıkan ve âlemin suretlerinde çoğalırken, bilinene de bilinenin üzerinde bulunduğu hâle göre ilişen bilginin tek, çokluk ve değişenin bilinende olduğunu kavrar.

hayatı düzenleyen kuralların insanı vicdanından bağlayan bir bağlayıcılığının olması, bunun için de, insanın dünyayla kurduğu ilişkiyi, Mutlak’la kurduğu ilişkinin belirliyor olması gerekir. Aksi halde, yasal olan kolayca ahlâkî olanın, çıkar ilkenin önüne geçecektir.

Böyle bir çevrenin içine doğan insan, insanların en talihsizidir ve hüsrandır... Zatında güzel duyguların ve vakarın sâkin olması, şahsiyet bulması, iyi, doğru ve güzelden zevk alıp bunları ruhuna katarak iyi ve asil bir insan olarak yetişmesi muhâldir. En pespaye ve sıradan olanın güçlü olduğuna ve ayakta kaldığına hükmeden Darwinci prensiple kendi varlığını haklı kılarak, ölümün soğuk ve solgun yüzüyle yüzyüze gelip her şey gözünde anlamını yitirinceye kadar, mânen iflas etmiş içi boş bir görüntüden ibaret olarak yaşamak, son hesap gününde de, “Rabb’in huzurundan kovulan sefih sürüden olmak” onun kaderidir...

Şehidlerimiz

2 Eylül 2006 - Bayram Ali Öztürk Hoca,
İsmailağa Camii'nde vaaz ederken bıçaklanarak şehid edildi.

30 Eylül 1969 - Mustafa Bilgi'nin şehadeti...

Mustafa Bilgi o müstesna şehittir ki, malûm devirler süresince Türkün ruh kökünü çürütme ve diliyle, târihiyle, ahlâkiyle, ananesiyle arasını açma cereyanının doğurduğu favorili, top enseli, zıpzıp beyinli ve kurbağa lügatçeli nesillere nispet, sırf ilâhî imdat yüzünden maya tutuveren sürpriz gençlik içinde yer almış ve işte o gençliğin bugün tek çatısı hâlindeki Milli Türk Talebe Birliği mekânında, o gençliğe yönelttikleri silaha hedef olmuştur.

Hedef, Mustafa'nın şahsında ikidir. Evvelâ İslâm...

Sonra, İslâm'ı en derin, en gerçek, en titiz ve yüzde yüz "hep"ci mânada temsil ve topyekûn kâinat ve insanlığa tatbik ehliyeti yolunda ilerleyen yeni gençlik. Yâni siz!..

Necip Fazıl Kısakürek
Hitabeler, 10. Basım, s. 125-126

Kapitalizmin ferdi, sosyalizmin cemiyeti putlaştıran anlayışına karşı fert ve cemiyet hakkını ancak âhenk içinde İslâm'ın vereceğini savunan Necip Fazıl, Büyük Doğu İdeolojisi'nde iktisadî bir nizamın ilkelerini de kitaplık çapta çerçeveler. Zekât şartı ve faiz yasağının hikmetlerini işaretledikten sonra Büyük Doğu Başıyücelik Sistemi'nde sermayenin urlaşmasına ve toplumda gelir dağılımında uçurumlar oluşmasına mâni olunacağı belirtilir.

Bütün davaların kökünde ahlâk davası vardır. Aklin “niçin” davasına karşı “ruhun” nasıl davası... Necip Fazıl fikriyatını, mücadelesini, sanatını, her şeyini bir ahlâk davasına bağlar. Onun ahlâkının kökü de İslâm ahlâkıdır.

İçtimaî, siyasî, iktisadî, idarî, ilmî, edebî vs. insan ve toplum meselelerini istediğimiz kadar sınıflara ayırabiliriz.

Ancak hepsi gelip son tahlilde ahlâk davasına çatar. Hak veya bâtil her sistemin kendi ahlâk görüşünü göstermek boynunun borcudur. Necip Fazıl paradigmayı temelden sorgularken Batı'yı dışyüzden taklid eden Cumhuriyet devrimlerini bir ahlâk davası getirememekle suçlar ve teklif olarak şöyle der:

“Bizim ahlâkımızsa, baştan başa müstesna bir ahlâk manzumesinden ibaret Müslümanlık ahlâkıdır ki, eski çağlarda ham ve kaba softa, bu ahlâkın sâf ve hâlis imân cephesini kurutmuş; yeni çağlarda da Avrupalıya körü körüne hayran modern inkâr yobazı bu ahlâkın öz kaynağını yıkmış; inkılâp dedikleri de kendi içinden yeni bir ahlâk telakkisi getiremeyince, bugünkü ahlâk faciamız doğmuştur.”(1)

Necip Fazıl, fikriyatını ahlâk temeli üzerine kurmuş olup bunu da diyalektik ile beraber yürütmüştür. Şöyle ki: İslâm'ın ahlâk görüşüne bağlı ve imân davasını başa alan (imân ahlâkı) Necip Fazıl, kendi çağında dâvayı yürütmek için bir diyalektiğe de ihtiyaç olduğunun şuurunda olarak, yeni bir İslâm diyalektiği (usul) getirmiştir. Onun yenileyiciliği hem fikriyatında hem de fikriyatının sunuş tarzı olarak öncelikleri tayin, tesbit ve yeni bir tertip (sıralama) yapmasıdır. Çağında yitirilen değerler ve İslâm'ın bunlara karşı öne çıkarılması gereken prensiplerinin tesbiti de diyebiliriz buna. Necip Fazıl'ın pîr ve bir oluşu, vazgeçilmezliği

buradadır. Öyle ki, bütün İslâmcı münevverlerin onun üzerinden yükselmek ihtiyacı duymaları bu sebeptendir. Zaten Mütefekkir Mirzabeyoğlu da, “İBDA Diyalektiği” ile Büyük Doğu davasını yürütmüştür.

O, sorunları ilk dillendiren olmakla kalmamış, kanlı çileler ve mücadeleler içinde çözümlerini de sistem bütünlüğü ve tutarlılığı içinde arz eden olmuştur. Onun bazı

ve hadiseler karşısındaki tavrıdır. Burada sadece insana özgü olan aşkın bir varlık olma özelliği görülüyor. Yani, insan kendini aşan bir varlık olup “değer”lere ihtiyaç duyar. Varlık “bildirebilme” ile mümkün. Eşyada zatıyla iyi-kötü değer yoktur. Peygamberler olmasaydı iyi-kötü idraki olmazdı, medeniyet olmazdı. Bu da Mutlak Fikrin zarureti demek.

Necip Fazıl, “Her düşünce-nin ruhî tavrına ahlâk denir.” diye umumî bir tarif yaptıktan sonra, ahlâkın kaynağı ve ruhunu, “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.” hadisinden gösterir ve şöyle bir hususî tanım yapar:

“Ahlâk sadece dünya görüşünün bir neticesi değil, aynı zamanda sebebidir. Ahlâk o hale geliyor ki, fikrin kendisi oluyor, fikir hemen onun başına geçiyor, sonra fikrin neticesi oluyor. Yani, sebep ve neticesi, netice ve sebebi... Ahlâk bütün bu kâinat manzumesinde, duyan, düşünen ve hareket eden insanın bütün hareketlerini tatbik edeceği ruhî mîzan...”(3)

Cemiyet ile ferdin ya birlikte kurtulmak ya da batmayı göze almak durumunda olduğunu savunan Necip Fazıl, 150 yıllık Batılılaşma yanlılarının öz kökümüz ve inanç çimentomuz olan İslâm'ı kurutma davası ile ahlâk noktasını hedef seçtiklerini ve yıkımlarını genişlete genişlete bugünkü noktaya gelindiğini söyler ve ilave eder: “Başka sebep aramayınız! Ahlâk gitmeden imân gitmez.”(4)

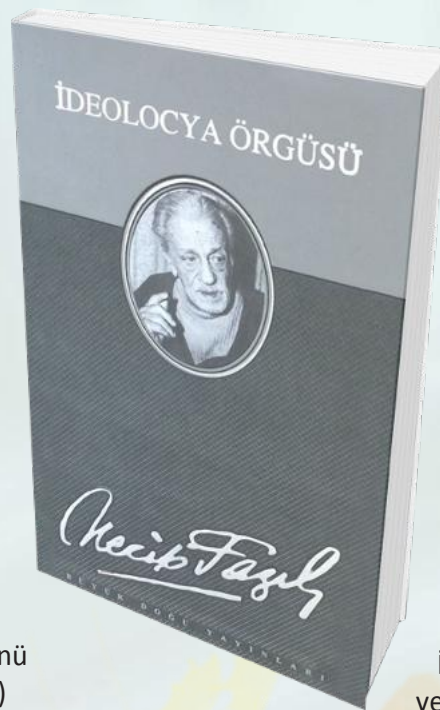
Üstad, “ceketimizin astarında kaybettiğimiz İslâm'ı tekrar bulmak ve ona nüfuz etmek” vazifemizi hatırlatarak, “Bir zamanlar ne olduksa bu ahlâkın yüzü suyu hürmetine olduk; ve ne olmadıksa,

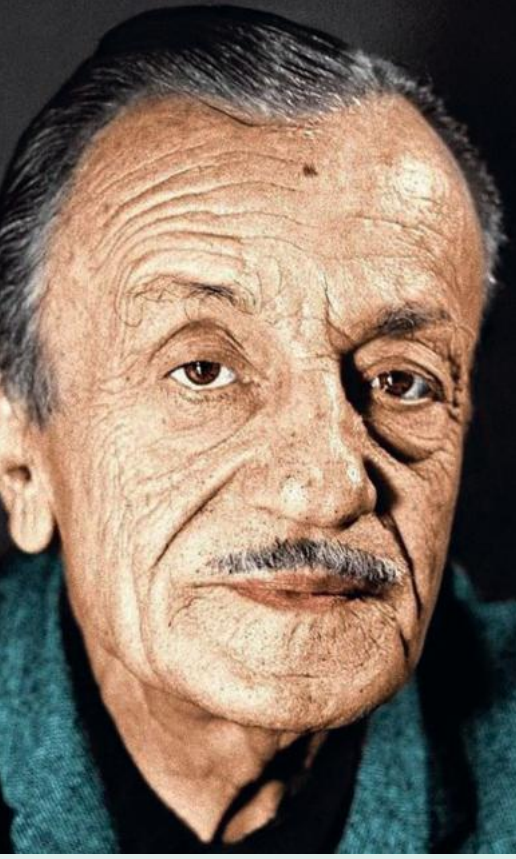
Ahlâk ve İktisad Modeli Olarak Büyük Doğu-İbda İdeolojisi

KÂZIM ALBAY

şahsî zaaflarından bahsedenler, fikrî tutarlılığı ve fikir mimarisinin sağlamlığı karşısında bir şey diyememektedir. Çünkü imân ve ahlâk davasında erimiş bir fikriyat söz konusudur. Necip Fazıl, onun en yakını konumunda olan (fikrine nüfuz etmiş) Mirzabeyoğlu'nun tanımıyla şudur: “Şeriattan kıl taviz vermeden onu eşya ve hadiselerle hakim kılmanın dünya görüşünü örgüleştirilmiş adam.”(2)

İnsan, ahlâkî bir varlık olup hayvandan onu ayıran temel özellik budur. Ahlâk davası düşünce ile içiçedir. Ahlâk, insanın eşya

bu ahlâkî gölgelendirmek ve sonra büsbütün karanlığa gömmek yüzünden olamadık.”(5)der.

Kapitalizmin ferdi, sosyalizmin cemiyeti putlaştıran anlayışına karşı fert ve cemiyet hakkını ancak âhenk içinde İslâm’ın vereceğini savunan Necip Fazıl, Büyük Doğu İdeolojisi’nde iktisadî bir nizamın ilkelerini de kitaplık çapta çerçeveler. Zekât şartı ve faiz yasağının hikmetlerini işaretledikten sonra Büyük Doğu Başyücelik Sistemi’nde sermayenin urlaşmasına ve toplumda gelir dağılımında uçurumlar oluşmasına mâni olunacağı belirtilir.

İdeolocya Örgüsü eserindeki dokuz temel prensip, ahlâk ve iktisat mevzuunda yol göstericidir. Ehemmiyetine binaen sayalım: Ruhçuluk, Keyfiyetçilik, Şahsiyetçilik, Ahlâkçılık, Milliyetçilik, Sermaye ve Mülkiyette Tedbircilik, Cemiyetçilik, Nizâmcılık, Müdahalecilik.

Necip Fazıl’ın “Devlet ve İdare Mefkûremiz” diye *İdeolocya Örgüsü*’nde müstakil bir bölümde incelediği Başyücelik rejiminde, sermayenin urlaşmasına müsaade edilmez. Aynı eserde “Belli başlı mikyasları taşıran kıymetler de ellerdeki ölçülü kalıplara göre, kendi kendisine taşacak, cemiyet sarnıcına akacak, orada toplanacak ve devlet emrinde içtimaî sermaye ve mülkiyeti temsil edecektir.”(6) denir.

Üstad enflasyon, fiyatlar dengesi, sanayileşme, enerji açığı, bankacılık sistemi, gelir-gider dengesi, mâlî politika vs. mevzuları ve en zecrî tedbir ile en uysal yönetimin nerede ve nasıl uygulanacağını

anlattığı makalelerinde, siyaset-iktisat ilişkisi yanında ruhî iktisadî ve iktisadî ruhî mesele üzerinde de durur.

İktisat, ahlâkî bütüne bağlı alt şubedir. İnsanın tüketim alışkanlıkları ve bütün iktisadî davranışlarını yönlendiren tercihleridir ve bu da ahlâkî bir seçim demektir. Kimi toplumlar kahve tüketmeyi severken, kimileri de kola tüketir. Zarurî ihtiyaçlar ayrı bir bahis, ihtiyaçları belirleyen duygu ve düşünce dünyasıdır. İhtiyaç, hayat tarzı meselesine bağlı olarak zaman ve mekân içinde değişikliğe uğrar. İktisatla ruh ve ahlâkın birbirinden ayrılması imkânsızdır. İktisadî yapıyı belirleyen değerler sistemidir. Bu temel tesbitler, Salih Mirzabeyoğlu’nun *İktisat ve Ahlâk* eserinden özetlenmiş hususlardır.(7)

Üstad’ın 1980 öncesi iktisadî bazı tavsiyelerini daha sonra istikrarlı hükümetlerin uyguladığını ve netice aldığını söyleyelim. “İnkılâp Çapında İktisadî Hamle” başlıklı yazısındaki teklifleri özetlersek: Evvela parayı dengeleştirmek... Bütün kıymetler buğday ve ekmek değeri esas tutularak bundan 40 yıl önceki (1940’lar) nispetlere göre denge hizasına sokulacak... Mutlaka dengeli ihracat ve ithalat ve mutlaka “gider” değil, “gelir” temeline dayalı dengeli bütçe... Liranın önündeki sıfırları atmak. Millete duyulacak merhamet adına ve hak aşkına, fertleri ve nefsleri kahredici bir rejim...(8)

Kapitalizme ve laik-seküler sisteme karşı olan Necip Fazıl, fikir sisteminde onlarla hesaplaşırken ahlâkî bütüne bağlı bir alt sistem olan iktisadî alanı da ihmal etmiyor, makro ve mikro ekonomiye dair önemli tekliflerle ortaya çıkıyor idi. Üstad’dan aldığı ruh ve anlayış ile Büyük Doğu geleneğini İBDA fikriyatıyla yürüten Salih Mirzabeyoğlu ise, *İktisat ve Ahlâk* ile *Parakutâ* isimli müstakil eserler verirken iktisadî alt şubeyi de sistemleştirmiş olu-

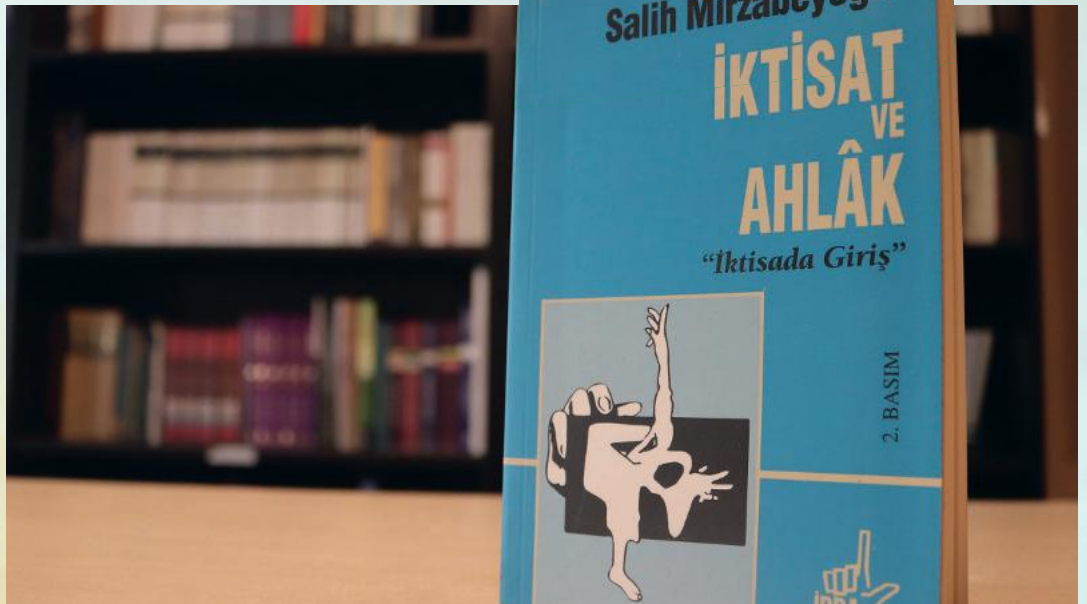
yordu. İBDA bağlularının yapması gereken bu işi belki de ehemmiyetine binaen kendisi yapıyordu.

Yine Salih Mirzabeyoğlu iki ciltlik *Kavgam* eserinde Necip Fazıl’ın bir kısmı iktisadî alanda olmak üzere bazı makalelerinden seçme yaparak onları dinamik bir plâna taşımıştır. Bu seçmelerden iktisadî alanla ilgili olanları *Kavgam II* eserinin İktisat levhasında (bölüm) yer almakta olup Üstad’ın Haziran 1979, Eylül 1979, Nisan 1980, Mayıs 1980, Haziran 1980 ve Ağustos 1980 tarihli Raporlarından alınmış 24 makaleyi ihtiva eder.

Ülkeleri kendi iktisadî-siyasî hegemonyasına göre âdeta bir kast sistemi gibi sınıflara ayıran ve boyun eğmeyenlere önce iktisadî sonra askerî güç uygulayan ABD-Batı emperyalizmi, dünyadaki kaynakların yüzde 80’ini kendi çevresindeki yüzde 20’ye dağıtır. Böyle bir düzenin mimarı Batı dünyasını örnek alamayacağımız gibi onların parya düzenine taş da taşıyamayız. Para ve iktisadî mallar bir âlet, ancak bu âleti güden, hak veya batıl olsun, ruh ve idrak, dil ve anlayış âletidir. İşte, BD-İBDA anlayış sistemi, insan ve toplum meselelerini ruhî-iktisadî, siyasî-ahlâkî, içtimaî-bedîî bir bütünlükte ele alarak iktisat âletinin de hakkını veren yegâne “Yeni Dünya Düzeni” mizdir.

Dipnotlar

- 1-Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017, s. 95.
- 2-Salih Mirzabeyoğlu, Necip Fazıl’a Başbaşa, İbda Yayınları, İstanbul, 2019, s. 281.
- 3-Necip Fazıl Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2014, s. 129.
- 4-Necip Fazıl Kısakürek, *Çerçeve 5*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 301.
- 5-Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017, s. 97.
- 6-Kısakürek, a.g.e., s. 402.
- 7-Salih Mirzabeyoğlu, *İktisat ve Ahlâk*, İBDA Yayınları, İstanbul, 2005, s. 21-25.
- 8-Necip Fazıl Kısakürek, *Rapor 5*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1979, s. 44-46.

Bugünün şartları göz önünde bulundurulduğu takdirde, Türk Lirası'nın itibarını kazanması için kullanılabilecek dolaylı yolların bir alternatif olmadığını, ancak doğrudan itibar kazanması gerektiğini ifade etmiştik. Doğrudan itibar kazanma bahsini açacak olursak, Türk Lirası'nın bugün yeniden paradan beklenen fonksiyonları yerine getirebilmesi için kendisinden daha büyük bir itibara/şahsiyete bağlanması gerektiği ve bunun da paranın varlık sebebi dolayısıyla altın olacağı açıktır.

İKTİSAD MUHAREBESİNİ KAZANAN *SEÇİMLERİ DE KAZANIR*

ÖMER EMRE AKCEBE

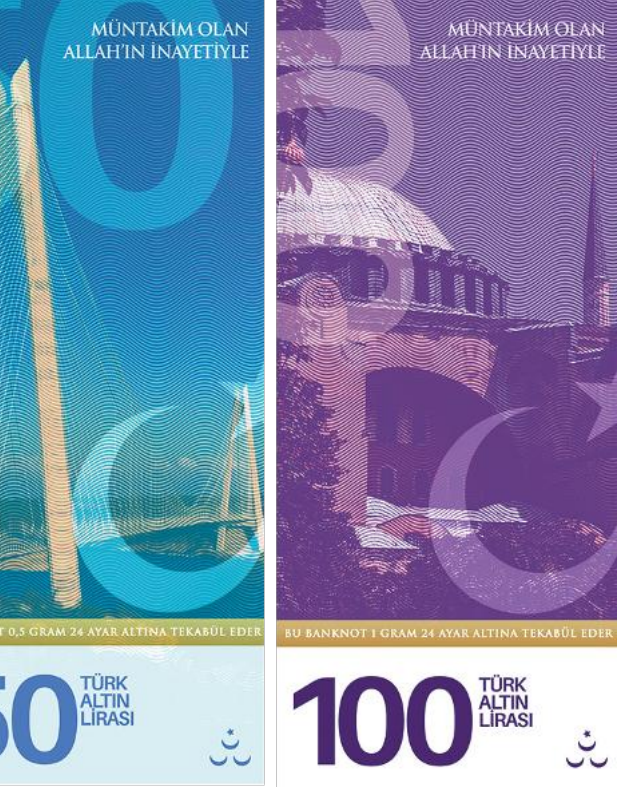
Uzun bir süredir Türkiye konvansiyonel olmayan bir istiklâl harbi veriyor. Gezi Olayları ile ayaklanma, Hendek Operasyonları ile vatani bölme teşebbüsü, 17/25 Aralık sürecinde emniyet ile yargının darbe girişimi, 15 Temmuz'da askerî darbe teşebbüsü ve akabinde günümüze dek uzanan süreçte onlarca muharebe yaşandı. Bu muharebelerin neredeyse hepsinden muzaffer olarak çıkmasını bilen Türkiye, yalnız bunlardan birinde, iktisad muharebesinde adeta batağa saplandı.

İlk başlarda yabancı yatırımcının Türkiye'deki yatırımlarını çekmesiyle başlayan süreç, 2018 senesinin Ağustos ayında Amerikan Başkanı Donald Trump'ın Türk Lirası'nı direkt hedef alan açıklamasıyla pik yaptı ve ardından muhtelif yaptırımlar, not kırmalar, yatırımlardan kaçınmalar derken Türkiye ekonomisi çökmedi; fakat bugüne

dek bu muharebeyi zaferle de neticelendiremedi.

Şimdilerdeyse Türkiye'yi bölüp parçalayıp bir daha sorun çıkartamayacak hâle getirmek isteyenler, adeta memleketin aşil topuğu hâlindeki iktisadî zaafımızı bir iktidar değişiminin vesilesi olarak kullanmak üzere yeni bir cebhe açmış bulunuyorlar.

Bir taraftan TL'nin değer kaybı ve yüksek enflasyon ile hayat şartları her geçen gün zorlaşırken, bu sıkıntılardan kaynaklanan tepkinin meyvesini toplamak üzere yedi benzemezden çanak yapıyorlar. Doğacak tepkiyi kendi lehlerine kullanmak üzere Ak Parti'nin senelerdir bünyesinde kusamadığı, yanında ve yöresinde barınan, düzenin arazlarından nemalanan şeref ve namus fakirleri zenginlerin bütün kirli çamaşırlarını da bu esnada ortaya saçıyorlar.

Tüm bu süreç esnasında yaşanan dalgalanmaları fırsat bilen, Cumhuriyetin kurulduğu günden beri milletimizi söğüşleyen Batıcı "3000 Aile"nin servetlerine servet katmaları da cabası...

Tüm bu yaşananlar fikir planında da vatandaşa bir türlü izah edilemediği için, yaşanan sıkıntılar neticesinde çobandan kaçan kuzu kurda sığınıyor.

Bugün Cumhurbaşkanı koltuğunda oturan Erdoğan'ın önünde son derece zor bir seçim süreci ve bu süreçten çıkması için bağımsızlık harbinin iktisad muharebesini kazanmaktan başka çaresi bulunmuyor.

Erdoğan bilindiği üzere bugüne kadar pek çok muharebeye girdi ve bunların hepsinden güçlenerek çıkmasını bildi. Şimdi, bu sefer girmesi gereken muharebe ise öyle zannediyoruz ki bugüne kadar verilen tüm kavgaların toplamından daha meşakkatli.

Biz, birazdan uzun uzun anlatacağımız adımların atılması neticesinde bu zaferin kaçınılmaz olduğu kanaatindeyiz. Kısaca özetleyecek olursak, Türkiye'nin bir ân evvel Türk Lirası'nı sağlam bir kazığa bağlamak adına matematikî olarak son derece müsait olan bir adımı atması ve Türk Lirası'nı altına endekslemesi icab ediyor. Türk Lirası'nın altına endekslenmesi sayesinde elde edilecek faydalardan yazımızda uzun uzun bahsettik. Bunun yanında tasarrufların hakikaten yatırıma dönüşmesini sağlamak üzere yeni bir finans modelinin geliştirilmesi, bilhassa çip üretimi gibi hem yüksek kazançlı hem de stratejik yatırımların vatandaş ortaklığıyla hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerekiyor. Yapılacak yatırımlar için ihtiyaç duyulan ek kaynağı da bize kalırsa dışarıda aramaya lüzum

yok. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de yastık altındakilerle beraber 8 bin ton civarında altın bulunuyor ve bu para söğüşlenmez de ekonomiye kazandırılabilirse Türkiye üzerine bir Türkiye daha kuracak kaynak da kendi öz kaynaklarımızdan sağlanmış oluyor.

Buraya kadar bahsettiklerimiz izlenecek yolu gösteriyor. Bu yolda yürümenin verilecek bir de kavgası var tabii. Cumhurbaşkanı Erdoğan bugüne kadar statükonun pek çok kanadıyla kavgaya girdi ve bunları kazanmasını bildi. Şimdiyse, senelerdir rant, talan ve faiz ile milletimizin ilğini kemiğini emenlerin bu kapılarını kapatmak, sermaye ve finans çevreleriyle de bunun kavgasını verip hesabını sormak gerekiyor. Bu milletin bir kuruşunu dahi çalanların affedilmesinin tek şartının çaldığını geri getiriye iade etmek olacağı bir hesaplama...

Erdoğan seçimlere kadar Ak Parti çevresinden başlayarak bu kavgaya girer ve bahsedeceğimiz iktisadî adımları hızlı bir şekilde hayata geçirirse, önümüzdeki seçimlerde bugüne kadarki tüm başarılarından daha büyüğünü elde etmesi işten bile değil.

Türkiye'nin İstiklâl Harbi'ni kazanmak, İktisad Muharebesini kazanmaktan geçiyor. Diğer türlü ise ya umumî savaş yahut kayıtsız şartsız teslim hâlidir ki, biz her zaman bu büyük değişim ve dönüşüm sürecinin kolay yoldan olmasından yanayız!

TÜRK LİRASI'NIN ACİZİYETİ

Bir memleketin kendisine has para birimi değerinin tamamıyla yurt dışından gelecek para akışına endeksli olması düşünülebilir mi? Yani dışarıdan para geldiği kadar değerlenen, dışarıdan gelen paranın muslukları kısıldığıdaysa değer kaybeden ve tıpkı bir uyuşturucu bağımlısı gibi memleket ekonomisinde krize sebep olan bir para birimi.

Olabilir, oluyor... Türk Lirası, yukarıda bahsettiğimiz para çeşidine tam mânâsıyla uyuyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri tarafında yer aldığımız "Demokrasylar" isimli Batı, ona, onun emir ve direktiflerine uyduğumuz ölçüde piyasamıza para pompalıyor, aksilik ettiğimiz nispette de piyasamızdaki parasını çekerek, bizi krizden krize sevk edip, terbiye ediyor. Tabii böyle söyleyince zannedilmesin ki Batı Türkiye'de belli başlı yatırımlara fon sağlıyor, yatırım gerçekleşiyor ve bir yandan biz kazanırken, diğer taraftan da onlar yatırımlarının karşılığında kazanç elde ediyorlar. İşin iç yüzü böyle değil tabii ve böyle olmadığı da Türkiye'de gerçekleştirilmiş/gerçekleştirilmemiş olan yatırımların hâlihazırdaki vaziyetinden belli; kimse babasının hayrına Türkiye'ye finansman sağlamıyor.

Batılılar, Türkiye'de tüketicinin ithâl Batı mallarını rahatlıkla satın alabilmesi için piyasayı dönem dönem paraya bo-

ğuyor; biz onların mallarını satın alıyoruz ve ardından piyasaya pompalanan paranın geri ödenmesinin vakti geldiğinde, her seferinde bir kez daha kur-faiz döngüsü içine düşerek, kriz üstüne kriz yaşıyoruz.

Batılıların yanı sıra tabii bir de bıyıklı Batılılarımız var bizim, "bıyıklı yatırımcı" diye anılan. Bunlar da memleketimizde yaptıkları işlerden elde ettikleri tasarrufu döviz cinsinden yurt dışına kaçırıyor ve ardından bu tasarrufları sanki yabancı yatırımcıymış gibi memleketi tekrar sokmak suretiyle hem birçok teşvikten istifade ediyor ve hem de dünyanın hiçbir yerinde elde edemeyecekleri, faiz vesaire gibi üretim dışı sahte enstrümanlardan yüksek kazançlar elde edip, kazançlarını döviz cinsinden tekrar yurt dışına çıkartıyor ve bu işi bir kısır döngü hâline getirerek, servetlerine servet katıyorlar.

Piyasaya pompalanan paranın geri ödemesi geldiğinde yaşanan krizlerin en ciddi yansıması ise her seferinde karşımıza enflasyon olarak çıkıyor. Devlet, bozulmuş gelir gider dengesini tesis etmek üzere finansmanı sağlamak için Türk Lirası'nı sulandırmak yoluna gidiyor ve enflasyona sarılıyor. Böylelikle Türk Lirası'nın değeri diğer para birimleri karşısında düşerken, sabit gelirli başta olmak üzere Türk Lirası üzerinden kazanç sağlayan vatandaşın cebinden parası, daha doğru bir ifadeyle parasının değeri çalınmış oluyor ve aradaki farkın finansmanı, cebindeki paranın değeri çalınan vatandaşa ödetilmiş oluyor. Sabit gelirli ile Türk Lirası üzerinden iş yapmak zorunda kalan küçük esnaf dışında kalanlar böylesi dönemlerde ister yerli üretim ister ithâl mal olsun fiyat hesaplamasını döviz kuruna göre yaptığı için, bütün yük sıradan vatandaşın omzuna binmiş oluyor.

Bir ülke para biriminin diğer para birimlerine karşı değer kaybetmesi, aslında onun elini ihracatta kuvvetlendirir. Meselâ Çin kendi para birimi Yuan'ı Amerikan Doları karşısında zayıf tutmayı bir devlet

Para, temelde malların mübadelesi için icad edilmiş bir vasıta ve halen de öyle tanımlanıyor. Fakat zamanla para, salt bir mübadele vasıtası olmaktan çıkarak, kendisi alınıp satılan, onu darp eden memleketin iktisadî politikalarına, askerî ve siyasî gücüne, üretim kapasitesine bağlı olarak değışkenlik gösteren müstakil değer sahibi bir mal halini gelmiştir.

politikası olarak benimsiyor ve bu sayede düşük fiyatlı üretim gerçekleştirerek ihracatta elini kuvvetli tutuyor. Bizde de dikkat ediyorsanız son yıllarda bunun propagandası sıkça yapılıyor; fakat Türkiye gibi ara üretim gerçekleştiren, ihracatı ithalata ve dolayısıyla dövizle bağımlı ülkelerde ise böylesi bir avantajdan istifade edilemiyor. Hattâ biraz evvel ifade ettiğimiz gibi, tamamıyla yerli imkânlar ile üretilen ürünlerde bile fiyatın belirlenmesi noktasında Türk Lirasına güven olmadığı için döviz üzerinden fiyatlandırma yapıldığından tamamen yerli ürünlerde bile öyle ahım şahım bir avantaj sağlanamıyor.

Şu sıralar ekonomistlerin en çok üzerinde durdukları husus dışarıdan yatırımın gelmiyor olması. Yâni dışarıdan “yatırım”lar gelmeye devam etse, bu “yatırım” denilen parayı biz tekrar ithâl mallara kolay bir şekilde erişim için kullansak, harcasak ve ödeme günü geldiğinde aynı kriz bir kez daha tekerrür etse hiç sorun yok!

Ve tabîî tüm bu şartların üzerine ilâveten yaşanan global salgın dolaşısıyla devletlerin para emisyonunu genişletmek yoluna gittikten sonra şimdilerde sıkışma politikaları izlemeye başlamış olmaları da işin tuzu biberi olmuş vaziyette.

TÜRK LİRASI

Bugün ülkemizde yaşanmakta olan ve dün birçok benzerini yaşamak durumunda kaldığımız iktisadî krizleri yalnız tek bir sebebe bağlamak elbette söz konusu değil. Yalnız krize çözüm getirilmek istendiğinde de bir yerden başlamak icab ediyor ve bize kalırsa tüm iktisadî faaliyetlerin merkezinde yer alan Türk Lirası’nı ele alarak işe başlamak gerekiyor.

Para, en umumî tabire göre mübadele, değiş tokuş vasıtası. Paradan yerine getirmesi beklenen fonksiyonlar ise mübadele vasıtası olması, standart kıymet ölçüsü olması ve tasarruf vasıtası olması.

Türk Lirasına paranın fonksiyonları açısından bakacak olursak:

Türkiye’de bugün market alışverişi dışında Türk Lirası üzerinden yapılan pek bir alışveriş kalmamış vaziyette. Kalan alışverişin fiyatlandırması da yine döviz üzerinden anlık olarak gerçekleştirildiği için bir mübadele vasıtası olmaktan ziyade elde edilen kazancın dövizle aktarılması noktasında ara bir mübadele vasıtası muamelesi görüyor.

Madeni para rejimi (genellikle altın ve gümüş) çok uzun bir süre dünyada hâkim olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde, üretimin müthiş bir ivme kazanmasıyla ülkeler arası ticarî münasebetlerin önceden görülmemiş bir seviyeye gelmesi mümkün oldu. Madenî paralar, miktar olarak tedavüle yetersiz kaldı. “Sermaye hilesi” olarak altın ve gümüş, eldeki mevcutların birkaç katı meblağlara teminat verilmeye başlandı. Böylece kâğıt paranın da dâhil olduğu muhtelif talî enstrümanlar (tahvil, bono, vs.) ortaya çıktı. Bilhassa ikili maden sisteminin (altın ve gümüşün aynı anda geçerli olduğu para sistemi) egemenliğindeki ülkelere (Fransa, Osmanlı, Rusya, Almanya gibi) yönelik manipülasyonlar, bu ülkelerin iktisadî dengelerini bozacak bir mahiyet arz edebilmekteydi. Ülkelerin o devirlerde madenî paraya bugünkü sabit kur sistemine benzer bir değer biçmelerinden dolayı, madenin gerçekte daha düşük veya daha yüksek değerde olması gereken dönemlerde illegal yollardan ülkeye altın veya gümüş sokulması ya da çıkarılması vasıtasıyla bu ülkelerin emeği ve üretimi amiyane tabirle çalınmaktaydı.

Türk Lirası, bir paradan beklenen en önemli fonksiyonlardan biri olan standart değer ölçüsü vasfını da yerine getiremiyor, yâni satın alma gücünde bir istikrar arz etmiyor. Biraz evvel saydığımız ve saymadığımız sebeplerden ötürü, Türk Lirası kendi başına zaten bir değer arz etmiyor! Sürekli olarak dışarıdan gelecek olan yatırımlara bağılı olarak değer kazanan yahut kaybeden, memleket içindeki üretimin bile dövizle destek, Türk Lirasına köstek olduğu bir ülkenin para biriminin dış faktörlerden bağımsız olarak bir değer arz etmesi mümkün olabilir mi? Olabilir tabîî; fakat bu hâliyle değil, ileride değineceğiz.

Tasarruf vasıtası olma vasfına gelecek olursak, bu kadar kaypak bir para birimini kim, niçin tasarruf vasıtası olarak kullansın ki? Zaten memleketimizdeki ana tasarruf enstrümanlarına baktığımızda altın, döviz, emlak ve hattâ belki dünyanın hiçbir yerinde emsâli olmayan otomobilin geldiğini görüyoruz, Türk Lirası’nın bu alanda esamisi bile okunmuyor.

Kendi memleketinde bile varlık sebeplerini yerine getirmek noktasında bu çapta bir acziyet içinde olan para biriminin yurt dışındaki itibarını konuşmaya bile lüzum yoktur sanırım.

TÜRK LİRASI’NIN İTİBARI

Tabîî şartlarda, “para biriminin itibarını geri kazanması” gibi bir ara başlık üzerinden bu bahse geçmemiz gerekirdi, ne var ki Cumhuriyet tarihi boyunca kendi başına bir şahsiyet ifâde edememiş Türk Lirası’nın iade-i itibara değil, başlı başına yepyeni bir şahsiyet kaynağına ve bu şahsiyet kaynağından itibar bulmaya muhtaç olduğu tartışma götürmez gerçekliktir.

Türk Lirası’nın itibarsızlığı ile iktisadî hamleler bize kalırsa bir paradoks arz etmektedir. Şöyle ki, bugün yerli üretim anlamında hangi hamle yapılsa yapılsın, bu üretim neticesinde elde edilecek olan kazanç Türk Lirası üzerinden değil de döviz başta olmak üzere diğer enstrümanlar üzerinden tasarrufa dönüşeceği için Türk Lirası’nın bu şekilde itibar kazanması mümkün değildir. Diğer taraftan Türkiye henüz yeni yeni yurt dışına açılan bir ülke olduğu ve bugün Türk Lirası ancak Suriye’nin kuzeyinde geçer akçe olduğu için dünya çapındaki mübadeleden de şahsiyet bulması kısa ve orta vadede mümkün görünmemektedir. Ruhî bakımdan Türk Lirası’nın itibar kazanması yahut itibarını muhafaza etmesi treni ise Rahip Brunson’un kur tehdidine karşı serbest bırakıldığı gün kaçmıştır.

Burada saydığımız yahut saymadığımız, şartları doğuran sebeplere tek tek yahut bir bütün hâlinde bakıldığında görülecektir ki, bugün Türk Lirası'nın itibar kazanması için dolaylı değil, doğrudan yollar dışında bir seçenek yoktur.

PARA: KARŞILIĞI ALTIN OLAN SENET

Para, artık umumî bilgi hâline geldiği üzere karşılığı altın olan senet olarak doğdu. Yâni eldeki kaime, karşılığının altın olduğu bilinen paraydı. Bu vaziyet 1971 senesine kadar da sürmüştü. Kısaca bakacak olursak:

1944 senesinde, -henüz İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllar- Amerika'daki Bretton Woods isimli kasabada gerçekleşen Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'nda, İkinci Dünya Savaşı sonrası büyük darbe alan dünya ekonomisi ve para sistemine yeni bir düzenleme getirmek, savaştan zarar görmüş bölgeleri yeniden kalkındırarak ekonomik istikrarı sağlamak amacıyla bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda IMF ve Dünya Bankası'nın kurulması ile beraber ayarlanabilir kur sistemine geçilmesi kararlaştırılarak, diğer ülke para birimlerinin Amerikan dolarına endekslenmesi kabul edildi. Dolar ise başka bir ülke para birimi yerine altına sabitlendi (1 ons altın 35 Amerikan doları olacak şekilde). Amerikan Merkez Bankası FED, bu anlaşma karşılığında, yabancı merkez bankalarına arz edecekleri dolar karşılığında sabitlenmiş fiyattan altın satmayı taahhüt etti. Amerikan dolarının dünya çapında rezerv para hâline gelmesi de bu anlaşmayla başladı.

1971 senesine gelindiğinde, Amerikan dolarının devalüasyona uğraması, ABD'nin içine düştüğü ekonomik buhran sebebiyle altın standardından vazgeçmesi ve 1973 yılında sanayileşmiş ülkelerin

paralarını dolar karşısında dalgalanmaya bırakma kararı, para sisteminin tamamen çöküşüne neden oldu. Yom Kippur Savaşı sonrasında OPEC'te Yahudileri destekleyen Batılı ülkelere karşı alınan petrol ambargosu kararı, Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün Fransa'nın elindeki dolar cinsinden mevduatı karşılığında altını almak üzere Amerika'ya yollaması, Amerika'nın Vietnam hezimet ve Soğuk Savaş'ın zorlu şartları, bu çöküşte belirleyici faktörler arasında oldu.

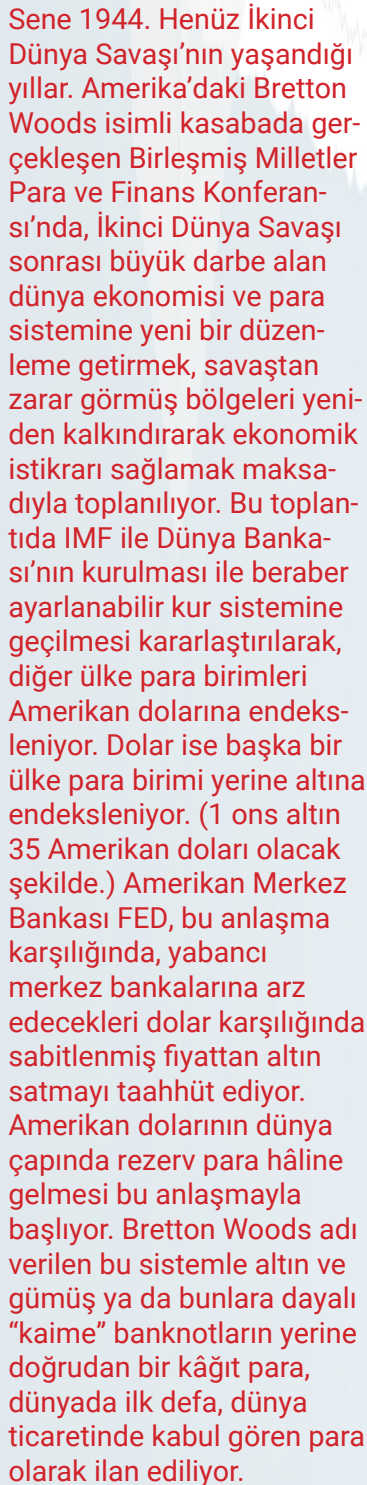
1973-1974 petrol şokunu izleyen yıllarda, OPEC ülkeleri, ellerindeki büyük dolar fazlasını Avrupa piyasasına sundular. Avrupa Bankaları, bu dolarları, ödeme dengesi problemi içinde olan petrol ithalatçısı ülkelere kullandı. Petrol ihraç eden ve ellerinde dolar fazlası olan ülkelere gelen fonlar, petrol ithalatçısı ülkelere plase edildi ve böylelikle PETRO-DOLAR piyasası doğmuş oldu.

1944 senesinde, Bretton Woods Konferansında Amerikan dolarının altına endekslenmesiyle kurulan ve 1971 senesinde çöken global para sistemi, bu sefer gayr-ı resmî bir şekilde, doların petrol üzerinden kıymet bulmasıyla yeniden teşkil edilmiş oldu.

Petrol ticareti üzerinden yeniden itibarını kazanan; fakat bu esnada altın gibi bir varlık değere endeksini kaybeden Amerikan doları, ilerleyen yıllarda Amerika'nın siyasî ve askerî gücü vesilesiyle milletlerarası ticaretin de biricik vasıtası hâline dönüştü.

Amerikan doları milletlerarası ticaretin hâlen biricik vasıtası olmasına rağmen, 1971 senesine kadar 1 ons altın 35 Amerikan dolarına tekabül ederken, bugün ise 1 ons altın 1725 Amerikan dolarına tekabül etmektedir.

Türk lirasının değer kaybı ve döviz kurlarının artışı ile bundan doğan enflasyon ve krizler yeni bir sorun değil, Türkiye'nin sürekli muhatap kaldığı bir problem. Türkiye 1947 yılında IMF'ye katıldığında 1 Amerikan doları 2.80 liraya tekabül ediyordu. 1971 yılında Bretton Woods sistemi yıkıldığında 1 Amerikan doları 15 TL olmuştu. Yani Amerikan dolarının altına endekslenildiği, dünya piyasalarının istikrarlı olduğu altın standardı döneminde TL 5 katın üzerinde değer kaybetti. 1980'li yılların başında dolar kuru üç haneli rakamlara ulaşarak 100 lirayı, 1988'de ise dört haneli rakamlara ulaşarak bin lirayı buldu. 7-8 yıllık süreçte TL'nin değer kaybı 10 kat oldu. Dolar kuru 1993 yılında 10 bin lirayı aşarken, 1997 yılında 100 bin, 2001 yılında ise 1 milyon lirayı aştı. Yani 28 Şubat sürecinin yaşandığı 1990'lı yıllarda TL 100 katın üzerinde değer kaybetti. 2002 yılında Ak Parti iktidara geldiğinde dolar kuru 1,5 milyon TL'ydi. 2005 yılında TL'den altı sıfır atılırken bu süreçte istikrarlı bir seyirle dolar/TL 2013 yılına kadar 1,3 lira ile 1,9 lira arasında dalgalandı. 2013'te 2 lirayı aşan dolar, bu yılın ardından TL karşısında yeniden yukarı yönlü ivmelendi ve aradan geçen dokuz senelik sürede Türk lirası dokuz kat değersizleşti.

Bununla beraber unutulmaması gereken bir gerçekliktir ki, Amerikan doları ile altın arasında hasıl olan fark, bugünkü dünya ekonomisindeki balon paranın ne çaplara ulaştığının anlaşılması bakımından da mühimdir.

2008’de yaşanan Mortgage ve hâlihazırda daha başında olduğumuz vurgulanan global salgından kaynaklanan krizle beraber en çok konuşulan meselelerden biri de para rejimi olmuştur. Merkez bankalarının çaplarına göre dünyayı sahte paraya boğmasına, bunun da global enflasyonu köpürtmesine imkân tanıyan bu düzenin artık sürdürülemez olduğu noktasında hemen herkes hemfikir bulunmaktadır.

“Yurtta sulh, cihanda sulh” diye for-
müle edilmiş kölelik siyasetini terk edip,
Türkiye’nin tarihî misyonuna uygun olarak
İslâm ülkeleri başta olmak üzere dış poli-
tikada inisiyatif alıp, bağımsız bir şekilde
hareket etmeye çalıştığımız günden beri
Türkiye ekonomisinin hedef olduğunu bili-
yoruz. Yâni Türkiye yeni bir düzene geçiyor
ve bunun sancılı sürecini idrak ediyoruz.
Buraya kadar bir sıkıntı yok. Sorun şu ki,
Türkiye siyasî olarak yeni bir düzene doğ-
ru adım adım ilerliyor; fakat eski düzenin
köhnemiş vasıtalarını yenilemeyi bir türlü
akıl edemiyor. Bunlardan birisi de para
rejimi. Yukarıda elden geldiğince detaylan-
dırdığımız üzere mevcut hâliyle Türk Lirası
Türkiye’ye hizmet etmiyor, bilakis zarar
veriyor. Dolayısıyla Türkiye’nin yeni düzeni
için, yeni de bir para rejimi gerekiyor.

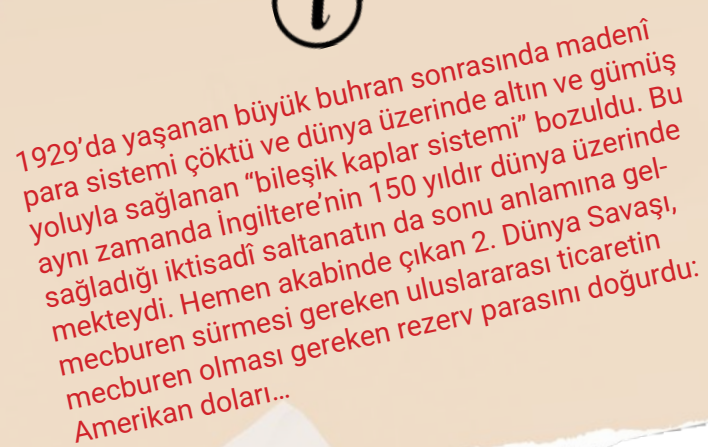
Bugünün şartları göz önünde bulundurulduğu takdirde, Türk Lirası'nın itibarını kazanması için kullanılabilecek dolaylı yolların bir alternatif olmadığını, ancak doğrudan itibar kazanması gerektiğini ifâde etmiştik. Doğrudan itibar kazanma bahsini açacak olursak, Türk Lirası'nın bugün yeniden paradan beklenen fonksiyonları yerine getirebilmesi için kendisinden daha büyük bir itibara/şahsiyete bağlanması gerektiği ve bunun da paranın varlık sebebi dolayısıyla altın olacağı açıktır.

Resmî rakamlara göre emisyon hacmi 28 Temmuz 2022 itibarıyla 303 milyar 863 milyon 235 bin 397,5 TL. Tedavüldeki basılı paranın dışında, bankalara tanınan haklar dolayısıyla artık iyiden iyiye dijitalleşmiş olan paranın toplamı ise, altın ve döviz mevduatları ile beraber 3 trilyon TL civarında bulunmaktadır.

Buna karşılık Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın kasasında 457,7 ton civarında bir altın stoku bulunmaktadır. Bu da 463 milyar 650 milyon 100 bin TL'ye tekabül etmektedir. Yâni bugün Merkez Bankasının emisyon hacmine göre; Türk Lirası bugünkü satın alma gücünü sabit tutmak kaydıyla rahatlıkla altına endekslenabilir. Bu da paranın üzerine karşılığındaki altın değeri yazılıp yeniden bir altın senedi hâline getirilerek gerçekleştirilebilir. Altına endekli para devlet bankasına götürüldüğünde, Merkez Bankası'nın para üzerindeki meselâ %10'luk hakkı düşülerek, altın olarak paranın karşılığı alınabilir.

Bu arada, Dünya Altın Konseyi Başka-

nı'nın açıklamasına göre, Türkiye'de yastık altındaki dâhil olmak üzere 8 bin tonluk bir altın varlığından söz edildiğini de unutmamak gerek. Bu altınlar da Türk Altın Lirası üzerinden, bankaya getirilen altına karşılık %5-10 arası bir farkla Türk Altın Lirası'na dönüştürülerek pekâlâ ekonomiye kazandırılabilir.

Ruhî nisbetin kurulması ve Türk Lirası'nın itibar kazanması için ismine "altın" ilâve edilmesi ve Türk Altın Lirası olması hem içeride ve hem de dışarıda meydana getireceği müsbet psikolojik tesir dolayısıyla isabetli olacaktır.

Bu değişimin Türk Lirasında direkt ve onunla beraber meydana getireceği dolaylı iyileşmelere bakacak olursak:

Bir kere en başta Türk Lirası'nın bir paranın haiz olması gereken asgarî fonksiyonlardan olan mübadele vasıtası, standart kıymet ölçüsü ve tasarruf aracı vasıflarını yeniden kazanması bu sayede gerçekleştirilebilir.

Bu hamleden sonra fiyatların belirlenmesinde standart değer ölçüsü olarak Türk Altın Lirası kullanılacağı için kurdaki hareketlilik dolayısıyla fiyatlarda bu çapta bir oynaklık ve karşılıksız para

basılamayacağı için de enflasyon olmaz, insanların kazancı değerini korumuş olur. Hâl böyle olunca da Türk Altın Lirası tabîi olarak tercih edilen bir mübadele vasıtası hâlini alacaktır. Ayrıca baştan sona ruhî amillere bağlı iktisadî düzen üzerinde böylesi bir realizasyonun bakış açıları meydana getireceği pozitif değişimin ise paha biçilemez tesirler meydana getirmesi kaçınılmazdır.

Bir diğer husus ise Türk Altın Lirası'nın direkt olarak bir tasarruf enstrümanı hâlini alacak olmasıdır. Günümüzde dünya çapında neredeyse bütün para birimleri altın karşısında erir, uzun vadede ise yine

bütün para birimleri altın karşısında değer kaybederken, insanımız tasarruflarını değerlendirmek için o zaman dövize niçin yönelsin?..

Yine yerli imkânlarla gerçekleştirilen üretimin fiyatlandırılması bu sefer ya Türk Altın Lirası üzerinden yapılacak yahut döviz üzerinden yapılsa bile Türk Altın Lirasına dayanan ekonomi kur dengesizliği yaşamayacağı için ihracat avantajını elinde tutacaktır.

Bugünkü mânâda bir enflasyon olmayacağı için, vatandaş, Türk Altın Lirası üzerinden elde ettiği kazancın cebinden çalınmayacağının psikolojik rahatlığı içinde olacak, paraya güveni artacaktır.

Bugün dünya ekonomisinin ancak %1'i eden Türkiye ekonomisi üzerinde operasyon yapabilmek için, bu sefer dünya çapındaki altın fiyatlarının manipüle edilmesi gerekecektir ki, bu takdirde zaten bütün dünya para birimleri böylesi bir manipülasyondan dolayı yollardan etkileneceği için bu yolla Türkiye siyasetini dizayn etmek imkânı ortadan kaldırılmış olacak, kimse ekonomik bağımlılığımız üzerinden Türkiye'ye direktif veremeyecektir.

Türk Altın Lirası'na geçilmesinden sonra paranın değeriyle bugünkü gibi oynanmayacağı, faiz oranları sınırlı kalacağı ve dolayısıyla para üzerinden para kazanma imkânı da daralacağından, servet ve tasarruf sahipleri daha fazla gelir elde etmek için üretime yahut üretim finansmanına yönelmek zorunda kalacaktır. Bu da tabîi olarak durağanlaşan ekonomiye dinamizm getirecek ve para sirkülasyonunun hızlanmasına, servetin tabana doğru yayılmasına ve dolayısıyla hakiki bir iktisadî büyümeye sebep teşkil edecektir.

Türk Altın Lirası'nın yabancı paralar karşısında satın alma gücünü muhafaza ediyor olması dolayısıyla memleket içindeki, adına sunî kazanç diyebileceğimiz, birçok rant kapısı da kapanmış olacak ve gelir dağılımındaki

eşitsizlik nisbeten da-
ralacaktır.

GLOBAL İKTİSADÎ DÜZEN

Bugünkü dünya düzeni-
ni, birkaç Batılı
ülkenin, dünya-
nın geri kalan diğer
milletlerini ekonomik
bakımdan sömürmesi
şeklinde rahatlıkla ta-
nımlayabiliriz. Başta İslâm
âlemi olmak üzere, onunla
beraber üçüncü dünya ülkesi
şeklinde tanımlanan ülkelerin neredeyse
tamamının yeraltı kaynakları, zenginlikleri
ve emeği Batı tarafından sömürülmekte ve
bunun karşılığında kimi milletlere karnını
doyuracak kadar kazanç sağlamaları bile
çok görülmektedir. Hâl böyle iken, mevcut
dünya düzeni yalnız bizim değil, bugünkü
düzendeki konumda bulunmayan,
nemalanmayan herkesin meselesidir yahut
meselesi olmalıdır.

Bilindiği üzere bugün hâkim olan iktisa-
dî görüşün kaynağında üretim/emek değil,
finans var. Finans sistemine dayanan ikti-
sadî görüş, dünya çapında geçer akçe olan
rezerv paraya da hâkim olması dolayısıyla
geri kalan bütün ülkelerin ekonomileri üze-
rine hegemonya kurmuş vaziyette. Finans,
ihtiyaç duyulan kaynakların uygun şartlar-
da sağlanması ve etkin bir şekilde kullanıl-
masıyla ilgili faaliyetler şeklinde tanımlanı-
yor. Öyleyse finans ekonomisi için de, para
kaynaklarını ellerinde tutanların, emek
ve üretim gibi hakiki iktisadî faaliyetlerde
bulunanların ihtiyaçlarının karşılanmasına
ve bu kaynakların kendi çıkarlarına göre
kullanılmasına olanak sağlayan iktisadî
düzen diyebiliriz. Yâni ziraî ve sınaî iktisadî
faaliyetleri emeğimizle biz gerçekleştirece-
ğiz; fakat bunun çerçevesini ve kurallarını,
bu faaliyetlerin gerçekleşmesi için finanse
eden Batılılar belirleyecek ve finansmanı
ellerinde tuttukları için de hem bu konum-
larını muhafaza edecek ve hem de bizim
gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerin tamamın-
dan nemalanacaklar. Ayrıca eğer ki onla-
rın belirlediği çerçevenin dışına çıkacak
olunursa da, bugün Türkiye'nin muhatab
olduğu şekilde, cezalandırma yetkisini elle-
rinde bulunduracaklar.

Soğuk Savaş sona ermeden evvel, her
iki taraftan da güvenlik endişesi duyan
birçok memleket bu zihniyete güvenlik
karşılığında ram olmuş olabilir; fakat artık
böyle bir dünya olmadığına göre, kim, ne
sebeple bu düzene boyun eğsin ki? Evet,
bugün hâlen statükodan nemalanın pek
çok kişi, aile, şirket ve hatta rejim mensu-
bu var dünyada. Onlar bu iktisadî kölelik
düzeni sayesinde servetlerine servet katı-
yor ve olası her değişimin önünde durabil-
mek için ellerindeki birikimi kullanmaktan

1971 senesinde Amerikan dolarının
devalüasyona uğraması, ABD'nin içine
düştüğü ekonomik buhran sebebiyle
altın standardından vazgeçmesi ve
1973 yılında sanayileşmiş ülkelerin
paralarını dolar karşısında dalgalan-
maya bırakma kararı, para sisteminin
tamamen çöküşüne neden olmuştur.
Bu tarihten itibaren petro-dolar siste-
mi doğmuştur.

da çekinmiyorlar, doğru; fakat bir devlet,
milletin geri kalanının bayrağı çektiği yer-
de kaç gün ayakta durabilir ki? Düzendeki
nemalanınlar, meşruiyetlerini yitirdikleri
ândan itibaren ellerinin altında ordu gücü
bile olsa, millete rağmen ayakta kalamaz-
lar.

Hâsılı kelâm, statüko bugün her ne
kadar bilhassa bizim üzerimize çullanmış
bulunsa da, bu yalnız bizim değil, bugünün
muktedirleri dışında geri kalan herkesin
meselesidir.

BÜYÜK DOĞU TİCARET BİRLİĞİ

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "dış ticare-
tin millî para birimleri üzerinden yapılma-
sı" konusundaki çıkışları malûm. Rusya,
İran ve Çin gibi belli başlı ülkelerin bu
noktada Erdoğan ile hem fikir olduklarını
yapmış oldukları açıklamalar dolayısıyla bi-
liyoruz. Ne var ki, bu ülkeler şimdiye kadar
kendilerini Amerikan Doları ile ticaretten
alı koyabilmiş değiller. Çünkü ne istedik-
lerini biliyorlar; fakat bu değişimin nasıl
gerçekleşebileceği noktasında hiçbirinin
aslında bir fikri yok.

NOT: Son olarak Rusya-Ukrayna sava-
şında Amerika başta olmak üzere Batı'nın
ekonomik ambargosuna maruz kalan Rus-
ya'nın ne gibi sıkıntılar içine düştüğüne
hep beraber şahitlik etmedik mi? Dünya
çapında tesir edici ölçüde emtia, hububat
ve enerji üreticisi olan Rusya'yı, borcunu
ödemek için para transferi bile yapamaz
hâle getirdiklerini görmedik mi? Biz de
tıpkı Rusya gibi bütün bu meseleler ile
illâ başımıza gelip de elimiz kolumuz bağ-
landığında mı yüzleşeceğiz, yoksa ufukta
beliren bu riski Rus tecrübesinden istifade
ederek peşin peşin bertaraf mı edeceğiz?

İşte, bizim Büyük Doğu Ticaret Birliği
fikrimiz, saydığımız memleketler arasında
olmasa bile mevcut iktisadî düzene bir
alternatif olarak ortaya çıkıyor. Ön plana
çıkan belli başlı noktaları belirtecek olur-
sak:

- Öncelikle bu ticaret birliğine vermiş ol-
duğumuz isimden başlayalım. Birincisi bi-
zim fikrimizin bağlı olduğu mihrak olması,
ikincisi ise dünya çapında yapılan ayırmada
bizim fikrimizin coğrafyasını işaret ediyor
oluşu hasebiyle tesis edilmesini beklediği-

miz ticarî birlik için en uygun isim Büyük
Doğu Ticaret Birliği'dir.

- Türkiye'nin, Türk Lirasını altına en-
dekslemesinin hemen akabinde atması
gereken adım, Büyük Doğu Ticaret Birli-
ği'ni kurmaya soyunmak ve mevcut olanın
yerine numunelik çapta bile olsa alternatif
bir iktisadî düzeni, bu ticaret birliği üzerin-
den tesis etmek yoluna gitmektir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği'nin üye ül-
keden beklediği asgarî katılım şartı, para
birimini, elinde bulunan altın yahut diğer
bir menkûl değere endekslemesidir. Böy-
lelikle ülkeler arasında yapılacak ticaretin
mahallî paraların kazanmış olduğu gerçek-
lik ve denklik dolayısıyla millî para birimleri
üzerinden yapılmasının önü açılacaktır.
Euro bölgesinde olduğu gibi Büyük Doğu
Ticaret Birliği'ne katılan ülkelerin Merkez
Bankaları arasında bir ortaklık tesis edi-
lecek hem denetim ve hem de müşterek
para politikaları geliştirilmesi bu yolla sağ-
lanabilecektir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülke-
ler arasındaki karşılıklı ticaret, tarafların
para birimlerinin menkul değere endekli
olması dolayısıyla Amerikan Doları ve Euro
baskısından korunacaktır. Yâni birlik üyesi
bir ülkedeki tüccar eline Türk Lirasını al-
dığı anda bunun altın karşılığını bileceği ve
bu para her yerde aynı değeri muhafaza
edeceği için bu sayede alışverişlerde tercih
edilebilir bir takas vasıtası olacaktır. Çin,
Rusya, İran ve Türkiye devlet başkanlarının
geçtiğimiz yıllarda sıkça üzerinde durduk-
ları, döviz baskısından kurtulmak için kar-
şılıklı ticaretin mahallî para birimleri üze-
rinden gerçekleşmesi fikirleri ancak böylesi
bir şekilde hayata geçirilebilir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği'ne üye ül-
kelerin para emisyonu hacimleri menkul
değer varlığına endekli olacağı için, bu
ekonomiler hızlı bir şekilde finans balonu
ekonomilerden ayrışacak ve gerçek, reel
ekonomiler olarak yoluna devam edecek-
tir. Amerika ve Avrupa ekonomileri, finans
ekonomisinin zatî keyfiyeti dolayısıyla
git gide kendi içinde bile kriz üzerine kriz
üretirken, birlik üyeleri reel ekonomileri
sayesinde bu gibi kriz süreçlerinden de
kendilerine korumuş olacaklardır. 2008 se-
nesinde yaşanan Mortgage ve hâli hazırda
yaşanmakta olan, maliyeti henüz tüm ta-
raflar açısından meçhul salgın hastalıktan
kaynaklanan kriz gibi dönemlerden, (Batılı
ekonomik sistemden kaynaklanan krizlerin
kısa, orta ve uzun vadede tekrarlanması ve
her seferinden bir öncekinden daha yıkıcı
krizler doğurması bekleniyor) ekonomisi
gerçek bir değere endekli bulunan üye
ülkeler en düşük seviyede etkilenecektir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülke-
lerin Merkez Bankaları arasındaki ortaklı-
ğın gözetiminde yatırım bankaları kurula-
rak, senelerdir Batılı finans kuruluşlarının
tekeline olan finansman meselesine de

Büyük Doğu Ticaret Birliği çerçevesi içinde kalmak suretiyle cevap verilecektir.

- Senelerdir elini taşın altına koymadığı hâlde bu ülkelerde gerçekleşen her girişimden finansör konumu dolayısıyla gelir elde eden Batılıların kazançları kesilecek ve bu gelir kalemi birlik üyesi ülkelerin tasarrufunda kalacaktır.

- Amerikan Doları'nın rezerv para olması hasebiyle, yapılan her ticarî faaliyetin bir noktada Amerikan ekonomisine haraç verdiği düzen böylelikle çözülecektir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülkeler arasında, üye ülkelerin hammadde ve

coğrafi imkânlarına göre bir görev dağılımına gidilerek, bir taraftan herkesin kendi içinde ve diğer taraftan topyekûn birliğin kalkınması ve Batılı ekonomiler karşısında kendi başına bir değer arz eder hâle gelmesi sağlanabilir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülkeler arasında gümrük anlaşmaları imzalanarak, mütekabiliyet esasına göre, yâni birinin diğerini sömürmesine de izin vermeden ticaret kapıları sonuna kadar açılacaktır.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülkelerin ticaret hukuklarında, birlik üyesi

ülkelerin tüccar ve girişimcilerinin anlaşmalarını teminat altına alacak maddeler eklenecektir.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyelerinin üretimini gerçekleştirdiği emtiaları fiyatlandırma yetkisi, bu birlik içinde kurulacak bir emtia borsası vasıtasıyla Londra'nın elinden alınacaktır.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülkeler arasında, bugün dünya çapında faaliyet gösteren Alibaba, Amazon gibi bir pazar yeri kurulacak ve oradan yapılacak olan alışverişlere gümrüklerde imtiyaz tanınacağı gibi, yalnız pazar yerinden yapılan alışverişler için değil, karşılıklı tüm ticaretin sevkiyatının kolaylaşması için birlik üyesi ülkeler arasında lojistik alt yapısı tesis edilecek.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği üyesi ülkelerin, birlik dışından yapılması zorunlu olan kalemlerin ithalatı noktasında müşterek hareket etmeleri hâlinde, ticaretin büyüyecek hacmine nisbetle pazarlıktaki elleri de kuvvetlenecek ve muhtemeldir ki bugün olduğundan çok daha ucuz bir şekilde ithâl mallara erişimin önü açılacaktır.

- Büyük Doğu Ticaret Birliği, ilk planda, birkaç üye ülke arasında, pilot uygulama çapında olsa bile mutlaka tesis edilmelidir. Mevcut dünya düzeni yerine yeni bir dünya düzeni, iktisadî düzen yerine de yeni bir iktisadî düzen teklif ediliyorsa, bunun pratik hayata aktarılmış bir örneği olmalıdır ki, geri kalanlar için numune teşkil edebilsin. 1971'den beri sahtelikler üzerine kurulu iktisadî düzenin bugüne kadar hayatta kalmasının sırrı belki de kimsenin mevcut olanın yerine alternatif bir iktisadî düzeni amelî plana dökmemiş olmasındadır.

Görüldüğü üzere Türk Altın Lirası da, Büyük Doğu Ticaret Birliği de ve hatta bu fikirlerin bünyesinden doğduğu Büyük Doğu dünya görüşü de, Türkiye'nin bundan sonra tarih sahnesinde varolması ve bu varoluşu da taçlandırabilmesi adına tesis edeceği yeni dünya düzeninin iktisadî temellerini teşkil ediyor olması bakımından hayati önemi haizdir. İktisadî birliğin tesis edilmesinin hemen ardından siyasî ve askerî birliklerin gelmesi kaçınılmaz. Yine ticarî birliklerin taraflar arasında anlayış ve kültür birliğinin tesis edilmesi noktasındaki rolü de yadsınamaz.

Bu ve bunun gibi adımlar, statükodan nemalananların telkinleriyle geciktirildiği sürece bunun bedelini yalnız biz değil, alternatifsizlik içinde kıvranan bütün bir insanlık ödüyor. Bunun şuurlunda olunmalı ve artık siva işlerini bir kenara bırakıp, birbiri ardına atılacak inkılab çapında adımlarla iktisadî, siyasî, askerî ittifaklar tesis edilmeli ve bizim dünya düzeni senfonimiz, yarım kaldığı yerden yeniden ve daha güçlü bir şekilde çalmaya devam etmeli.

i
Globalizmle beraber dünya ekonomik sistemi öyle bir şekilde tesis edildi ki, doların yahut Amerika'nın batması, geri kalan bütün ülkeleri de peşinden dibe sürükleyecek bir paradoksa dönüştü. İktisadî açıdan Asya ekonomileri her ne kadar büyüseler de, dolara endeksli bir şekilde büyüdükleri için asıl kazanan hep Amerika oldu. Bununla beraber bir süre sonra Amerika'nın ve Amerikan dolarının yaşatılması, diğer ülkeler için de hayati bir önem arz etmeye başladı. Dolayısıyla Dolar, sadece bir para değil, küresel hegemonyanın devamı için elzem, bütün dünyayı dolaşarak onu besleyen "kan" hükmündedir.

İSKENDER’İ ARARKEN MİDAS’I BULMAK

FARUK HANEDAR

**Çözüm değil, çözümsüzlük üretti; payına İskender’in iradesi yerine, eşek kulaklı Midas’ın arzuları düştü.
“Tuttuğum altın olsun” derken altını altın, odunu odun yapan “adalet” terazisi şaştı.**

Frigya’nın başşehri Gordion, Sakarya Nehri ile Porsuk Çayı’nın birleştiği noktada kurulan tarihî bir şehir. Bugün, Ankara’ya 94 kilometre uzaklıkta, Polatlı’nın 29 kilometre kuzeybatısında yer alan Yassihüyük köyünde bulunmaktadır.

Elbette Frigya denilince akla ilk gelen Kral Midas olur... *“MİDAS’ın eşek kulakları vardı dokunduğu her şeyi - kızı dahil çeviriyordu GÜNEŞ metali ALTUN’a...”*

Meşhur mite göre;

Pan ile Apollon arasında bir müzik yarışması, yargıç Midas ve reyî Pan’a... Apollon’un hükmü: Müzikten anlamayan layıktır ancak eşek kulaklarına... Halk için için güler lakin korkudan konuşamaz; ama susar mı sular, ağaçlar ve dağlar: “Midas’ın eşek kulakları var!..” Yalvar yakar kurtulur Midas eşek kulaklarından...

Yine bir gün Dionisos’u misafir eder Midas, memnun kalır Dionisos “Dile benden ne dersen!” der. “Tuttuğunun altın olmasını” ister kral. O andan sonra yiyeceği, içeceği ve hatta dokunduğu kızı dahi altın olur. Yine pişmandır Midas, yine yalvar

yakar kurtulur bir derede yıkandıktan sonra tuttuğunun altın olmasından...

İşte Gordion şehri de ismini eşek kulaklı Kral Midas’ın babası Gordios’tan alır.

Vakti zamanında Friglerin yaşadığı bu küçük köyde bir kâhin, şehre öküz arabasıyla giren ilk kişinin kral ilân edilmesi gerektiğini söyler. Derken, Gordios görünür ufukta, bir kağınının üzerinde, yanında karısı ve oğlu Midas’la... Zeus’tan lütuftur krallık Gordios’a; o lütuf kağıyla gelir, adanmalıdır kağı Tanrı’ya... Gordios, kağınısını tapınağa bağlar ve “her kim çözerse bu düğümü, açılır ona Asya’nın kapıları” der...

İşte Gordios’un attığı o düğüm, Gordion’un düğümüdür ve Makedonyalı İskender’i bekler asırlarca... İskender de çözemez düğümü başta; ama korkudan kimsenin yapamadığını yapar ve Asya’nın kapılarını açar kılıcıyla otuzüç yaşında ölmek pahasına...

Gordion’un düğümünü çözen İskender, bugün müesses olan Batı merkezli dünya düzeninin de ru-huydu aslında... Persler tarafından çiğnenen

Yunan’ı yeniden ayağa kaldırdı, Gordion’un düğümünü çözdü, Doğu’ya yürüyüp ayaklarının altına aldı. “Otuzüç yaşında öldü, iki kuşak sonra tanrı gibi kutsandı, o yeni bir dünyanın kurucusu, bugün YENİ DÜNYA DÜZENİ diye tekrarlanmaya çalışılanın ruhu”ydu.

Fakat ona nisbet edilen düzen çözüm değil, çözümsüzlük üretti; payına İskender’in iradesi yerine, eşek kulaklı Midas’ın arzuları düştü. “Tuttuğum altın olsun” derken altını altın, odunu odun yapan “adalet” terazisi şaştı. “Tuttuğum altın olsun” derken yiyeceğinin de altın olacağını, aç kalacağını düşünemeyen, “bütün”den uzak; parçalanmış fikir her şeyi çözümsüzlüğe, Sisifos’un lanetine mahkûm etti. “Gordion’un düğümü”, bugün yerini Rönesans ile ilmiklenip Aydınlanma ile kördüğüm hâlini alan, finansal kapitalizm ile çözmek isteyen kesmekten başka çare bırakmayan “Yahudi-Hristiyan Batı medeniyetinin kör düğümü”ne bıraktı.

İlâhi cilve; Batı insanı, tuttuğu altın olan Midas’ın Dionisos’a “kurtar beni bu illetten” diye yalvarması misali yalvarmanın eşliğindeyken tarih, belki de o kördüğümü yine altın ile tek bir hamlede çözecek irade timsalini bekliyor.

Emperyalistler Türkiye'yi alt etmek istiyor!

"Türkiye'de, çok yetenekli bir başkanınız var. İyi ve gerçek bir Müslüman. O bir Amerikan ya da İsrail ajanı değil. Zor ekonomik durumlardan dolayı İsrail ile ilişkilerini geliştirmesi gerekiyor, tüm bunlar oportünizmden ibaret!"

ÇAKAL CARLOS (S. MUHAMMED)

Venezuela, hükümetin hataları nedeniyle krizde. Defalarca uyardım ama gerekli önlemleri almadılar. Türkiye de krizde. Niçin? Çünkü emperyalistler, onları alt etmek için çalışıyorlar.

Türkiye'de, çok yetenekli bir başkanınız var. İyi ve gerçek bir Müslüman. O bir Amerikan ya da İsrail ajanı değil. Zor ekonomik durumlardan dolayı İsrail ile ilişkilerini geliştirmesi gerekiyor, tüm bunlar oportünizmden ibaret. Öte yandan, İsrail devletini tanıyan ilk ülkenin Türkiye olduğunu unutmamalıyız. Türkiye finansal-ekonomik kriz durumundan çıkmak zorunda ve umarım çıkarlar. Arap ülkeleri Türkiye'ye yardım etmiyor. Suudi Arabistan Türkiye'de bir adama suikast düzenledi. Neden ABD'de bir haini öldüremiyorlar? ABD'den korktukları için bunu yapamıyorlar. ABD'de bu adamı neden öldürmediler? Onu Türkiye'de, İstanbul'daki konsoloslukta öldürdüler. Tüm dünyada bir savaş durumu var. Umarım Cumhurbaşkanı Erdoğan uzun süre iktidarda kalır. Bir sonraki seçimleri inşallah kaybetmez; ama kim bilir.

Ne olacağını bilmiyoruz. Savaş devam edecek, şiddet devam edecek, insanların yıkımı devam edecek. Belki insanlar daha da fakirleşecek. Mesela Venezuela, hükümetin hataları nedeniyle krizde. Defalarca uyardım ama gerekli önlemleri almadılar. Türkiye de krizde. Niçin? Çünkü emperyalistler, onları alt etmek için çalışıyorlar.

listler, onları alt etmek için çalışıyorlar. Türkiye ile İsrail ve Suudi Arabistan vb. ülkelerle ilişkilerdeki gelişmeler ekonomik kriz sebebiyle oluyor ve hiçbir şey net değil.

20.08.2022

SELMAN RÜŞDİ İSLÂM'A SAVAŞ AÇAN BİR HAİNDİR

ABD'de Selman Rüşdi'nin yaralanmasından bahsetmek istiyorum. Kendisi Müslüman olduğu zannedilen bir Hintliydi. İslam aleyhinde birçok şey yaptı. O şüphesiz ki, gerçek bir inanan değil. Fakat İslam'a karşı bir tür savaşa girişti ve bu savaş düşmanlar tarafından kullanılıyor. İsraililerle iyi ilişkileri var. Yıllar önce ABD'ye gitti ve ABD vatandaşı oldu. O bir hain ve Lübnanlı bir adam kendini feda ederek ona suikast girişiminde bulundu. Rüşdi bu saldırı sonucunda yaralandı.

İnsanların istedikleri her şeyi düşünüp inanabileceklerini söylemek isterim, ancak diğerlerine saygılı olmalılar. Rüşdi Müslüman kökenlidir ve bu da Müslümanlara karşı daha saygılı olabileceği anlamına gelir. Ancak bazı Hristiyanlar ve Yahudiler İslam'a ve Müslümanlara karşı Rüşdi'den daha saygılıdır. Unutmayın ki 33 yıl önce

İran devriminin lideri Humeyni, Rüştü'nün öldürülmesiyle ilgili bir fetva vermişti.

13.08.2022

SAVAŞI RUSLAR KAZANACAK!

Ne olacağını bilmiyorum. Ama Ruslar kazanacak, bu kaçınılmaz. Türkiye de kazanacak ve yabancı ajanı olmayan herkes için özgürlük olacak. Türkiye'de gerçek bir milliyetçi Müslüman hükümetiniz var. Ve Rusya'da, Ortodoks Hristiyan olan biri tarafından yönetilen, kiliseyi ve sadece Hristiyanları değil Müslümanları da koruyan, insanları savunan gerçek bir milliyetçi ve aynı zamanda enternasyonalist bir hükümet var. O insanlar da bu sebeple Rusya bayrağı altında savaşıyorlar. Düşman sorun çıkarmaya çalışıyor. Çünkü güçlü bir Rusya istemiyorlar. Yozlaşmış insanlar tarafından yönetilen bir Rusya istiyorlar. Rus devleti sadece Ruslara ait değildir. Dünyanın en büyük devletidir ve bu ülkede birçok millet vardır. Sorun çıkaranlar hariç tüm insanlar tarafından her zaman saygı görürler. Bu nedenle toplum, ülkeyi savunma faaliyetleri konusunda Rus hükümetine yardım ediyor ve destekliyor.

23.07.2022

Prof. Dr. Ahmet Ulusoy ile Türkiye'nin yaşadığı kur krizinin ve yüksek enflasyonun sebeplerini ve bu krizden çıkışın yollarını konuştuk. Üretim ekonomisinin zarurî olduğunu belirten Ulusoy, doların hegemonyasına son verilmesi gerektiğini ve altın standardının da bunun için bir alternatif olduğunu ifade etti. Bu röportajı dikkatinize sunuyoruz:

PROF. DR. AHMET ULUSOY: Dolar hegemonyasına son verecek devrim için fikir ikliminde büyük bir değişime ve aktif uluslararası işbirliğine ihtiyaç var!

Prof. Dr. Ahmet Ulusoy Kimdir?

Ahmet Ulusoy, 1984 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olmuştur. 1989 yılında "Türkiye'de Kamu Harcamaları İktisadi Büyüme İlişkisinin Analizi" başlıklı teziyle Yüksek Lisans eğitimini, 1992 yılında "Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Finansman İhtiyacı, Dış Borçlanmaları ve Dünya Borç Krizi" başlıklı teziyle doktorasını tamamlayan Ulusoy, KTÜ ve Beykent Üniversitelerinde ders vermiş, akademik görevlerde bulunmuştur. Mahalli İdareler, Devlet Borçlanması, Maliye Politikası, İktisadın HYP'leri, Yönetimlerarası Transferler: Teori ve Türkiye Uygulaması isimli beş kitabı ve yüzün üzerinde bilimsel makalesi ve bildirisi olan Ulusoy, Yeni Şafak gazetesinde de altı yıl yazarlık yapmış, 22 Eylül 2021 tarihinde Yükseköğretim Denetleme Kurulu üyeliğine atanmıştır.

Türkiye kur üzerinden bir takım krizler yaşıyor, Türk Lirası değer kaybediyor. Sadece bu dönemde değil, sürekli yaşanan bir krizden bahsediyoruz. Uluslararası bir güç olma iddiasından bahsedildiği bir demde dahi yaşanan bu krizlerin temelinde ne ya-tıyor?

Parayı güçlü kılan nedir, bir kere ona bakmak lazım. Parayı güçlü kılan o ülkenin ekonomisinin güçlü olmasıdır. Amerika niye güçlü, çünkü dünyanın üretiminin beşte birini tek başına yapıyor. Teknoloji ürettiği için güçlü, ihracat malları dünyanın her tarafına ulaştığı için güçlü, bir de tabii uzun yıllardır tesis etmiş olduğu parasal hâkimiyeti var. Mesela biz şu an Türkiye'de 100 dolar aldığımızda, Amerika'ya 100 dolar üretim yapmış gibi bir satın alma gücü veriyoruz. Dünya ticaretinin yüzde 60-70'i Amerikan doları cinsinden yapıldığı için de her alışverişte gücüne güç katıyor. Şöyle düşünelim; Türkiye'nin ihracatı 250 milyar dolar değil de 2 trilyon dolar olsaydı, o zaman ne olabilirdi? Bir de bu ticareti kendi parası cinsinden yaptığını düşünelim, o zaman çok fazla talep edilen, talep edildiği için güçlenen bir TL'den bahsedecektik. Ki başta Çin ve Rusya olmak üzere bazı ülkelerin dış ticareti ikili anlaşmalarla yerel para cinsinden yapmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Türkiye'nin de dış ticarete TL ve diğer yerel ülke paralarının kullanılması yönünde ikili anlaşmalar yaptığını biliyoruz.

"İHRACATIMIZ DAHİ İTHALATA DAYALI"

Özetle; güçlü bir ekonomiye sahip olmak için iyi üretici (yüksek teknolojili ürün üretici-si-orta gelir tuzağından kurtulmak için de çok

önemli) olmak lazım, ürettiğini satabilmek lazım, yani kaliteli üretim ihracat yapmak lazım. Bizim paramızın güçlü olmasının, dünyanın bizim mallarımıza ihtiyacı olmasıyla alakası var. Dünyanın mallarımıza ihtiyacı olursa paramız da güçlü olur. İHA'lardan SİHA'lardan (ileri teknoloji ürünü) kazandığımız itibarı bir düşünün. Bunun hem siyasî, hem askerî, hem de ekonomik getirisi oldu bize.

Bizim belirli aralıklarla krizler yaşamamızın temel sebebi ithalatımızın ihracatımızdan fazla (kronik dış ticaret açığı) olmasıdır. Ocak-Temmuz 2022 döneminde ihracatımız yüzde 19,1 arttı ve biz diyoruz ki "vay ihracatımız çok arttı"; kusura bakmayalım lütfen ama ihracatımız yüzde 20 artarken ithalatımız yüzde 40,7 arttı. İhracatımız artarken ithalatımız neden artıyor? Çünkü ihracatımız da ithalatımıza bağlı. Krizlerin, kur sorununun ve diğer ekonomik istikrarsızlıkların temelinde bu çarpık yapısal sorun var.

Bu sorun aslında sadece bugünün ya da Ak Parti hükümetinin sorunu değil; bu, Türkiye'nin kronikleşmiş, uzun yılların sorunu. Ama bugünkü hükümet güçlü iktidar yapısı ile bu yapıyı değiştirebilirdi; maalesef yapamadı. Burada bir noktayı açıklığa kavuşturmak gerekir: Zannedildiği gibi bizim ithalatımızın önemli kısmı lüks tüketim malı ithalatı değil. Zira lüks tüketim mallarının ithalattaki oranı yüzde 10-15 arasındadır. Bizim ithalatın büyük bir kısmı ara ve ham madde ile yatırım malları ithalatıdır. Ara malı ithalatı nedir? Motor aksamıdır, araba lastiğidir, yedek parçadır, kimyasallardır vesaire... Mesela bizim otomotiv ihracatımız (2021 yılı 25 milyar dolar) rekorlar kırıyor; ama otomotiv ihracatın-

dan Türkiye'nin ekonomisine giren katma değer, fındık ihracatından giren değerden (yıllık 2-2,5 milyar dolar) daha az.

Yani biz 100 dolarlık otomotiv ihracatı yapıyorsak, 80-90 dolarını dışardan aramalı, yedek parça ithal edip yapıyoruz. Çünkü birçok sanayi ürünümüz montaja dayalı, ara ve hammaddeyi ithal ediyoruz. Bu nedenle imalat sanayi ürünleri üretiminde ithalatın payı yüksek ve bu malları ihraç ettiğimizde ithalatımız kaçınılmaz olarak daha yüksek artıyor. Özetle bizim en büyük sorunumuz döviz girdimizin, döviz çıktımızdan az olması, yani dar anlamda dış ticaret, daha geniş anlamda cari açık vermemizdir.

"DIŞ BORÇ BASKISI İLE DÖVİZE BAĞIMLILIĞIMIZ ARTTI"

Bizim bir de geçmişten gelen bir travmamız var. Her an vatandaş, kurlar artar, fakirleşir diye döviz alma meyli içinde. Ak Parti hükümeti bunu 2004'ten 2013'e kadar bir ölçüde unutturmayı becerdi; ama bu travma özellikle son yıllarda yeniden nüksetti ve insanlar sürekli para ikamesine yöneliyor. Bankalardaki yüksek döviz mevduatları bunu teyit ediyor. Ekonomide beklentiler çok önemli, ekonomi yönetimi beklentileri iyi yönetebilmeli, her şeyden önce güven vermeli.

Ülkemizin parasının güçlü olması için dış ticaret açığı daha da önemlisi cari açık vermemeliyiz. Cari açık yanında döviz ihtiyacımızı artıran başka bir gelişme de daha evvel alınmış dış borçların anapara ve faiziyle geri ödenmesi gereğidir. Özel sektör borcunu da katarsak 182,5 milyar dolar kısa vadeli (bir yıl içinde geri ödenmesi gereken) dış borcumuz var. Artı dış ticaret açığı dolayısıyla cari açık (2022 yılı sonu itibarıyla 40 milyar dolar civarında olması bekleniyor) veriyoruz. Yani ciddi düzeyde ekstradan dolar girişine ihtiyacımız var. Böylesi bir ortamda kurların yüksek (oy-nak) olması, güdümlü finans merkezlerince speküle edilmesi normal. Uluslararası piyasalarda doların ve enflasyonun yükselmesine döviz ihtiyacımızın yüksekliği de eklenince kurların artışı ve maliyet enflasyonu kaçınılmaz olmuştur.

Net olarak söylemem gerekirse; Türkiye Cumhuriyeti devleti dövizle olan bağımlılığını azaltmadıkça, bunun için de cari fazla verecek bir ekonomik yapı inşa etmedikçe ne TL güçlenir ne de istikrarlı bir ekonomiden bahsedilebilir.

Bu bahsettiklerinizi yapabilmek için de ekonomi yönetiminde ihtilâli adımlar atmak, üretime ve yatırıma teşvik edecek topyekûn bir sistem değişikliği gerekiyor mu?

Düşünce yapımız, sorunlara bakış açımız ve algılayış biçimimiz değişmediği müddetçe de (idealizmi öne çıkaran zihin inşası) bu adımları atmamız mümkün de-

ğil. Tarımdan başlayarak bütün sektörlerde insanların karşılaştıkları sorunları sahada görmek, hissetmek, anlamak ve hızla çözüm üretmek lâzım. Her şeyden önce bu süreçleri yönetecek doğru insanların (liyakat) bürokraside yetkin olması gerekir. Yani, siyasetçinin ve bürokrasinin ülkeyi kalkındırma, üreten bütün kesimlerin sorunlarını dert edinme idealistliği şart. Kişisel çıkar maksimizasyonunun (ikbal peşinde koşma) her kesimde işlemeyen bir hantal yapıyı kaçınılmaz kılacağı bir realite.

"DIŞ BORÇ BASKISI İLE DÖVİZE BAĞIMLILIĞIMIZ ARTTI"

Röportajımızın başında çok önemli bir şey söylediniz. Bizim dolarla yaptığımız ticaret Amerika'nın hanesine kâr (senyoraj geliri) olarak yazılıyor. Doların rezerv para olması sayesinde diğer ülkeler ABD'yi sırtında taşıyor. Bu da özellikle bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin omuzlarında yük. Son yıllarda tüm dünyada yaşanan istikrarsızlığa karşı altın standardı yeniden tartışılıyor. Bu çerçevede Türk lirasına altın standardı, hem kur krizlerinden çıkış hem de döviz bağımlılığı azaltmak için bir çare olamaz mı?

Evet, bu söyledikleriniz sebebiyle önümüzdeki yılların en ilginç gelişmesi ABD dolarına alternatif bulma girişimleri olacaktır. Mevcut kriz, "küresel rezerv para birimi olarak kâğıt dolar" sisteminin sonunun geldiğini açık bir şekilde gösteriyor. Dijitalleştirilmiş, fiziksel altın alım satımına imkân veren, kripto olmayan, altın tabanlı finansal sistem ilk akla gelen güçlü bir alternatif olarak tartışılmaktadır. Altın standardı, hükümetlerin yerel para birimini altına sabitlediği bir para sistemidir. Bu sistemde paranın nominal değeri, takas ettiğinizde alacağınız altına eşittir. Hükümetler kâğıt parayı sabit bir miktarda altı-

na çevirmeyi kabul eder, böylece paralar arasında, altın içeriğine bağlı olarak sabit bir kur oluşur ve ülkedeki altın arzına göre dolaşımdaki para miktarı değişir.

Altın standardı son olarak 1944'te, ABD'nin Bretton Woods kasabasında 44 ülke temsilcilerinin altın standardının temel özelliklerini bünyesinde barındıran, sabit fakat ayarlanabilir bir sistemde karar kılmaları ile uygulandı. 1971'de ABD Başkanı Nixon'un Bretton Woods anlaşmasını sonlandırmasıyla ABD altın standardını resmen terk etti.

Kâğıt paranın aksine, altının kendine özgü bir değeri vardır. Devletin garantisi olmasa bile herkes altının değerli olduğunu kabul eder. Çok kapsamlı ve karmaşık ticari işlemlere rağmen, altın standardına dönüp altın parayla faaliyet gösterilmesinin önünde teknik ve ekonomik olarak hiçbir engel yoktur. Günümüzün modern gelişmeleri, bilgisayarlı kayıt tutma, elektronik para transferleri, kredi işlemlerinin düzenlenmesi, kredi kartları, ATM makineleri gibi ilgili yeni fikirler, borç verme ve borçlanma, fon transferi ve para takasları gibi işlemler, altın standardı uygulandığında da hızlı ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmeye devam edebilir.

Altın standardının en önemli avantajı ise uzun vadeli fiyat istikrarını sağlamasıdır. Bu standarda göre para arzı daha kontrollü olur. Böylesine bir sistemde yüksek enflasyon söz konusu olmaz. Çünkü, para arzı ancak altın arzındaki artışla orantılı büyüyebilir. Böylece altın standardı para arzında aşırı artış olasılığını engeller.

Bir başka avantaj ise uluslararası ticaretin belirsizliğini azaltmasıdır. Altın standardına göre, uluslararası döviz kurları katılımcı ülkeler arasında sabitlenir. İthalat yaparken, bir ülke dolaylı olarak altınla öder, para arzını azaltır. Öte yandan ihracat yaparken ödeme olarak altın alır. Böylece, net bazda, para arzı daha fazla kontrol edilebilir. Dolayısıyla altın standardına geri dönme düşüncesinin arka planında sağlıklı, anti-enflasyonist, anti volatil özelliklere sahip, sınırsız, hızlı, ucuz ve şeffaf küresel bir para sistemi inşa etme arayışı var.

Merkez bankaları destekli altın standardı esasına göre elektronik ortamda (fiziksel altın karşılığı olan), bölünebilir ve şeffaf bir şekilde tüm dünyada işlem gören bir parasal sistemden bahsediyoruz. Bu sistem bugünkü güçlü kâğıt paralardan çok daha istikrarlıdır.

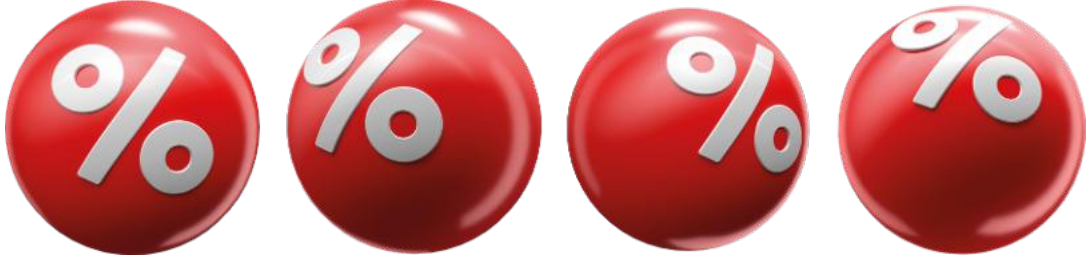
ABD dolarının hegemonyasına son verecek böyle bir devrimin gerçekleşmesi için öncelikle fikir ikliminde büyük bir değişime ve aktif uluslararası işbirliğine ihtiyaç var.

Vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ben de teşekkür ederim.

FAİZ SEMİNER

Araştırmacı-Yazar Abdullah Davudoğlu'nun 30 Ocak 2021 tarihinde, "Faiz'in ne olduğunu, ekonomideki rolünü, bizim iktisad sistemimizde niçin asla yeri olamayacağını ve faizden kurtulmanın nasıl mümkün olabileceğini" izah ettiği seminerin yazıya dökülmüş hâlini siz okurlarımız için yayınlıyoruz...

Faiz sadece Müslümanlıkta değil, tüm vahdaniyetçi dinlerde ve Konfüsyüsçülük gibi Uzak Doğu dinlerinde de, ya yasaktı ya da hoş görülme-yen bir fiildi. Lakin İslâm haric hepsi hallaç pamuğu gibi atıldığından, faizi yasaklayan kısımları da bundan nasibini almıştır. Doğrusu faizi savunan ciddi bir düşünüre de rastlanmaz. Fakat ne olduysa, 15. asırdan itibaren faiz Avrupa kıtasında son derece yaygınlaştı ve öncesinde Yahudilerin tekelinde olan bu işte, Hristiyanlar da onlara rakip oldu. Bizde para vakıfları sayesinde tâ 19. asra kadar kendine hayat sahası bulamadı. Sonra Galata bankerleri, Düyûn-u Umûmiye derken olan biteni az çok biliyorsunuz.

İslâm fıkında ribâ adı verilen faizin iktisad lüğatindeki anlamı şöyle: *Belli şartlarda ödünç verilen paradan muayyen zaman sonunda alınan kâr; üretim faktörlerinden (yani amillerinden) biri olan sermayeye ödenen bedel. (Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlüğü)*

Klasik faiz teorisine göre faiz ödünç verilebilir fonları belli bir süre kullanmanın fiyatıdır.

Keynes'e göreyse faiz, "likiditeden (yani eldeki nakitten) vazgeçmenin bedelidir."

Çoğu modern iktisatçının meseleye ne kadar sathî baktığını şu ifadeden süzebiliriz:

"Bazı dinlerin öğütlerine ve (buraya dikkat) özellikle orta çağlarda yaygın olan düşünceye göre paranın kendisi verimsiz olduğu ya da bir mal veya hizmet artışı doğurmadığı için faiz ödenmesi doğru değildir."

Zaten bu tür kitaplar ya kasten ya da cahilliklerinden böyle birçok kritik tarifi ketenpereye getirmektedir. Mesela bu tarz kitaplarda sermaye tanımı da sadece bir cihetiyle ele alınıyor, diğer tarafları es geçiliyor.

Faizin tarifi için yine **TDV İslam Ansiklopedisi'**ne müracaat edelim:

“Riba, borç verilen bir para ya da malı belli bir süre sonunda belli bir fazlalıkla yahut borç ilişkisinden doğan ve süresinde ödenmeyen bir alacağa ek vade tanıyıp bu süreye karşılık onu fazlalıkla geri almanın veya bu şekilde alınan fazlalığın adıdır.”

Faiz için en özlü ve güzel tarifi yine **Üstad Necib Fazıl**’da buluyoruz:

“Faiz, başta kıymet vahidi olan para olmak üzere bir malın aynı cinsten başka bir mal karşılığında mislinden, miktarından, ölçüsünden fazlasıyla satılması, alınması, değiştirilmesi ve mübadele edilmesi demektir.”

Ribâ Kur’an’da sekiz yerde geçmekte ve lanetlenmektedir. Bir tanesini müsaadenizle okuyayım:

“Faiz yiyenler -kabrilerinden- şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden ayılışı gibi kalkacaklardır. Bu hal onların, ‘Alım satım da tıpkı faiz gibidir’ demeleri yüzündendir. Halbuki Allah alım satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime

Rabb’inden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse geçmişte olan kendisinin ve artık onun işi Allah’a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. Allah faizi tüketir (faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günah-ta ısrar eden kimseleri sevmez... Ey iman edenler! Allah’tan korkun, eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin. Şayet böyle yapmazsanız Allah ve resulü tarafından açılan savaştan haberiniz olsun. Ancak tövbe edip vazgeçerseniz ana paranız sizindir. Böylece ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.” (Bakara /275-279)

Yine Peygamberimiz ribânın en hafifinin Kabe’de anasıyla zina etmekten beter olduğunu emir buyurmuşlardır. Varın gerisini siz hesap edin.

Ribânın, ribaüldeyn (borç faizi, yani bildiğimiz vadeye dayalı faiz) ve ribaülbey (alım satımda ortaya çıkan faiz) isimleriyle maruf iki türü vardır. **Alış-veriş fâizi**, Arapların daha önce bilmedikleri, ilk defa **Resûlullah Efendimiz** (s.a.v.) tarafından açıklanan bir fâiz çeşididir. Peşin alışverişlerde ortaya çıkan fâize **ribe’l-fazl** (fazlalık faizi), vadeli alışverişlerde ortaya çıkan faize de **ribe’n-nesîe** (veresiye faizi) denilmiştir.

Alışveriş faiziyle ilgili hadislerden anlaşıldığına göre; aynı cins para veya malların birbiriyle peşin mübadelesinde bedellerden birindeki fazlalık faizdir yani ribe’l-fazl. Fazlalık faizi, aynı cinsten iki malın veya paranın peşin mübadelesinde bedellerden birinde bir fazlalığın bulunması halinde

gerçekleşir. Kemmiyet olarak ölçülebilen bu fazlalık mallar arasındaki kalite, ayar veya işçilik farkından dolayı verilse bile faiz kapsamına girmektedir. Meselâ işlenmiş bir altın, fazla miktarı işçiliğe karşılık tutularak kendisinden daha ağır bir altınla mübadele edilemez.

Bedellerden birinin parayla alınıp satıldığı durumlar hariç bu malların birbiriyle vadeli olarak mübadelesinde de ister tek bedel ister iki bedel de vadeli olsun yine faiz cereyan eder; cinslerin aynı veya ayrı, miktarların eşit veya farklı olması durumu değiştirmez. Bu konuda mislî mallarla kıyemî mallar arasında da fark yoktur. Bu faiz türüne de ribe’n-nesîe yani veresiye faizi adı verilir. Veresiye faizi, ister aynı ister farklı cinsten olsun, faize konu teşkil eden iki malın mübadelesinde bedellerden

birinin veya her ikisinin vadeli olması halinde gerçekleşir. Karşılıklı bedeller eşit tutulmuş olsa bile vade halinde veresiye faizi doğar. Meselâ 10 gram altın, vadeli 10 gram altın veya 750 gram

gümüş karşılığında satılırsa veresiye faizi ortaya çıkar. Alınan ve verilen miktarların eşit olması şartıyla ödünç akdinde faizin söz konusu olmadığını belirtmek gerekir. Bunun sebebi ödünç akdinin teberru sayılması ve konan vadenin bağlayıcı olmamasıdır.

Veresiye faizindeki vadenin önemi, iki bedel arasında ortaya çıkabilecek değer farklılaşmasının eşitsizliğe zemin teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır. Bir yandan mal ve para piyasalarında meydana gelen yükselme ve düşmeler, öte yandan alacaklının vade içinde parasını veya malını kullanma imkânından mahrum kalması sebebiyle karşılaşabileceği fırsat kaybı yahut borçlanılan para veya mal biriminin âni değer kazanmasıyla borçlunun yükünün ağırlaşması bu farklılaşma ve eşitsizliğin önemli faktörleridir. Şu halde en önemli belirsizlik, dolayısıyla anlaşmazlık kaynağını teşkil eden vade, veresiye mübadelelerde faizin temel illeti olmalıdır.

Ezcümle fazlalık faizi, aralarında kalite ve vasıf farkı olsa bile mislî bir malın kendi cinsinden bir mal ile mübadele edilmesi halinde bedellerden birinde bulunan kemmî fazlalıktır. Veresiye faizi ise ister aynı ister farklı cinsten olsun, mislî veya kıyemî iki malın mübadelesinde bedellerden birinin vadeli olması halinde vade farkından doğan takdirî ve hükûmî fazlalıktır.

Faiz için eşyayı sitte hadisi var, yani altı mal hadisi. Bu hadis neyin nasıl faiz olduğunu sarıh bir şekilde açıklar ve kıyasen benzeri her mala tatbik edilmiştir. Efendimiz (s.a.v.) bu hadisinde şöyle buyurmak-

tadır: “Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla ve tuz tuzla misli misline, birbirine eşit ve peşin olarak trampa edilirler. Ama bunların cinsleri ayrı olursa peşin olmak şartıyla istediğiniz gibi satış yapınız.”

Aynı cins mallar durduk yere birbiriyle değiş tokuş edilmeyeceğine göre hadis-i şerifte araya üçüncü bir metanın sokulması emredilmektedir. Yukarda ifade ettiğimiz gibi bu paradır. Peygamber Efendimiz Enes b. Malik ve Bilal Habeşi Hazretlerine alışverişlerinde para kullanmalarını emir buyurmuşlardır. Yine Ebû Saîd el-Hudrî ve Ebû Hüreyre’den nakledilen bir hadisin meâli şöyledir:

“Resûlullah bir zatı Hayber’e vali göndermiş, o da kaliteli bir hurma getirmişti. Resûl-i Ekrem ona, ‘Hayber’in bütün hurmaları böyle midir?’ diye sordu: O da, ‘Hayır yâ Resûlullah! Biz bunun bir ölçüğünü iki ölçeğe, iki ölçüğünü üç ölçeğe alıyoruz.’ cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ‘Öyle yapma; âdi hurmayı para ile sat, sonra bu para ile kaliteli hurma al’ dedi.”

Bu yasak, alışverişe konu malın miktar, kalite ve vasıf itibarıyla bilinir olmasını ve parayla değerinin belirlenmesini sağlayarak hem aldanmayı önleme hem de paraya dayalı piyasa ekonomisini canlandırma gibi sebeplere dayanmaktadır. Üçüncü metanın olduğu yerde adil bir miyar olarak paranın hâkim olduğu bir iktisadi düzen oluşmakta, bu da piyasa emniyetini sağlamaktadır.

Hz. Peygamber (SAV)’in bu hadislerinin gayesi aynî mübadele, yani trampa ekonomisini asgariye indirmek olsa gerektir. Hadislerde aynî mübadeleye getirilen sınır ve ince ölçüler Resûl-i Ekrem’in para ekonomisini tavsiye ettiğini ortaya koymaktadır. Bu ekonomiye verilen önem vadeli satışlarda kendini daha fazla göstermektedir. Malların birbirleriyle vadeli satışına hiçbir şekilde izin verilmediği halde satışın para mukabilinde yapılmasına iznin verilmiş olması mallara karşı paraya tanınan bir imtiyaz olarak görülebilir. Öte yandan paraların kendi aralarındaki vadeli işlemlerine de izin verilmemiştir. Çünkü vadeli bir para mübadelesinde vade sebebiyle iki bedel arasında meydana gelebilecek değer farklılaşması ve eşitsizlik, aslında metre ve kilo gibi bir değer ölçüsü olan paranın bu fonksiyonunu kaybetmesi mânasına gelir. Aynı paranın vade yüzünden bugünkü değeriyle yarınki değeri eşit olmayacaktır. Bu durum günümüzde fiyat artışlarının da bir sebebini açıklamaktadır. Çünkü bugünkü 100 liranın yarınki 110 liraya eş tutulması, bugünden yarına mal ve hizmet üretiminde yüzde 10’luk artış olmadığı takdirde fiyatlarda yüzde 10’luk bir artış olması anlamına gelir.

İslâm’ın izin verdiği vadeli tek satış türü bedellerden birinin para

olduğu muameledir. Bu izni, veresiye alışverişlere olan ihtiyaçtan dolayı sadece paraya tanınan bir imtiyaz gibi görmek mümkündür. Bunun sebeplerini para ile malın farklı iki cinsten olması, yani birinin diğerinden aritmetik olarak ölçülebilen bir fazlalığından söz edilememesi, insanların para ile mal arasındaki değer farklılaşmasına iki mal arasındaki farklılaşma kadar önem vermemeleri ve enflasyona rağmen paranın değer ölçüsü olma özelliğini kabullenmeleri, daha önemlisi de paranın hiçbir malın sahip olamadığı ölçüde bir likiditeye sahip bulunması şeklinde açıklamak mümkündür.

Hem zekât emrinin hem faiz yasağının maksadının para dahil tüm imkanları yatırım ve ticaret sahalarına kanallandırmak olduğu görülmektedir. Dinimiz faizi şiddetle yasaklarken ticareti övmüş ve teşvik etmiştir. Faizin ticaret olduğunu söyleyenlerle ilgili ayeti okudum size. Faiz gerçekten de bir ticaret değil, piyasayı kurutan bir fırsatçılıktır. İnsanların para ya da meta yönünden yaşadıkları darlıklardan faydalanır.

Bu noktada kısa da olsa biraz ticaretten bahsetmek istiyorum. Sözlükte **ticaret** *kâr amacıyla metaların alım ve satım faaliyeti* şeklinde tarif ediliyor. Tarım ve sanayiden evsaf olarak farklı bir iş koludur, zira mevcut malların el değiştirmesi ilkesine dayanır. İçeriğinde malların taşınması, depolanması, finansmanı gibi hizmetleri de barındırmaktadır.

Ticaretin esası çok çeşitlilikte yatar. Tüketici taleplerine göre üretimin şekillenmesini sağladığı gibi, farklı tüketici katmanlarının çok geniş bir yelpazeye dağılan ihtiyaçlarının tatminini de sağlar. Ürettiklerinin heba olmasını önleyerek üreticileri finanse eder. Hülâsa piyasa dengesini oluşturması, iletişim ve tedarik fonksiyonlarından dolayı son derece ehemmiyet arz eden bir sahadır. Peygamberimiz (s.a.v.) meşhur bir hadislerinde *“Cesur olun ve ticaret yapın. Çünkü rızkın onda dokuzu oradadır.”* buyurmuşlardır.

Ticaret, piyasa sirkülasyonunu sağlamak suretiyle fiyatların en uygun nisbetlerde oluşmasını sağlamakla kalmaz, üretici ile tüketiciyi riski kendi üzerine alarak buluşturur. Dürüst tüccarları öven, onlara cenneti müjdeleyen hadisler çoktur.

Faizin taşıdığı risk ise, ticaretin aksine son derece mahduddur ve neredeyse yüzde 100 kâr garantili bir işlemdir. Daima büyüme temayülündedir. Kendini daha bir garantiye almak ve fırsattan istifade etmek isteyen faizci, riski yüksek gördüğü müşterilerde hadleri yukarı çekerek borçluyu peşinen iflas ettirir. Faize ayrılan kaynaklardan dolayı tam kapasite kullanılamadığından, sermaye sahiplerinin yatırıma yönelmesini önler, yatırım şevkini kırar. Bu da işsizliği arttırmakta, yatırımlarda faizli

kredilerin kullanımı, üretimde maliyetlerin yükselmesine ve sunî fiyat artışına yol açmaktadır. Hem üreticiyi hem tüketiciyi faiz finansmanına hizmet eder hâle getirir. Kalıcı, fakat az kâr getiren yatırımların ihmal edilmesi sonucunu doğurur. Üretimi pahalıdğından ülkenin rekabet gücünü azaltır. Tüketicilerin alım gücüne de menfi tesir yaptığından son tahlilde ekonomiyi daraltır. Keynes gibi iktisatçıların faizi sevmemelerinin sebebi budur. Faizle giderek katlanan ve çoğalan sermaye her yönden toplum üzerinde hâkimiyet kurup onu yönlendirebilecek bir konuma gelmektedir.

Tüccar zihniyet olarak girişimci, risk alıcı ve yenilikçi iken faizci statükocu, tutucu ve baskılayıcıdır. Faizin çok normal karşılandığı yerlerde bile faiz hadlerinin asgariye tutulmaya çalışılması bu sebebdendir. Merkez bankaları piyasa faizini domine ederek ülkenin yatırım ve istihdam yoluyla büyümesi için kurulmuşlardır. Merkez bankalarının maksadı tefecileri frenlemek ve makul bir faiz baremi oluşturmaktır. Zira Batılılar da faizin kontrol edilmediğinde üretim ve ticareti zora soktuğunun ve ülkeyi fakirleştirdiğinin farkındadır. Fakirlik öyle bir boyuta ulaşabilir ki, faizi karşılayacak kaynak kalmaz. Faizciler ülkenin kaynaklarına ve topraklarına çökerek tahsilat yapar hâle gelebilirler. Osmanlı'daki Düyyun-ı Umûmiye gibi.

Faizli dış borçlar da kalkınmakta olan ülkeleri giderek ağır bir borç batağına sürüklemekte, neticede iktisadî hatta siyasî istiklâllerini ciddi ölçüde tehdit etmeye başlamaktadır. Ülke iflasları yaşanmakta, ülkenin tüm varlıklarına el konmaktadır. Faiz, var olduğu günden itibaren daima güçlüğün ve sermaye sahibinin yararına çalışan, zayıf, muhtaç kimselerin durumlarını da gittikçe kötüleştiren bir işleve sahip olmuştur. Günümüzde küçük tasarruf sahiplerinin faiz yoluyla gelir elde ettiği, faizin sermaye birikimine ve gelirin tabana yayılmasına hizmet ettiği söylense de aracı kurumların düşük faizle topladıkları sermayeyi yüksek faizle yatırımcılara verdiği, yüksek faiz oranının sebep olduğu maliyet artışlarının ve enflasyonun sonuçta küçük tasarruf sahiplerinin kazancını yok ettiği ve toplumun daha büyük kesimini teşkil eden dar gelirli ezdiği bilinmektedir.

Enflasyonla faiz arasında bir ilişki kurularak enflasyonun faize gerekçe gösterilmesi doğru değildir. Faiz haddinin enflasyonun üstünde, altında veya ona eşit olması, faizin sebebiyet verdiği haksızlığı ortadan kaldırmamaktadır. Ayrıca enflasyon gerekçesiyle faize izin verilmesi, sermaye sahibinin enflasyondan doğan kaybının telâfi edilmesi gibi cüzi bir fayda için faiz sisteminin sebep olduğu sayısız zararlara kapı açılması demektir.

Ancak burada değinmem gereken çok

mühim iki sorun var. Bunlarda birisi yatırım finansmanı meselesi, diğeri de halkın elinde dağınık vaziyetteki birikimlerin faydaya nasıl tahvil edileceği. Maalesef bunlar kendiliğinden çözülecek mevzular değil.

İslâm'da faiz yasak, kâr ise helaldir. Fıtrat bahsi elbette burada da yürürlüğünü sürdürmektedir. İnsanlar genelde az emek ile çok ve garantili kâr arzusu duyarlar. İnsan fıtratı böyle. İnsanlara cazip geliyor böylesi işler. Faizin gerekçesi olarak ileri sürülen finansman ihtiyacını gidermesi ve birikimleri toplayıp sermayeye dönüştürmesi şeklindeki ikili fonksiyonun doldurduğu boşluğu dolduracak bir alternatif ortaya konmazsa, faizden kurtuluş yoktur. Alternatif oluşturulmadan faizin yasaklanması halinde, onun el altından yine hükmünü icra edeceği, insanları bu alternatiflere yönlendirecek cebri mekanizmalar oluşturmadan faizi kaldırmanın yalnız şeklen bir yasaklama olacağı söylenebilir.

Faizin tamamen ortadan kaldırılması ancak şu üç hususun bir arada olmasıyla mümkündür. 1) Faizin haramiyet ve habasetine tam inanmış bir cemiyet. 2) Sermaye finansmanı ihtiyacı ile tasarrufları birbiriyle buluşturacak yatırım bankaları veya benzer kurumların tesisi. Bunlar dinimizin helal gördüğü, ticaret kapsamı içinde olan mudârebe, müşâreke, murâbehe vb. usulleri kullanan kurumlar. 3) Siyasî otoritenin varlığı.

Bir İslam devletinin mevcudiyeti, faizin tam bir fikhî tanımlamasının yapılip faizli muamelelerle faiz içermeyen ticarî faaliyetler kesin bir surette tefrik edildikten sonra piyasanın sıkı bir denetime tâbi tutulması için gerekmektedir. Mesela bugün kullandığımız elektrik vb. hizmetlerin zamanında ödenmemesi durumunda verilecek cezaya gecikme faizi deniyor ki bu tamamen yanlış. Devletin olmadığı yerde

iktisaddan bahsedilemeyeceği gibi, İslam devletinin olmadığı yerde İslami esasları gözetken bir iktisaddan bahsedilemez. İslami kuralların tatbiki, bir devletin varlığını ilzam etmektedir. İnsanların kazanma ve kazandıklarını tasarruf etme arzusunun ve hakkının doğru yöne kanallanması ancak bu şekilde mümkün olabilir. İslam fitratın icabını yasaklamaz, onu doğru ve faydalı cihete yönlendirir. Tıpkı zinanın yasak, evliliğin helal ve övülen bir iş olması gibi. Devletin denetimi altında tasarrufları işleterek memleket hayrına kullanılmasını sağlayacak kurumlara örnek olarak para vakıflarını verebilirim. Murabehe usulüyle ve şeri muameleyi kullanarak çalışan bu vakıflara Ebussuud Efendi ve Osmanlı ulemasınca cevaz verilmiştir. Bugünkü faizsiz finans kurumları bu fetvayı kendilerine dayanak yapmaktadırlar. Yüzlerce yıl boyunca halkın para ihtiyacını bu vakıflar karşılamışlardır.

Az önce sıraladığımız üç husus, zekât emri ve sadaka tavsiyesiyle beraber ülkede ticarî hayatı canlandıracak, birikimleri sermaye haline sokup iş ve istihdam olarak halka döndürecek, sermaye haline dönüştürülen birikimler halkın nispeten geniş kesimlerine ait olacağından tröstleşmeyi engelleyecek, üretim maliyetinden çıkarıldığı için ülkenin rekabet gücünü, dolayısıyla servetini artıracaktır.

Faizle alakalı yeni bir içtihad veya fetva-ya ihtiyaç bulunmadığını gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Eksik olan, İslami bir dünya görüşünün denetimi altındaki bir devletin tutarlı bir bütün halinde bu içtihad ve fetvaları kanunlaştırmaması, birbirine aykırı olanlardan maslahata uygun olanları seçip tatbik koymasındır.

Kısa kısa birkaç not eklemek istiyorum faizle alakalı ve sonra Üstad Necib Fazıl'dan bir iktibasla konuşmamı bitireceğim.

Ebu Hanife ve İmam Muhammed'e göre; dâruharpte Müslümanla harbî arasında faiz muamelesi câizdir. Aynı şekilde **Hanefî** mezhebine göre; *fasit kabul edilen alışveriş ve ticarî muameleler, bu arada kan, domuz ve ölü hayvan eti satmak, bahis ve kumar oynamak da câizdir.* Ancak Müslümanın bu işlemlerden kazançlı çıkması şarttır.

İslâm'ın izin verdiği vadeli satış türü, bedellerden birinin para olduğu muameledir. Paralı bir muamelede ister mal peşin para vadeli, ister para peşin mal vadeli olsun alım satım câizdir. Yani araya para girdiğinde veresiye ve fazlalık faizi ortadan kalkmaktadır. Akit bağlanmadan tek fiyat

üzerinde anlaşma olduğu ve satış buna göre yapıldığı takdirde belirsizlik ortadan kalkacağından satış câiz olacaktır. Buna göre vade farkı satışın câiz olmasına engel görülmemiş ve vade sebebiyle fiyatın artırılabilmesi kabul edilmiştir. Bu çerçevede vade farkının faiz kabul edilmemesinin sebebi, vadeye paralel olarak artan fiyatın karşısında bir malın bulunması, yani bedellerden birinin para, diğerinin mal olmasıdır.

Ekonomik bir araç olarak kabul edildikten sonra faize kanunî bir sınır getirilmesi fazla bir anlam ifade etmez. Çünkü arz-talep dengesinin bu sınırın üzerinde oluşması halinde sınırlamanın pratik bir değeri kalmamaktadır. Bu durumda görünüşte kanunî faizden, fakat esasta piyasa fiyatından işlemler yürütülür.

Tasarrufların sermaye birikimine ve yatırıma dönüştürülmesi, sermayeye üretim ve kârdan pay

verilmesi ve yatırımlar için kredi temininin tek yolu şüphesiz ki faiz değildir. Bugün Batı ülkelerinde bile İslam fıkına ait muameleleri kullanan finans kurumları ortaya çıkmaya başlamış, tekafül sigortası

birçok ülkede küçük boyutlarda olsa da uygulanmaya başlanmıştır. Bunların başarı olup olamayacağı ayrı konu, ama böyle bir ilginin varlığı bile faizden duyulan rahatsızlığı gözler önüne sermektedir.

Faizsiz bankaların faize dayalı ekonominin boşluklarından, enflasyonun olumsuz sonuçlarından veya vade farkıyla ilgili yerleşik ticarî uygulamalardan geniş ölçüde faydalanmakta olduğu, bu yüzden faizli ekonomiden tamamıyla ayrı düşünülmemeyeceği görüşleri de mevcut olmakla birlikte bu kurumların topladıkları tasarrufları klasik fıkî literatüründe yer alan ve kural olarak meşrû görülen murabehe, mudârebe, müşâreke ve icar usulüyle nemâlandırarak göz önüne alındığında yaptıkları işlemler prensip itibarıyla faizli işlem değildir. **Murabehe**, vade farkıyla alım satım esasına dayanan üretim desteği sağlama usulüdür. **Mudârebe** ve **müşâreke**, emek-sermaye ortaklığı, kâr ve zarara katılım, icar ise finansal kiralama usulüdür. Bu metotların geliştirilmesi halinde ise faiz haddinin yerini kâr haddinin alacağı ve kâr haddinin, kaynakların verimli alanlara tahsisi ve sermaye birikimi gibi bütün ekonomik fonksiyonları, faizin sebep olduğu istikrarsızlık ve gelir dağılımı dengesizliği gibi sıkıntılara meydan vermeden görebileceği savunulmaktadır. Bunu savunanlar Müslümanlar değil, gay-

rimüslimler. Bunu da bu arada belirtmek gerek.

TDV'den alıntı yaptığım bu pasajların yazarı, murakıp bir devlet olmadığında faizle yaşamaya alışmış insanları iknânın zorluğunu güzel tasvir ediyor:

"Bu kurumların toplumun iktisadî gelişmesinde aktif rol oynayacak kalıcı yatırımlara, üretime ve ticarete yönelebilmesi ise, tasarruf sahiplerinin beklenti ve güvenleriyle ilgili bir konudur. Çünkü tasarruf sahiplerinin kısa dönemde ve yüksek gelir elde etme beklentileri, uzun vadede gelir sağlayacak köklü yatırımlara gidilmesine pek imkân vermemektedir."

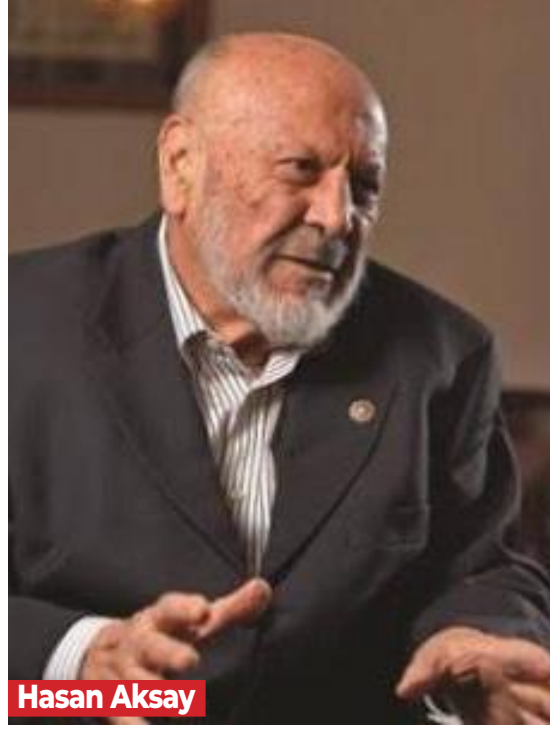
Konuşmamı Üstad Necib Fazıl'ın **bankacılık** ve **faizle** alakalı teklifini aktararak bitirmek istiyorum. İş bankasında yaşadığı tecrübe, ona, meseleyi içerden bilen bir göz olarak çoğu fıkîh âlimi iddiasındakinden daha iyi tahlil etmesine imkân vermektedir. Az önce bahsettiğim faizi tam bir tarif ve yerli yerine oturtma meselesini rahmetli Üstad burada güzel bir şekilde hal yoluna koyuyor. Tabii bu teklifi yatırım bankalarını değil de, para vakıflarının gördüğü işlevin benzeri bir işlev gören tüketici kredisi bankalarını düşünerek anlamak lazım. Ayıca yukarıda sıraladığım ortaklıklara iştirak metodlarının sadece yatırım bankalarında değil, bu bankalarda da kullanılması gerekir. Yani basit borç alan-veren bankalar olmaksızın çıkarılmaları lazım. Meseleye finansman maliyeti cihetinden bakmak gerekiyor:

"Bankalara ve bankaların aldığı ve verdiği faizlere gelince yine rahmet yönünden muamele gayet basittir. İktisadî düzende güdücü ve sermayeye yön verici rolü büyük olan bankalar, esasen asgari halde tutmaları icab eden faizlerini bir isim ve mânâ değişikliğiyle çözümleyebilirler. Bu, işin markasını değiştirmek gibi bir soytarırlık olmaz; asıl iyiye çok yaklaştığı halde kötünün adını muhafaza etmekte devam edenleri mânâ değişikliğine ve onun ismine davet etmek olur. Çünkü bankanın, bildiğimiz banker tefeciliğiyle alakası, hem faizin kemmiyeti hem de keyfiyeti bakımından, kolayca koparılır. Banka, kredi verirken 100 liraya 100 lira aynen borçlandırır ve borçludan "masraf karşılığı" ismi altında bir prim alır; mevduatına menfaat gösterirken de "maktu kâr hissesi" namıyla hareket eder. Böylece zaten tefecilik cinayetine uzak mahiyetini ille faiz diye vasıflandırmaktan çıkar ve her hâl ve kârda rahmete sığınır. İslâm bankacılığında ilahî emirlere imtisal bakımından gösterdiğimiz formüller dışında bir çare bulunamaz. Banka, işi son derece faydalı taraflar belirttiği hâlde ona ille faiz demek suretiyle irtikap ettiği faiz zinasını terk etmedikçe, gerçek nikâh yolunu arayarak hakla izdivaca talip olmadıkça kurtulamaz."

BÜYÜK DOĞU

HASAN AKSAY

Malatya hadisesinden dolayı bir süre Üstad ve Osman Yüksel de hapis yattı. Her hafta bir ziyaret saati olur, mümkün olduğu zamanlar giderdim. Üstad bazen gelemez, Osman Yüksel ile selam gönderirdi. Mehmet Şevket Eygi de aynı dönemde Siyasal Bilgilerde öğrenci idi. Bu hapishane ziyaretlerine mümkün olduğunca o da gelirdi. Ben Türkiye Milli Talebe Federasyonu yönetimindeydim. Her ay 2-3 gün İstanbul'da oluyordum. Bu arada Üstadı da ziyaret imkânı oluyordu.

Hasan Aksay

Sayın Muzaffer Doğan kardeşim, Dergide neşredilmek üzere on güzel soru gönderdiniz. Önce ayrı-ayrı cevapladım. Makale sınırlarını çok aştı. Bu on sorunun sekizi, Büyük Doğu ve Necip Fazıl ile hatıra ve fikirlerimi ilgilendiriyor. Sorularınızı da dikkate alarak, bir yazıya sığdırmak istiyorum yazıyorum.

Büyük Doğu, Cihan Harbi felaketleri sonrası, tarihi bir sürecin önemli bir aksiyon dergisi; Necip Fazıl da, dergisi, konferansları, kitaplarıyla döneminin adeta tek başına sesini duyurup, zamanın rüzgârına karşı yürüdüğü halde devam etmesini bilen bir aksiyon insanıdır.

Necip Fazıl, Cihan Harbi gibi eşi görülmemiş bir yıkımın tahribatını ortadan kaldırmaya dönük bir sestir. Tarihi hadiseleri, kendi olay yumağının imkân ve imkânsızlıklarından uzak bir iklimde değerlendirilmesi şöyle dursun, doğru dürüst anlaşılması dahi zordur.

İlk Cihan Harbi, bir değil, birçok bakımdan, yanlışlarla, kötülüklerle örülmüş; toplumda istikrarı sağlayan değerler ve insanî yüceliğin imkanlarını, değersiz bir kaba kuvvetin seliyle parçalayarak etkisiz hale getirmek, yok etmek isteyen bir felakettir.

Nitekim aynı şekilde, barbar güçle, insanî değerlerden uzak, zalim bir zemin üzerinde İkinci Dünya Savaşı doğmuş; yalnız bu iki saldırı dünyanın son derece küçük bir bölgesinde, İki Cihan Harbi adını alarak, düşünülmesi dahi zor, yüz milyon insanın ölümüne yol açmıştır.

Sömürgecilikle başlayan, insan değerinden habersiz materyalist azgınlığıyla, Amazon ırmağı bataklıklarında 5-10 kamyon lastik ham maddesinin 30 bin Putumayolu kölenin hayatına mal olduğu söylenir. Cihan harpleriyle imkân ve fırsatlarını geliştiren bu çıkar zihniyeti, "Terörist besleyerek, darbeci ve hain üreterek" insanî yücelikten uzaklaşma imkân ve vasıtalarını geliştirmeye gayret etmektedir.

Her iki Cihan Harbinin de hangi ihtiyaçtan doğduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Gerçek bir savaş nedeni yoktur. İlk Cihan Harbi adeta ona eklenen yavru ikinci Cihan Harbiyle beraber, her bakımdan evrensel boyutta bir yıkımdır.

Sömürgecilik ve Cihan Harpleriyle gelişen bu yıkıma karşı insanî yüceliğin tahribatına yönelik direniş istiklal Harpleriyle başlatılmıştır. İyi ve hayırlı işe başlamak çok önemlidir. Fakat yıkım ve yıkanın ömrü ne kadar kısa ise, iyiliğin inşası birçok imkânları oluşturmayı, zamanı, istikrarı, sabır ve kararlılık gibi insanî erdemlerin devamlılığını da gerektirir. 20. Asır boyunca şer güçler bütün imkanlarıyla, insanî yüceliği tahribe çalışmıştır. İnsani değerleri yaşama ve yaşatma cephesi de, bütün tahminlerin üzerinde bir gelişme, toparlanma ve güç olma yoluna girmiştir.

21. asırda Türkiye istikrar ve kalkınmada en dikkat çeken ülke haline geldi. Kalkınmış ülkeler arasına girdi. Bugüne kadar darbeler, tek-tek devletlere göre hazırlanıyordu örneğin Mısır gibi büyük bir ülkede ilk turda %52 oyla seçilmiş Muhammed Mursi, birinci yıl hizmetlerini anlatmaya hazırlanırken darbe yapıldı. İnsanlığa utanç verecek biçimde haince öldürüldü. Yani bu darbe dahi bir seneden çok az bir zamanda hazırlanmıştı.

Dünyada ilk defa bütün bir bölgeyi köleleştirmek için, 40 senede kalın maskeler altında hazırlanmış bir darbe Allah'ın lütfu, halkımızın, devletimizin ve devlet başkanımızın fedakarlıklarıyla engellenmiştir. İnşallah, bu zafer, asırlar boyu sürececek tarihi bir başlangıç olarak devam edecektir.

Sakarya şiiri üzerine bir hatıra: Almanya Başbakanı Willy Brandt, Berlin Belediye Başkanırken TBMM'nden Senatör ve Milletvekili olarak 20 kişi davet etmişti. Senato Başkanının başkanlığında gittik. Uçağımız Tuna üzerinden geçerken, arkadaşlar "Sakarya şiirini" okumamı istediler. Mikrofon geldi okudum. Üstad bunu duyduğu zaman, dakikalarca alkışlanmış olmasından çok memnun olmuştu.

Mehmet Akif Ersoy ve Eşref Edip'in çıkardığı Sebilürreşad Dergisi, Cihan Harbi vahşetine karşı, Anadolu İstiklal Savaşı destanı dergisidir. Necip Fazıl ve Büyük Doğu dergisi, bu direnişle bütünleşmiş bir köşe taşıdır. Serdengeçti dergisi ve Osman Yüksel Serdengeçti de, rahmet dileklerimizde unutulmaması gereken kardeşlerimizdir.

Sebilürreşad babamın Osmanlı Üniversitesi talebesiyken abone olduğu ve vefatına kadar aboneliğini devam ettirdiği bir dergidir. Büyük Doğu dergisini abilerim okuldayken alır, eve gelirken getirirlerdi. O zaman dergiler okunduktan sonra atılmaz, kitap gibi

muhafaza edilirdi. Onun için bazen aynı sayıdan eve birden fazla gelirdi. Çünkü üçünün de okulları, kaldıkları yurtlar, hatta şehirleri ayrı olurdu. O zamanlar bizim ilçede de orta okul bulunmadığından ben de Maraş'a gittim. Dergilerimi kendim almaya başladım. Ama orta-okulu bitirdiğim tek parti döneminde Maraş'ta da lise yoktu. Lise biri Ankara Gazi Lisesinde okudum.

Osman Nuri ağabeyim 1946 Demokrat Parti kuruluşunda Parti Başkanı idi. Büyük Doğu'ya abone kaydına çalışınca, derginin kampanyasında Türkiye'de nüfusuna göre en fazla abonesi olan yer olarak bizim Haruniye nahiyesi Türkiye birincisi oldu.

Üstat ile münasebetlerimiz sorular da ağırlık taşıyor. Üstadın eserleriyle münasebetimiz, ilk okuldan; lise çağımızda konferanslarından; kendiyle münasebetimiz fakülte günlerimden gerek ziyaret, gerekse her tür vesile ile vefatına kadar devam etti.

1951-55 yıllarında Ankara İlahiyat Fakültesinde öğrenci iken, Ankara'ya her gelişinde haberimiz olurdu. Genelde Sümerbank'ın karşı köşesindeki otelde kalırdı. Orada ziyaret ederdik. Osman Yüksel'in Denizciler Caddesin-

deki kitabevine ben sık uğradığım için Üstadın geleceğinden erken haberim olurdu. Başlangıçta 3-5 gençle olan ziyaretler giderek kalabalıklaştıkça otel lobisinden, Ulus'taki iki katlı pastanenin üst katına, orada kalabalık olursa yola taşarak istasyona doğru yürüyerek gidilir dönülürdü.

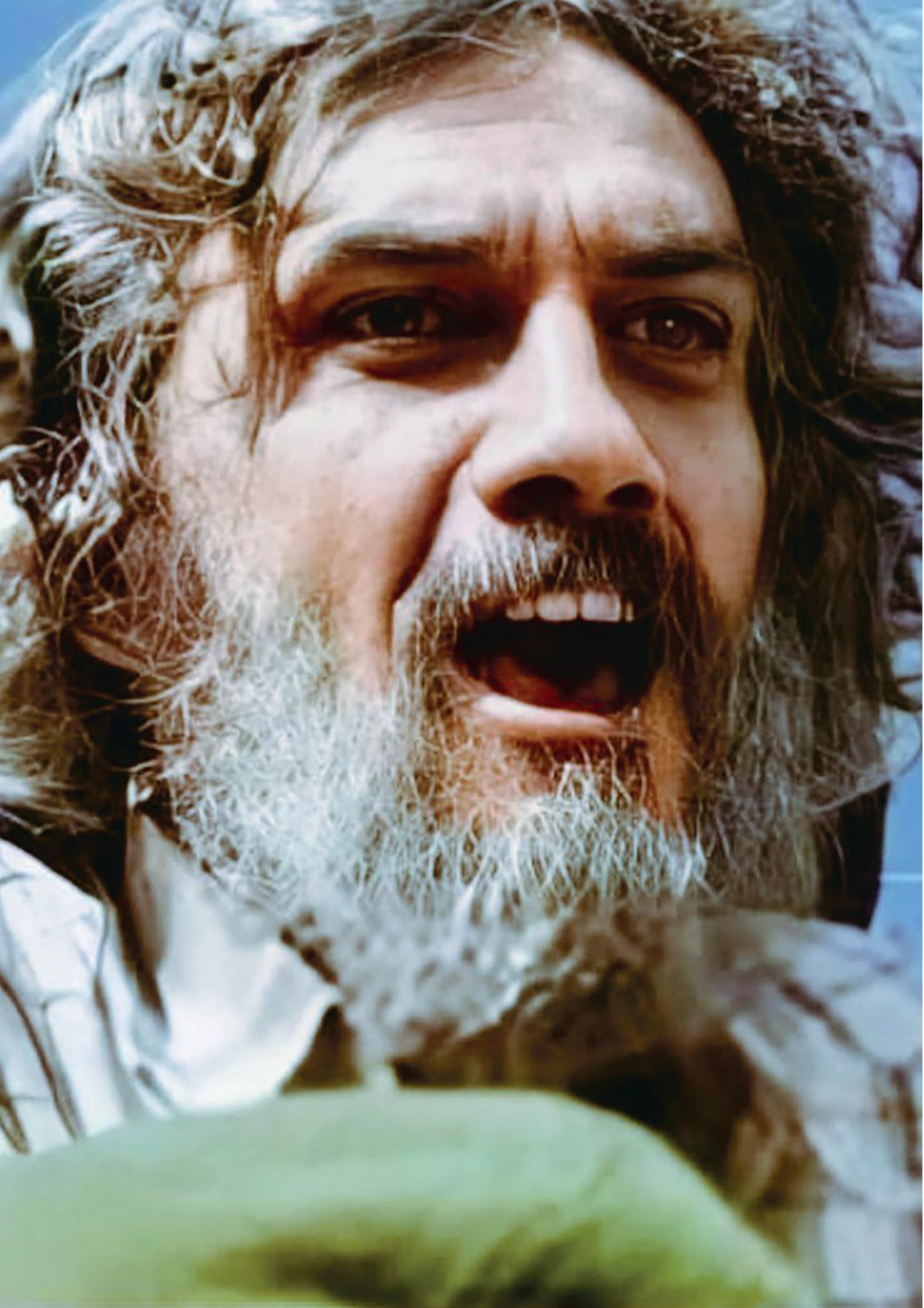
Malatya hadisesinden dolayı bir süre Üstad ve Osman Yüksel de hapis yattı. Her hafta bir ziyaret saati olur, mümkün olduğu zamanlar giderdim. Üstad bazen gelemez, Osman Yüksel ile selam gönderirdi. Mehmet Şevket Eygi de aynı dönemde Siyasal Bilgilerde öğrenci idi. Bu hapishane ziyaretlerine mümkün olduğunca o da gelirdi. Ben Türkiye Milli Talebe Federasyonu yönetimindeydim. Her ay 2-3 gün İstanbul'da oluyordum. Bu arada Üstadı da ziyaret imkânı oluyordu.

1961'de Milletvekili olunca Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in teklifiyle Türk Ocakları Hars Heyetine seçildim. İki Ay sonra Genel Sekreterlikle beraber, Üçüncü Tiyatronun ve Ankara Belediyesinin Nikah Salonu olarak kiraladığı salonların da sahibi olan merkez binanın sorumluluğu da bendeydi. Bu dönemde Üstadı Ankara Garından veya hava alanından alıp bu merkez binasında sohbet imkânı olduğu zamanlar oldu. Bağlum mezarlığına Üstadı çoğu zaman ben götürdüm. Milli Gazete'nin ilk sayısından itibaren Üstad birinci sayfadaki Çerçeve yazısını, ben de baş yazıyı yazdık.

Sakarya şii üzerine bir hatıra: Almanya Başbakanı Willy Brandt, Berlin Belediye Başkanırken TBMM'nden Senatör ve Milletvekili olarak 20 kişi davet etmişti. Senato Başkanının başkanlığında gittik. Uçağımız Tuna üzerinden geçerken, arkadaşlar "Sakarya şii'ni" okumamı istediler. Mikrofon geldi okudum. Üstad bunu duyduğu zaman, dakikalarca alkışlanmış olmasından çok memnun olmuştu.

Vefatından 4-5 gün önce, "Neredesin?" diye telefon etti. "Emrediyorsan geleyim" dedim. "Bekliyorum" dedi gittim. Birçok konuya girdi. Çok uzun bir konuşma yaptı. Yorgun bir durumdaydı; ama mantığında ve üslubunda en küçük bir duraklama dahi yoktu.

Ahirete intikal etmiş değerli büyüklerimize: ve güzel vesileyle, iyilik yolunda Hz. Adem'den beri iman ve ahlak ile vefat eden bütün kardeşlerimize, Allah'tan rahmet ve mağfiret; kalanlara dünya ve ahiret için hayırlı ömürler diliyorum.

İHSAN TOKSÖZ: SALİH MİRZABEYOĞLU YENİ BİR DİL ÖĞRETİR GİBİ İSLÂM'IN AKSİYONER TARAFINI ÖĞRETTİ!

"Düşünce olarak mutlaka fikirlerini temellendirirdi Salih Mirzabeyoğlu; ama genelde çok kararlı bir insandı, çok teknik boks yapardı, eylem adamıydı yani! Biz bir şeyler yaptığımız zaman eylemin en önünde giderdi. Aksiyoner bir fikir geldiği zaman hiç ikiletmezdi hemen kabul ederdi."

Kendi anlatımıyla İhsan Toksöz kimdir?

93 Harbi'nde Kafkaslardan (Gence ilçesi) gelen Genceli Ali denen dedenin oğlu olan Ahmet Toksöz'ün Kars/Susuz ilçesine gelen oğluyum.

Babam Ahmet Toksöz yetim olarak gelir Türkiye'ye. Kazım Karabekir Paşa Anadolu'dan 600 yetim çocuğu toplar ve polis okullarına koyar. Haksızlığa hiç gelemeyen polis memuru babam her gittiği yerde karşı çıkar. Hem de Kazım Karabekir Paşa'nın referansı ile hep sürgün yer!

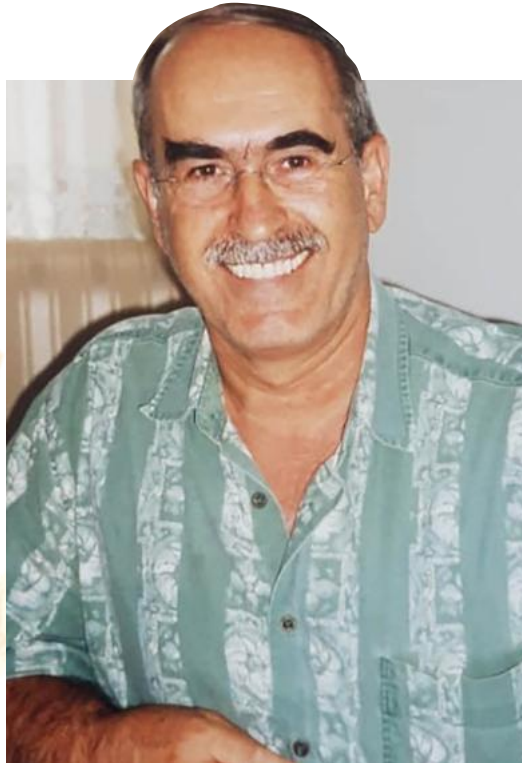
1947 yılında Kayseri'de doğdum. Üç kızın üzerine erkek evlat olunca Allah lütfu diye İhsan ismi koyulmuş.

Tahsilimi farklı yerlerde tamamladım.

Tilki Günlüğü'nde İhsan Toksöz:

Vâridât: İhsan

Hayatıma giren ve hatıralarımda yer tutan dostlarımin, müsbet yönlerinden bahsedeceğim; iyilik, doğruluk ve güzelliği bir çanak farzederseniz, onların müsbet yönlerini, bu çanakta bir birikim olarak ve kuşanılması gereken diye takdim edeceğim!..

İhsan Toköz... Milli Nizam Partisi zamanında tanıştığımız, Kars'lı ataları Kafkasya'dan gelme, birlikte sayısız maceralarımız olan bir yiğit... Yüreği kavî, bileği kuvvetli... Gölge dergisini çıkarmadan önce, Eskişehir'de fikri pratikte yaşayarak ders çıkarma döneminde, birlikte yaşadığımız ve tadı

hep damağımda kalan, cesaret ve güven dolu arkadaşlık... Milli Nizam Partisi'nin Ankara'daki kongresinde Üstadım'ın konuşmasından hemen sonra ayrılması ve İhsan'la beraber iki fedâî, Üstadım'la sohbet ederek onu oteline götürmemiz, bugün bile beni heyecanlandıran tatlı hatıra... Elini öptüğüm Üstadım, yanaklarımdan öpüyor ve eli elimde, babama çok çok selâmlarını iletmemi istedikten sonra:

-Seni İstanbul'da mutlaka bekliyorum... Beni Göreceksin!

Onun karşısındaki odunların ve odunlukları içinde de olsa yontulmuş bir tarafları olsun diye uğraştığım bazı tiplerin çat kapı pişkinliklerini düşünüyorum da... Ben her zaman farklıydım!..

Benim için her insan, insanlık lûgatında bulunan bir kelâmdır... Ve benim gözüme ve hayatıma giren her insan, gerek ismi çerçevesindeki mânâ ve gerekse karakteri yönünden, insanlık lûgatında bahtıma çıkan kelâmdır!..

Allah, kuluna ihsanı murad etti mi, sebepli veya sebepsiz verir... Bu ayrı mesele... Ben, muradımı mücerretlerin

tecilli zemini olan vesileler plânının kâinat çapındaki zengin teferruatı içinde bulmak gibi misilsiz bir işe memur edildim!..

Abdullah... Âlelâde fert mânâsına, Allah kulu... Herkes Allah'ın kulu... Ve herkes, şöyle veya böyle, kendi nasibi üzerinde ve bir işe âlet!..

Esma?... Kulaklar... İşitmeler... Adlar... Nâmlar... İsimler... Suçlar, günahlar... Her şeyin pahası, kıymeti... Sekizde birler!..

Salih Mirzabeyoğlu, Tilki Günlüğü 1. Cilt, s. 76.

“11 DERİ CEKETLİ GENÇ”

Salih Mirzabeyoğlu'nun en sevdiği arkadaşlarından olduğunuzu biliyoruz, nasıl tanıştınız?

Öncelikle şunu söyleyeyim, Salih Mirzabeyoğlu'nun babası Muammer Erdiş bizim talebelik yıllarımızda bizleri derleyip toplayan kişi. Benim yaklaşık 30 küsur arkadaşım var, hepsi şu an Sayıştay vesair yerlerde üst düzey yönetici. Bizi Kumandan Muammer amca yetiştirdi. Eskişehir'de bir kıraathanesi vardı Muammer Abi'nin, bizi, talebeleri oraya toplardı, orda çay sohbeti yapardık. Üst katında Osmanlı usûlü döşenmiş bir yeri vardı, orda bize “zokayı yutturdu”, bizi İslâm'a çekti. O bağlilik hayatımız boyunca devam ediyor.

Salih Mirzabeyoğlu ile de onun oğlu olduğu için tanıştık. Bir de kardeşi vardı, talebeliğimiz beraber geçti bizim Eskişehir'de. Ben Eskişehir'de spor salonuna gidiyordum, boks çalışıyordum, Salih Mirzabeyoğlu da 48 kiloda iyi bir boksördü. Biz de çalışıyorduk onla beraber. Ondan sonra bizim üniversite hayatımız başladı. Üniversitede ben Hasan Keçeci rahmetlinin il başkanı olduğu dönemde Milli Nizam Partisi Gençlik Kolları Başkanlığı yaptım. Gençlik kolları başkanlığı yaptığımız süre içerisinde bütün İslâmcı gençleri çay sohbetlerine topladım. Orada sohbet eder, akşamları sohbette neye karar verirsek onu yapardık. O zaman solculara ait TÖB-DER (Türkiye Öğretmenler Derneği) vardı, solcu başka dernekler vardı, giderdik onlara aktivite yapmaya. Bu gençlik teşkilatındaki o grup bizi şekillendirdi. Sonra üniversite hayatı başladı, Millî Türk Talebe Birliğinin başkanlığını yaptım ben Eskişehir'de.

70'lerin başı değil mi?

Evet... 72-73 benim talebe olduğum yıllar. Eskişehir akademisine giden bütün yollar bizim kontrolümüzdeydi. Okulda kantinde yaptığımız aktiviteler, yurtlara yapılan hareketler vesaire hep bizim o talebe birliğinin gençlik kollarının faaliyetleriydi. Salih Mirzabeyoğlu'nun başında olduğu bir ekip kurmuştuk. Ve biz 11 kişiydik, 11 kişi Sahabe dönemini hatırla tutarak faaliyetler yaptık. Hepimiz deri ceketliydik, deri ceket giyerdik hepimiz ve her aktivitede bulunurduk. Furkan dergisi var içeride, o dergi 2018 de basılmış. O dergideki resim bizim ne olduğumuzu gösteriyor, ortada Necip Fazıl bir tarafta Salih Mirzabeyoğlu bir tarafta ben. 62. sayının 71. sayfasında.

Sahabileri örnek almanızın sebebi Üstad Necip Fazıl'ın “Tek örnek Sahabilerdir” sözünden mi kaynaklanıyordu?

Evet, oradan kaynaklanıyor. Necip Fazıl'ı biz o zamanlar Eskişehir'e bir konferansa davet etmiştik. Necip Fazıl'ın aynı zamanda bana yazdığı bir mektup var. Nikah şahidim olarak davet etmiştik, Hasan Keçeci onu davet etmişti. Bana bir yazılı mektubu da var kendi el yazısıyla.

“TAVİZSİZ YAŞADIK!”

Salih Mirzabeyoğlu'nun size bir mektubu var mı?

Evet, sağ olsun bize hitaben yazmış, “evvela gerçek gönüldaşlık ruhuyla selamlarım” demiş.

Okuyabilir misiniz?

“Sevgili İhsan!

Evvela gerçek gönüldaşlık ruhuyla selamlarım.

Sonra...

Sen bizi en baştan ve

Salih Mirzabeyoğlu'nun babası Muammer Erdiş bizim talebelik yıllarımızda bizleri derleyip toplayan kişi. Benim yaklaşık 30 küsur arkadaşım var, hepsi şu an Sayıştay vesair yerlerde üst düzey yönetici. Bizi Kumandan Muammer amca yetiştirdi.

herkesten önce biliyorsun. Nereden geldiğimizi ve nereden geçtiğimizi ve hiçbir şart altında kıl taviz vermeksizin yürüdüğümüzü biliyorsun, görüyorsun. Öyleyse görevini de yerine getir!

Biz adeta yabancı bir dil öğretir gibi gerçek İslâm düşüncesini öğretmeye ve bunun hareketini gerçekleştirmeye çalışırken bu dil ve hareketin yaygınlaşması için senin de, bugüne kadar olduğundan fazla çalışmanı istiyorum. Ankara'daki arkadaşlara yardımcı ol ve işini aksatmayacaksa beraber toplantıya katıl.

Allah ahiretini de dünyanı da iyi etsin. Selâm.

Salih Mirzabeyoğlu.”

Tarih var mı?

Evet 28.09.1984. O zaman Ankara'ya göçmüştük. Bir takım öneri ve yönlendirmeler açısından yazmış.

“Kıl taviz vermeden geldik o halde görevini yerine getir.” demiş. Şunu söylemek istiyorum: Salih Mirzabeyoğlu'nun size söylediklerini gençlere söylenmiş olarak kabul edebiliriz. Nedir bu sözün anlamı?

Talebelik yıllarımızda gerçekten biz tavizsiz yaşadık. Bunu devam ettirelim, görev kabul edip yerine getirelim. Resimlerde görmüşsünüzdür, her yere koşturuyorduk o zamanlar, bunu devam ettirmemiz gerekir şeklinde yorumluyorum ben.

“YENİ BİR DİL ÖĞRETİR GİBİ GERÇEK İSLÂM DÜŞÜNCESİNİ ÖĞRETTİ!”

“Gençliğimizde neyse onu yine devam ettirelim” mânâsında yani.

Evet, yeni bir dil öğretir gibi gerçek İslâm'ın bu aksiyoner tarafını öğretilim herkese.

“Yabancı bir dil öğretir gibi gerçek İslam düşüncesini öğretme ve bunun hareketini gerçekleştirmekten” bahsediyor Mirzabeyoğlu. Bana enteresan geldi bu nokta. Müslümanlara aksiyonu ve gerçek İslam düşüncesini öğretmesi, Müslümanlarda aksiyon ruhu o kadar körelmiş ve Cumhuriyetle dejenere olmuş ki Mirzabeyoğlu yabancı bir dili öğretir gibi zorluğu var bunun diyor.

Bu nedenle diyorlar ya işte “kafa konforumuzu bozan adam”. Herkesin kafasında bu yok. Bu nedenle yeni bir dil öğretir gibi insanlara cihadı, aksiyonu öğretmek lazım diyor haklı olarak.

GÖLGE İSMİ NEREDEN GELİYOR?

Kumandanın babası Muammer Amca size ne öğretiyordu ve sizi nasıl örgütlüyordu?

Muammer Bey’e ben ilk gittiğim zaman, beni oraya gitmeye teşvik ettikleri zaman ben daha lise talebesiydim. O zaman benim kafama takılan bir şey vardı, mezhepleri sormaya gittim. “Mezhepler nedir” diye. Tabii o zamanlar arayış içerisindeyiz ya. Bana etraflıca anlattı, oradan beri bizi yakalamayı becerdi diyeyim rahmetli. Bizi bütün açılışlara vesair yerlere götürürdü. Bir tane siyah arabası vardı, Dodge gibi büyükçe, bütün açılışlara gençleri alır götürürdü. Aktivitelerin içerisinde bulunurdu, Milli Nizam’ın açılışlarından tutun da bütün aktivitelere bizi götürürdü sağ olsun, rahmet olsun.

Büyük Doğucu?..

Evet, Necip Fazıl hayranı, Büyük Doğucu, bir de Mücadele Birliği vardı Eskişehir’de. Hasan Keçeci de Mücadele Birliği’nin başkanıydı. Bir de Cevat Ülger vardı rahmetli. Cevat Ülger, Hasan Keçeci,

Muammer Abi; üçü üç sac ayağıydı Eskişehir’de.

Salih Mirzabeyoğlu benim şahsiyetimi yoğuran üç isim diye söylüyor. Necip Fazıl, babası ve Cevat Ülger. Cevat Abi’den biraz bahsedelim.

Cevat Abi o zaman kolejde teknik resim hocasıydı. O güzel ve enteresan bir adamdı. Mimardı. Ankara’da tam semtini hatırlayamıyorum, Çankaya taraflarında büyük bir camii vardı, o camiinin mimarı oydu. Bizi götürürdü, orada yaptığı mimari eserdeki düşünceleri bize anlatırdı. Enteresan bir camiidir, ışıklandırmaları, yapısı enteresandır. Böyle kubbeli camii yapan enteresan mimarlardan birisidir. Türkiye’nin birçok yerinde camilerde imzası vardır.

Sanat yönünüzün yoğrulmasında etkisi oldu değil mi?

Evet vesile oldu, Allah rahmet etsin.

Eskişehir’de de MTTB’de bulundunuz değil mi? Ondan sonra Milli Nizam kurulunca gençlik kolları başkanlığı yaptınız. İki ayrı anda mı, dönem dönem mi oldu?

73-74 yılları. Dönem dönem yaptım.

Türkiye’deki İslâmcı hareketin gizli mimarı olan Kumandan Amca orada da Müslümanların yüreği olmuş. Ruhu, vicdanı o olmuş. Gayesi de belli, onun da yüreği Necip Fazıl... Salih Mirzabeyoğlu 1964’te “Yolumuz, halimiz, çaremiz” konferansı, 1965 yılında “Sahte Kahramanlar” konferansı ile onun ağına yakalandım, diyor. Babasından gelen bir şey de var tabii. Peki siz 11 deri ceketli adam?..

İlk Müslümanların sayısından etkilenmiştik. O zamanlar Eskişehir’in merkezinde bir tiyatro-sinema vardı, Kılıçoğlu Sineması. O sinemanın önünden geçerken herkes müzik çalar, o müziklerde

Muammer Erdiş (Kumandan Baba)

de hep bu Siluetler modaydı. Siluetler diye bir grup kurulmuştu, hep Batı müziği çalarlardı. “Ya Siluetler diye bir grup var, niye biz de Gölgeler diyerek kurmayalım?” dedi Mirzabeyoğlu, Allah rahmet etsin. Biz de “Gölgeler” dedik, Gölgeler yukarı Gölgeler aşağı... Eskişehir’de bir namımız oldu bizim. Gölgeler o vesileyle kuruldu. “Biz de kendi ismimizi bulalım, biz de aynı şekilde grubu oluşturalım.” diye kurulmuştu. Ondan sonra da ilerledi ve kafa konforunu bozan adam olup çıktı.

Üniversitelerde, yurtlarda, sokaklarda ne gibi faaliyetler yaptınız?

Afişler asıyorduk, yazılar yazıyorduk, bir sürü hadiseler yaşıyorduk. Onlara girmeyelim.

Peki aktiviteleriniz ne oldu, çekici oldu mu, gelenler oldu mu? Toplumu nasıl etkiledi, gençliği nasıl etkiledi?

Gençlikte çok büyük bir artımız oldu. Yurtlarda çok büyük rağbet gördük. Bilhassa taşradan gelen talebelerin evleri vardı, bu evler örgüt evimizdi. Biraz önce bahsettiğim 25-30 arkadaşım -rahmetli olanlar var içlerinde- o evlerden yetiştiler. Bütün aktivitelerimiz o evlere yönelikti. Salih Bey de çok iyi bilir. O evlerde yemekler yedik, hadiseler yaşırdık, konuşurduk, anlatırdık vesaire. Dolayısıyla orada Eskişehir’e gayet iyi renk getirdik, ses getirdik. O zaman Öğretmenler Derneği vardı. Aynı zamanda onların Kars Folklorunu çalıştırdım, folklorcuydum. Kars Folklorunun yöneticisiydim, başkanıydim, resimlerimiz falan var, o resimlerle ilgili bizi çağırırlardı, bir sürü yere davet ederlerdi, biz tavır koyardık birçoğuna. Komünistler, solcular, aşırı solcu öğretmen grupları falan vardı. Hiçbir davetlerine gitmezdik. Hep sağ cenahın toplantılarına giderdik. Folklor oynardık, aynı zamanda bir sürü hadiselere karışırdık. Salih Mirzabeyoğlu’nu çağırırdık hemen, bir de bir arkadaşımız vardı güreşçi. Kızılay’ın ortasında bir gün Komünist birisi gazete satıyordu. Dergilerini yırttım attım, sonra adamı iyice bir benzettik. Salih Mirzabeyoğlu, ben ve o güreşçi arkadaş 15 gün Eskişehir’in içinde hava attık durduk. Dergi sattırmazdık öyle merkezde bir yerde. Ama onun acısını ben başka tarafta çektim. Nerede çektim... Ankara’da... Hukuk Fakültesinin arkasında yurt var. Bizim bize yakın talebe arkadaşlarımızdan birini Komünistler bıçaklamışlar. Ben de gittim ziyaretine. Gittik ziyaretine beni 8-10 kişi çevirdi yurdun kapısında. Gözümüz de kara... Meğerse orası merkezleriymiş onların. Hukuk Fakültesinin arkasındaki yurt. Bunlar da Doğu Kültür Ocaklarının başkanlarıymış. Merdivenden aşağı beni çağırıyordular. Oradan aşağı inen çıkamıyormuş zaten, oradan çıkarıp yurttan aşağı atıyorlarmış.

Yine orda beni tanıyan arkadaşlardan biri geldi de beni onların arasından kurtardı. Meğer Eskişehir’de dövdüğümüz, gazetelerini yırttığımız çocuk onların yöneticilerinden biriymiş.

Milli Nizam kurulduğunda gençlik kolları olarak siz civar illere de yardıma gidiyormuşsunuz?

Kesinlikle... Ankara’da istasyonda karşılarken o resmimiz... Zaten Eskişehir’deki aynı deri ceketli grup... buradaki ilahiyat fakültesindeki ülkücülerin yaptıkları olumsuz hareketleri engellemek için biz o grupla geldik, Üstad’ı karşılamak için o dönem. Ankara’daki ilahiyat Fakültesindeki hadiseler için bize haber verdiler, biz öyle geldik orayı düzenlemek için. Ve neler oldu, ne hadiseler yaşadık. Yani dediğiniz gibi o grup birçok yere giderdi, toplantılar teşkil edilirdi, toplantılara giderdik o grupla beraber.

“MİRZABEYOĞLU BİR EYLEM ADAMIYDI”

Düşünce sistematığının ilk nüveleri nelerdi?

Bizim en büyük eksikliğimiz aksiyon, derdi. Düşünce olarak mutlaka fikirlerini temellendirirdi; ama genelde çok kararlı bir insandı, çok teknik boks yapardı, eylem adamıydı yani! Biz bir şeyler yaptığımız zaman eylemin en önünde giderdi. Aksiyoner bir fikir geldiği zaman hiç ikiletmezdi hemen kabul ederdi.

Yani bizim fikri uyuşukluğumuzun sebebinin de aksiyon planında geri durmamız olduğunu söyleyip -yayın

politikasında da bu çok açık görülüyor- bunun fikri altyapısını da kurmaya başladı.

Evet bunu kastediyorum.

Kendisi aynı zamanda mütefekkir, çok büyük, çok derin bir tefekkür adamı. Zaten 70 cilde yakın eser sahibi. Ben Akıncılar’dan hatırlıyorum, Akıncılar ikiye ayrıldığı zaman -“tatlısı akıncıları” ve “Akıncı Güç” diye ayırıyorum ben- tatlısı akıncıları iç oluşu tartışıyorlardı kendi aralarında, biz dış oluşa geçiyoruz, “dış oluşla iç oluşu yürüteceğiz, haydi kardeşim sokağa” diyoruz, fikrimizle sokağa iniyoruz. Kervan yolda düzülür, ki o da bize Salih Mirzabeyoğlu’ndan temayüz etmişti. Ötekiler iç oluş yapacağız diye diye miskinliğe gittiler, zaten iç oluş derken niyetleri de miskinlikte.

Evet, Akıncılar grubu ile de kavgalıydık orada. Kitabevinde bir hocamız da vardı bizim, Suat (Fıratlı) ağabeyimiz vardı. Onun yanına giderdik sık sık. Bir de orada “okuma grubu” vardı, onlara da düşmandık. Onlar da sürekli “iç oluş” diye bizi “sadece” kitap okumaya teşvik ederlerdi. Okumakla yeterli olgunluğa ulaşabileceğimizi söylerlerdi, “hareketle işimiz yok bizim” derlerdi. Onlarla fikrî olarak ayrı düşmüştük ve mücadelemiz hep devam etmişti. Ve şimdi hâlâ da onların başında Atasoy Müftüoğlu var. Aynı konu bu.

Atasoy Müftüoğlu sonra İrancı oldu, sonra da ne olduğu belirsiz tabii... Demek ki Salih Mirzabeyoğlu’nun fikrî ve itikâdi çizgisi sağlam.

Evet, çok doğru tabii ki.

Sola veya Ülkücülere tesiri mesela Gölge’nin... Böyle bir intibahınız var mı? Gölge dergisinde verdikleriniz tarafından nasıl karşılandı, nasıl değerlendirildi. Bizim İslamcı camiayı biraz konuştuk, dışımızdakilerde nasıl görüldü yani.

Gölge dergisini bir muhatap aldılar Solcular da muhatap aldılar yani. Onların sürtüşmesi daha ziyade radikallerleydi, laik kafalılarlaydı, ülkücülerleydi... İslamcılara öyle bir saldırı hissetmedik, almadık. Biz yapardık, biz her türlü şeyi yapardık; fakat onlardan büyük bir şey görmedik.

Ama bu Türkiye için değil Eskişehir için bir dönem doğru olabilir. Zira Akıncı Güç döneminde Eskişehir’de şehid akıncı var.

Evet, Eskişehir için konuşuyorum.

Peki Salih Mirzabeyoğlu’nun siyasi olaylara bakışı, Türkiye’nin siyasi gidişatına bakışı, tavırları, yorumları nasıldı gençlik döneminde?

Büyük Doğu çizgisi diyorum, başka bir şey diyemiyorum. Büyük Doğu’daki fikriyatı olduğu gibi kabullenirdik. Büyük Doğu dergisi etrafında toplanmıştık. Milli Nizam olarak devam etti; ama ondan sonrasını bilemiyorum.

Siz Gölge dergisini ve Akıncı Güç dergisini takip etmediniz mi o dönem?

O zaman biz de hadiselerin içindeydik Ankara, Eskişehir’de. Üniversite hayatı başladı vesaire. Birebir içerisinde olamasak da yazıyla vesaire kısmen devam ettik takip etmeye. Yazar-çizer tarafımız ağır basmazdı bizim.

“MERHAMETİM İMANIMDAN GELİR”

Gölge ve Akıncı Güç’ün altyapısını anlamak için Salih Mirzabeyoğlu’nun ilk gençlik yıllarında, delikanlılık döneminde reflekslerini, tavırlarını, düşüncelerini biraz sormak istiyorum. Anladığım kadarıyla grup olarak hareket ediyordunuz, az önce de bahsettiniz zaten. Nasıl bir dünya imar etmek istiyordu? Mesela ideallerinden bahsetmenizi istiyorum, zaten Üstad projeyi vermiş; ama yani “hukuk şöyle olmaz, böyle”, “iktisat şöyle olmaz, böyle” gibi hatırladığınız bir şeyler var mı? Mesela sahabe dönemiyle ilgili anlattığı, hassaten üzerinde durduğu, vurguladığı, anlatırken uygulandığı, bir olay var mıydı? Veya İslâm Tarihinden de olabilir. Böyle şeyleri hatırlıyor musunuz?

Evet hatırlamaya çalışıyorum; ama yaş da 75 biliyorsunuz.

Allah uzun ömür versin.

Allah razı olsun.

Evet benden büyüsunüz,

Çok nazik bir insandı, hak-hukuk bilen bir insandı. Adalet bilen bir insandı, herkesin hakkını verirdi. Hatta bırakın insanları, hayvanları bile çok severdi. Çok fazla detaylandırabiliriz bunları. Zor durumda, yağmurda-çamurda kalan insanlara çok yardım ederdi. Hayvanları hep korumaya, kollamaya çalışırdı. İnsanı yönüne en ufak kötü şey söylemek mümkün değil yani. “İmanımızdan gelir merhametim.” derdi kendisi de.

farkındayım. Hafıza da yaşla beraber zayıflıyor. Size hatıra kalanlardan anlatsanız biraz?

Tilki Günlüğü var biliyorsunuz. Orada da geçer benim, Haşim Bey’in isimleri falan.

Evet oralardan da biliyoruz. Yalçın, Kaya falan da anlatırdı, sizden bahsederlerdi.

Yalçın’ın kardeşi Kaya mı?

Evet, Kaya benim akranım. Bizim İstanbul’daki militanlık yıllarımızda onunla birlikteydik daha ziyade.

Allah rahmet eylesin, çok güzel insandı.

Öyleydi. Siz aklınıza geldikçe ilave edebilirsiniz hatıralardan... Salih Mirzabeyoğlu’nun insanî yönlerinden bahseder misiniz? Mesela sert miydi, yumuşak mıydı huy olarak, nasıldı? Bunlardan biraz bahseder misiniz?

Tabii bahsederim. Çok nazik bir insandı, hak-hukuk bilen bir insandı. Adalet bilen bir insandı, herkesin hakkını verirdi. Hatta bırakın insanları, hayvanları bile çok severdi. Çok fazla detaylandırabiliriz bunları.

Gayet iyi olur.

Zor durumda, yağmurda-çamurda kalan insanlara çok yardım ederdi. Hayvanları hep korumaya, kollamaya çalışırdı. İnsanı yönüne en ufak kötü şey söylemek mümkün değil yani. “İmanımızdan gelir merhametim.” derdi kendisi de.

Kumandan Mirzabeyoğlu ve İhsan Toksöz

Aslında çok merhametli birisiydi ama düşmanlara karşı çok sertti yani?

Evet... O sertlik hakkında bir şey bilmeyen, tanımayan insan tarafında farklı yorumlanabilir; fakat bize karşı, tanıdığı insanlara karşı, hayvanlara karşı son derece merhametliydi. Dışa karşı ise “korkunç” bir adamdı kendisi. Allah rahmet eylesin. Ben Muammer Abi Bursa’dayken onu çok sık ziyaret ederdim. Hem kendisi hem hanımı çok memnun olurdu. Rahmetli olduğu zaman mezarına arkadaşlarla gitmiştik.

Kumandan Baba’nın cenazesinden mi bahsediyorsunuz?

Evet, ondan bahsediyorum.

Ben de oradaydım; ama demek birbirimizi tanımadığımız için görüşmemişiz.

Doğrudur.

Siz Salih Mirzabeyoğlu’yla irtibatı koparmadınız. Cezaevinde de ziyarete gittiniz. Onlardan biraz bahseder misiniz?

Biz Eskişehir’de Muammer Abi’yle birlikte iken Kadir Mısıroğlu’nu hapse atmıştı askeri yönetim. Keçeci ve Salih Mirzabeyoğlu’yla birlikte ziyarete gitmiştik galiba. Rahmetli Mısıroğlu Eskişehir’de hapishanedeki parmaklıkları sallayarak kükrüyordu; “Sizi bin parça görüyorum!” mahkemede “Allah bunları şöyle yapsın, böyle yapsın, bunun hesabını soracağız!” diyordu. Mahkeme salonunda ve hapishanedeki prangaları tutarak kükrediğini hiç unutmam.

Sizi bin parça görüyorum derken neyi kastediyordu?

Parmaklıklar var ve önünde ızgara da var ya. O yüzden. O tavırları bana Mirzabeyoğlu’nu da hatırlatıyordu tabii.

İlk yakalandığı zaman Salih Mirzabeyoğlu Gayrettepe Polis Karakolu’nda yatıyordu. O da bana Kadir Mısıroğlu gibi bağırdı Mısıroğlu’nun bağırmasını böyle hatırladım, “bunların hesabı şöyle görülecek” diye bağırıyordu. Rahmetli Yalçın’la gitmiştik.

Emniyet müdürlüğü mü?

Emniyet müdürlüğünde bir hücreye koymuşlar.

Gayrettepe’de Siyasî Şube yoğun işkence gördüğü bir yerdi.

Evet, biz de oraya ziyarete gitmiştik.

Orada kükremişti diyorsunuz.

Hem de nasıl Allah rahmet eylesin, ondan sonra Bolu Belediye Başkanı ile beraber Bolu’ya ziyarete gittik. Orada birkaç kere ziyaretimiz oldu. Yahya (Düzenli) ile beraber gittik Bolu’ya. Buradan Cumhurbaşkanına baskı yaptık yine. En sonunda çıkarttık cezaevinden ama sonra rahmetli oldu.

Allah’ın takdiri tabii, biz hesap yapıyoruz ama Allah’ın hesabı hepsinin üstünde. Bolu F Tipi’ndeki ziyaretinizden bahseder misiniz?

Bana kaldığı yeri anlattı... Hasbihal ettik. Vakarımdan hiçbir zaman bir şey kaybetmediği gibi o zaman da dimdik ayaktaydı.

Tüm bu anlattıklarınız çerçevesinde gençlere neler söylemek istersiniz.

Tüm bu hatıralardan gençlerin mutlaka alması gereken dersler var. Dava için ömrünü adanmanın ne demek olduğu, bu dava için ne çileler çekildiği ve ne bedeller ödendiği iyi bilinmeli...

Vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ben de teşekkür ederim.

Pandemi sonrası üretim fonksiyonlarının zayıflaması ve Rusya-Ukrayna savaşının uzun sürmesi dünyanın birçok bölgesinde tahıl krizi yaşanmasına sebep oldu. Gıdaya erişim problemi, kendi nüfusunun iki katı gıda üretimi olan Latin Amerika bölgesini de oldukça etkilemiştir.

Latin Amerika'da tarımsal üretimde kullanılan gübrenin, önemli bir kısmı kısa süre öncesine kadar Rusya'dan temin ediliyordu. Ancak bugün Rusya'ya uygulanan yaptırımlarla birlikte gübre fiyatlarında, yüzde 300'e varan artışlar ve karşılaşılan tedarik sorunları, bölgede üretim maliyetlerinin artmasına ve tarımsal üretimin de azalmasına yol açmaktadır.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) yetkilileri, salgında son 120 yılın en ağır ekonomik krizinin yaşanmasının ardından enflasyon ve alım gücü eksikliği gibi sorunların derinleştiği Latin Amerika'da, bugüne kadar kaydedilen en şiddetli gıda krizlerinden birinin yaşanabileceğini belirtmektedir.

Bölgenin tarım ve sanayi devi Brezilya, kullandığı gübrenin yüzde

81'ini ithal ediyor ve hükümet verilerine göre ithal gübrenin yüzde 20'si Rusya'dan temin edilmektedir. Latin Amerika'da buğday üretiminin merkezi Arjantin'de, geçen yıl kullanılan 6,6 milyon ton gübrenin 4 milyon tonuna yakını ithal edildi ve Rusya'nın pazar payı, yüzde 15'e tekabül etmektedir. Venezuelalı meslek örgütleri de gübreyi esas olarak Rusya'dan temin eden ülkenin, yıllık 180 bin ton gübre ihtiyacı olmasına rağmen bunun ancak 100 bin tonunu karşılayabildiğini ülkenin tahıl ambarı olarak bilinen Portoguesa eyaletinde, geçen yıl 270 bin hektar olan mısır ekim alanının, bu yıl 90 bin hektara düştüğünü bildirmiştir. Bölge aktörleri Rusya'dan ciddi bir gübre ithal etmektedir. Uzmanlar Peru'da 2021 yılının Ocak-Nisan döneminde toplamda 200 bin ton olan gübre ithalatının bu yılın aynı döneminde 20 bin tona düştüğünü kaydediyor. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Peru'da tarımsal üretimin bu yıl yüzde 20 azalması durumunda, en az 15,5 milyon kişinin gıda krizi yaşayabileceğini belirtmektedir.

Rusya'dan gübre

KÜRESEL GIDA KRİZİNİN LATİN AMERİKA'DAKİ YANSIMALARI

MUSTAFA KÖKMEN

temin edemediği için tarımsal üretimi etkileyecek diğer önemli bölge ülkeleri arasında Meksika, Kolombiya ve Ekvador da gösterilmektedir. Diğer yandan Latin Amerika'da farklı bir bahar yaşamakta olan Karayipler ise sorunlu ve zayıf ekonomik durumları ile bu süreci ağır geçirmektedir.

Latin Amerika'da gıda fiyatlarının artmasındaki diğer bir etken de bölgenin buğdayı ithal ediyor olmasıdır. Bölgede en çok buğday üreten ülke, bu yıl 13,3 milyon ton buğday ihraç eden Arjantin olarak öne çıkmıştır. Ancak gübre fiyatlarının

artması ve küresel ısınmaya bağlı yaşanan nem eksikliği gibi sebeplerden dolayı buğday ekilen alan miktarının, geçen yıla nazaran yüzde 8 azaldığı görülmektedir. Yıllık 6 milyon tonla, Arjantin'den sonra en fazla buğday üretilen ülke Brezilya'dır. Ancak ülkede bir yılda 12,7 milyon ton buğday tüketilmesi, Brezilya'yı da ithalata bağımlı yapmıştır. Latin Amerika'da en çok buğday üretilen üçüncü ülke Meksika'da ise 3,3 milyon ton buğday üretilirken, 5,2 milyon ton ithal edilmiştir.

Özellikle küresel aktörler uzun süredir dünyanın tarıma elverişli

coğrafyalarında arazi kiralamaktadır. Dünya Ticaret Örgütünün raporlarına göre yaklaşık 41 ülke, başka ülkelerde arazi kiraladı, 62 ülke de arazilerini başka ülkelere kiraladı veya sattı. İngiltere başta Afrika'da olmak üzere 4,4 milyon hektar arazi kiralamıştır. Bu durum Danimarka'nın yüzölçümüne eşittir. ABD'nin aynı yöntemle kiraladığı arazilerin büyüklüğü 3,7 milyon hektardır. ABD, İsviçre ve Çin'in Moldova büyüklüğünde kiraladığı tarım arazileri bulunmaktadır. Söz konusu mevzu geleceğe hazırlanmak ve yatırım gayesi ile mi yoksa

gıda ve tahıl krizinin daha büyük sonuçlarına hazırlık mıdır?

Türkiye'nin de farklı bir strateji güderek, Latin Amerika ve Afrika'daki bazı ülkeler başta olmak üzere toplam 10 ülke ile yürütülen görüşmeler neticesinde tarım arazisi kiralamak adına temalarını sürdürdüğü belirtilmiştir. Kiralanacak tarım arazilerinde, iklime bağlı sebeplerle Türkiye'de üretilmeyen veya üretimi yetersiz kalan tarım ürünleri yetiştirilecektir. TİGEM'in öncülüğünde yürütülecek projelerde kiralanacak araziler için özel sektör de devreye girecektir. Örneğin Su-

dan'da ananas, mango, avokado ve kanola gibi tropikal meyve sebzelerin yanı sıra Türkiye'de üretim açığı olan ayçiçeği, mısır, pamuk, susam, şeker kamışı ve yonca ekilecektir. Son dönemde yem fiyatlarının artması sebebiyle, kiralanacak arazilerde özellikle yem bitkisinin üretilmesine ağırlık verileceği belirtilmektedir. Türkiye'de işlenip yurtdışında bisküvi, makarna ve bulgur olarak ihraç edilecek buğdayın üretiminin de yine yurtdışında kiralanacak arazilerde yapılacağı belirtilmiştir.

Sonuç olarak Afro-Av-rasya bölgesinin kritik aktörü Türkiye, Rusya-Ukrayna mevzusun-dan kaynaklanan tahıl ve gıda krizini çözmüş ve tüm dünyanın zor bir dönem içerisinde olduğu kritik bir süreçte dünyayı rahatlatıcı bir diplomatik başarıyı Ukrayna limanlarındaki tahılın çıkışını sağlayarak elde etmiştir. Kuşkusuz Birleşmiş Milletler, ABD ve Avrupa ülkeleri gibi Latin Amerika aktörleri de bu durumdan son derece memnundur. Birçok bölge devleti kendi iç medyalarında Türkiye'nin tahıl krizini nasıl çözdüğünü haber yapmıştır.

Tüm sürecin ötesinde böylesi büyük tarım ülkeleri olan bölge sakinleri bu durumun ciddi anlamda mağduru olmuştur. Latin Amerika ülkelerinin genel sorunu olan enflasyon ve ekonomik problemlerin büyük bir bölümünü gıda ürünlerindeki fiyat artışı ve alım gücünün azalması oluşturmaktadır. Bu durum ise zaman zaman halkın toplumsal hareketlilik ile sokaklara çıkmasına neden olmaktadır. Toplum yapısı Ortadoğu toplumlarına benzeyen ve isyan ve sokak hareketlerine sık sık başvuran Latin Amerika toplumları bu ekonomik tablo ve gıda krizi karşısında nasıl bir reaksiyon gösterecek? Bölgede birçok devletin ciddi anlamda siyasi istikrarsızlık ve ekonomik problemleri bulunmaktadır. Kuşkusuz ki, gıda krizi gelecekte dünyanın daha büyük krizler içerisine girmesine sebep olacaktır. Üreten ve tüketen nüfusun eşitsizliği, üretim fonksiyonlarının zayıflaması, küresel aktörlerin planları ve "3. dünya ülkeleri"nin bu planlara malzeme edilmesi daha büyük küresel ve bölgesel krizleri beraberinde getirmeye çoktan başlamıştır.

GÜZEL BOSNA

ÖMER SALİH TERCAN

Bosna bizim gönül coğrafyamızın en müstesna yerlerinden biridir. İslâm dünyasının en “şehirli” insanları Boşnaklar denir.

İslam coğrafyası için önemli bir konumda olan, Osmanlı’nın Uç Beyliği, Doğu’nun en Batısı Bosna-Hersek’e yaptığım ziyarette edindiğim intibaları yazmak istedim.

Bosna-Hersek yaz döneminde çokça turist alan, Türk öğrenciler tarafından eğitim için tercih edilen bir ülke. Ekonomisi sıkıntılar içinde olan ülkenin gelir kaynaklarından belki de en önemlisini turizm oluşturuyor. Neredeyse her evden bir kişinin genellikle Batı’da çalışmaya gittiği ve kazancıyla ailesine destek olduğu bilinen bir gerçek. Çünkü Bosna’da yönetim şekli sıkıntılı ve maalesef geleceğe dönük bir belirsizlik var.

Yönetim sıkıntısı her alanda görülüyor. Özellikle iç içe yaşamının getirdiği sorundan kaynaklı üçlü yönetim gençlere savaş dönemini anlatmıyor. Maalesef Bosna-Hersek devletinin kurucusu olan Aliya İzzetbegović’in adı pek anılmamaya çalışılıyor. Hatta ders kitaplarında bile isminin pek geçmediği söyleniyor. Başçarşı’da dolaşırken gördüğüm manzara da Aliya’ya dair hiçbir şey bulunmamasıydı.

Bunun sebebi ise savaşı bitiren ama asla barışı getiremeyen Dayton Anlaşması sonrası oluşturulan üçlü yönetim şekli ve Bosna dışındaki aktörlerin meseleye müdahil olmaları.

Üçlü yönetimde Sırp, Hırvat ve Boşnaklardan birer temsilci ve iki adet meclis var. Sırpların çok sayıda kantonları yani kendi yönetimlerinde olan bölgeleri mevcut. Hatta ülkenin yüzde 49’u Sırpların yüzde 51’i ise Boşnak yönetiminde. Savaşta sonradan Hırvatlar Boşnakların tarafına geçtiği için günümüzde ülkede iki birlik var. Boşnak ve Hırvatların birlik olduğu federasyon ve Sırp Cumhuriyeti.

Psikolojik ve Siyasî Savaş

Bosna savaşı, yakın geçmişte olduğu için hâlâ insanların ruhunda bıraktığı

izleri görmek mümkün. Patlayan havan toplarının oluşturduğu çöküntüler kırmızı reçineler ile doldurulmuş ve buna Saraybosna gülü adı verilmiş. Şehrin birçok yerinde mevcut. Ayrıca insanlara savaşı unutturmamak için çoğu binada kurşun izleri hâlâ duruyor. Fiilen olmasa da psikolojik olarak ve siyaseten savaş devam ediyor.

Bir taraftan savaş hiç yaşanmamış gibi insanlar iç içe yaşıyor. Diğer taraftan özellikle Sırp Çetnik zihniyetin devamlı ortalığı geren adımlar atmasından kaynaklı görünmeyen gerginlik hissediliyor. Bu konuda Boşnakların bir sorunu olmasa da Sırpların Çetnik grubu hâlâ fırsat kolluyor. Boşnak arkadaşım Naser “Sırplarla bir problemim yok sadece Çetniklere düşmanım” diyor. Bu Boşnakların ne kadar Müslümanca tavır sergilediğini de gözler önüne seriyor.

İşin siyasi yönü ayrıca ele alınması gereken bir mesele.

Naif İnsanlar Yurdu

Bu durumlar haricinde, Bosna müthiş ve insanı büyüleyen bir coğrafyaya sahip. İnsanları da naif ve çok içtenler. Kaldığım süre boyunca birçok ziyarette bulundum, tarihte yaşananlara dair yeni bilgiler edindim. Arkadaşlıklar kurdum.

İlk olarak Aliya İzzetbegović’in kabrinin de bulunduğu Kovaçi Şehitliğini ziyaret ettik. Kovaçi Şehitliği bir tarafında ecdadın, akıncıların kabirlerinin bulunduğu diğer tarafında ise Bosna savaşında şehit olanların kabirlerinin bulunduğu bir şehitlik. Başçarşı’nın hemen üst tarafında bulunuyor. Osmanlıdan kalan akıncı mezarları önceki ziyaretimde (2014) harap sayılabilecek bir haldeydi. Allah razı olsun Türkiye, kabirleri demirlerle çevrelemiş ve sahip çıkmış.

Başçarşı

Başçarşı ve Sebil en önemli sembollerinden Bosna’nın.

Başçarşı’yı karış karış gezecek zamanım oldu. Moriça Handa oturup kahve içmek. Bosna Sac Börekçisinde börek yemek. Meydandaki Maraşlı abinin çeşit çeşit insanlara çeşit çeşit numaralar yapmasını izlemek çok güzeldi. Bunların yanı sıra, Bosna Sancak Beyi Gazi Hüsrev Begova’nın adını taşıyan caminin bahçesinde oturmak en sevdiğim aktivitelerden biriydi. Avluda gün boyu Rumeli sancağı dalgalanıyordu bütün heybetiyle. Orada bir namaz vakti gözüme çarpan bir olay yaşandı, en az 10-15 civarı kadın namaz için geldi. Başları açık, çoğunun elbiselerinin kolları açıktı. Çantalarından başörtülerini ve kıyafetlerini çıkarıp giydiler ve namazlarını kıldılar. Namazdan sonra ise tekrar çıkartıp çantalarına koydular. Boşnakların ibadetlerine bağlı insanlar olduklarını; ama dışarıdan öyle bir intiba vermediklerini fark ettim.

Bosna Savaşında yakılan, merkezde Başçarşı’nın içinde de sayılabilecek bir konumda olan ve çok büyük rol oynayan kütüphane... Başçarşı’nın hemen arka tarafında Milyaska nehrinin öte kıyısındaki yamaçlarda mevzi alan Sırp şehir devamlı ateş altında tutuyor ve Sırp keskin nişancılar sokakta gördükleri Müslümanları vurarak öldürüyorlar. Aliya, dünyaya savaşı ve zulmü anlatmak için çözüm ararken, bir şekilde dünyanın en büyük orkestra şeflerinden Zubin Mehta’ya ulaşıyor. Mehta, “Gelirim” diyor. Sırp konser verilen yeri vururuz diyerek tehditler savuruyor, öyle oluyor böyle oluyor ve sonunda hayal edilen gerçek oluyor. Saraybosna’da Sırp tarafından yakılmış

milli kütüphanede Mozart'ın Requiem'i sahneleniyor ve tüm dünyada yankı buluyor. Beni en çok etkileyen ise, kütüphanenin girişlerini nehrin karşı kıyısından gören tepelerden, kütüphaneyi keskin nişancı hedefi haline getiren Sırların gerçekten de konseri engellemek için ateş edip öldürmelerini göze alan Boşnakların o gün en güzel elbiselerini giyip bombalar ve keskin nişancı mermileri altında konsere gelmelerinin anlatıldığı kısım olmuştu.

Bosna-Hersek'te yaşayan Boşnak, Sırp, Hırvat ve Yahudilere ait el yazması ve önemli eserlerin de bulunduğu yaklaşık 6 milyon kitap ve arşiv belgelerini barındırıyormuş o vurulmadan önce. Sırlar kütüphaneyi yaktığında ise 155 bini el yazması olan 2 milyondan fazla kitap yanarak yok olmuş.

Latin Köprüsü

Latin Köprüsü, meşhur Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıç olayı diye anlatılan bir Sırp milisin Avusturya Macaristan Veli-aht prensini bıçaklayarak öldürdüğü köprü'nün adı. Bu köprü de hemen kütüphanenin dibinde, Milyaska Nehrinin üzerine Osmanlı mimarisiyle yapılmış taştan bir köprü. Veli-aht Prens eşiyle birlikte köprüden geçerken Sırp milis saldırıyor ve prensi öldürüyor. Balkanlarda durum bir yanıyla hep aynı. En ufak bir kıvılcım ortalığı yangın yerine çevirebilecek noktada. Osmanlı'nın huzur ve sükunetle adil bir şekilde yönettiği her yer benzer durumda değil mi şimdi?

Bunların yanı sıra, Sovyetlerden kalan o soğuk mimari ve 25-30 katlı büyük apartmanlar, ülkenin mimarisine biraz etki etmiş, yeni yapılarda da o etkilere şahit olabiliyoruz. Hem şehri hem insanın ruhunu boğan bir mimari. Bu mimarinin aksine Osmanlıdan kalan camiler, köprüler, evler insanın ruhuna etki ediyor, dinginlik veriyor.

Igman Dağı ve Umut Tüneli

Savaş döneminde Başkent Saraybosna'nın nefes borusu olan Igman Dağı ve Umut Tünelini de ziyaret ettik. Tünel, kuşatılmış ve ambargo altındaki Boşnaklara

silah ve her türlü malzeme tedariki için çok kritik işlerin başarılmasını sağlamış. O dönemde Birleşmiş Milletler kontrolündeki havalimanına bağlanan 800 metre uzunluğundaki Umut Tünelinin yapımı 4 ay 4 gün sürmüştü. Sırların havalimanı yollarını tutması üzerine Aliya bu tüneli kullanarak toplantılara gittiğinde Sırlar şaşkınlıkla durumu çözememiş. Savaş döneminde günde ortalama bin kişi bu tüneli kullanıyormuş. Igman Dağı ise savaşın kazanılmasında çok büyük rol oynamış. Son kale konumuna gelmiş. Eğer Igman Dağı kaybedilse Saraybosna tamamen kuşatma altında kalacak ve Bosna savaşta yenik konuma gelecekti.

Igman dağı eteklerindeki Vrelo Bosne parkı ise herkesin ziyaret etmesi gereken bir doğal güzellik. Bosna Nehri'ni besleyen kaynakların çıkış noktalarından oluşan küçük gölcüklerle yeşilin her tonu harman olmuş ve cennetten çıkma bir yer haline gelmiş. At arabasına binmek veya yayan şekilde çınar ağaçlarının arasından yürümek de orada yapılabilecek güzel aktivitelerden bazıları.

Mostar

Sıradaki durağımız Mostar oldu. Kıvrımlı yollarıyla Saraybosna'dan yaklaşık iki saat süren yolculukla vardık. Mostar turistlerin ilgi odağı olan yerlerden biri. Altından akan yemyeşil Neretva Nehri ile çok estetik bir köprü olan Mostar Köprüsü'nün mimarı ise Mimar Sinan'ın öğrencisi olan Mimar Hayreddin. Orijinal köprüyü 1566 yılında Mimar Hayreddin imar etmiş fakat Boşnak-Hırvat Savaşı sırasında köprü yıkılmış, sonra yeniden yapılmıştır. Eskiden Mostar'dan atlamayana kız verilmezmiş. Damatlar Mostar'a çıkıp Neretva Nehrine atarlarmış. Günümüzde hala atlayanlar var ama gösteri mahiyetinde para toplamak için atlıyorlar. Ben oradayken de çıkanlar oldu; fakat yaklaşık 2 saat boyunca para topladılar istedikleri parayı toplayamadıkları için atlamadan indiler. Mostar'da çokça Hırvat ikamet ediyor ve işyerleri mevcut. Hatta ufak bir polemik yaşadık, denilebilir. Dinlenmek için bir sandalye çekip oturduk, dükkân boştu. İçeriden kadın gelip "Siz Müslüman-sınız, alkollü mekân burası gidin." diyerek kovdu bizi, sağ olsun...

Blagay Tekkesi

Mostar'ın ardından Blagay Tekkesine ziyarette bulunduk. Osmanlı'nın 1465'te Mostar ve çevresini fethetmesinin ardından, muhteşem doğası ve zengin su kaynaklarıyla öne çıkan Blagay kasabasında Buna Nehri'nin doğduğu noktadaki mağaranın yanı başına kurulan Blagay Tekkesi, Boşnakların Müslümanlığı seçmesinde önemli rol oynamış. Osmanlı'nın Balkan coğrafyasındaki fetihleri sırasında yerel halkın Müslümanlaştırılması amacıyla

gönderdiği dervişler, çok kısa süre içerisinde bu coğrafyada Müslüman nüfusun artmasını sağlamış. Tarih boyunca iç savaş, karmaşa ve istikrarsızlık yaşamış halk böylelikle Müslüman olmuş. İçeride öğle namazımı eda etme imkânım da oldu, gerçekten Osmanlı'nın elinin değdiği her şey gibi, ruha hitap etmesi sebebiyle ferahlık veren bir havası vardı.

Srebrenitsa

Gezip gördüğüm yerler haricinde, son olarak, üzerinde durulması gereken meselelerden biri ise Srebrenitsa Katliamı. Savaşta her iki ülke için de önem arz eden bölge, Avrupa Birliği tarafından "Yasak Bölge" ilan edilmiş, 4 yüz silahlı Hollandalı birlik bölgeyi koruması için görevlendirilmiş. Fakat Sırlarla birlik olarak bölgeyi Sırlara bırakmışlar ve katliama göz göre göre izin vermişler. 8 bin 372'den fazla Boşnak katledilmiş. Fazla denmesinin sebebi ise toplu mezarlara gömüldükleri için hâlâ kemiklerin bulunmaya devam etmesi... Bulunan kemikler her 11 Temmuz'da törenle gömülmekte. "Unutulan soykırım tekrarlanır." diyen Aliya'nın bu sözlerinden hareketle yazımda bahsettiğim, vurulan kütüphanede, 11 Temmuzlarda gün boyu katledilen insanların isimleri okunuyor. Ayrıca Srebrenitsa Katliamı Avrupa'da hukukî olarak belgelenen ilk soykırım olma özelliği de taşımaktadır. Bugünleri sadece Boşnakların değil bizim de unutmamamız gerektiğini hatırlatırım.

Gönül Coğrafyamızın Müstesna Köşesi

Bosna bizim gönül coğrafyamızın en müstesna yerlerinden biridir. İslâm dünyasının en "şehirli" insanları Boşnaklar denir. Bu gerçekten de böyle. Son İslâm devleti Osmanlı'nın yönetim kadrosunda yüzyıllar boyunca Balkanlardan ve özellikle Boşnaklardan üst düzey yöneticiler, paşalar, vezirler görev almışlar. Osmanlı aslında bir Rumeli devleti olarak kuruldu ve Bosna ise bizim coğrafyamızın uç beyliğini yapmakta. İnancımız, tarihimiz, kültürümüz ortak ve çizilen sınırların ötesinde hep "biz" olmuş, "bizden" olmuş bir coğrafya. Her dâim orada, onların yanında, içlerinde olmamız gerekiyor.

ÇAĞDAŞ SİNAN: CEVAD ÜLGER KARAMEHMEDLER

H. HÜSEYİN AKDAĞ

Cevad Ülger toplumdan uzak bir mimar olmamıştır. Toplumun iyileşmesi için çözüm önerileri sunmuş, gerektiği takdirde sert bir dille tenkit etmiştir. "Osmanlı mimarlık anlayışını anlamak için Osmanlı toplumunun sosyolojik değişimini de takip etmek lazım" diyen Ülger, kendisi de hiçbir zaman toplumdan kopmamıştır.

6 Eylül 1977'de vefat eden merhum mimar **Cevad Ülger Karamehmedler**'e perde ardına geçişinin 45. sene-i devriyesinde rahmet, dua, minnet ve saygı ile...

Cevad Ülger sadece bir mimar değildi. Gerçek bir sanatkâr; resmiyle, mimarisiyle, karikatürüyle, müzisyenliği ile eşsiz bir insandı. Esasında mesele Cevad Ülger oldu mu, mimarlığı ve mimarı yeniden tanımlamak gerekir. Zira kendisi Mimar Sinan'ın bütün keyfiyetiyle 20. yüzyıla yansımış ruh ikizidir. **Mütefekkir Salih Mirzabeyoğlu**'nun da bu sebepten Cevad Ülger'e "**Çağdaş Sinan**" dediğini düşünüyorum.

Fransız mimar **François Blondel** şöyle der: "**Eğer Tanrı kendi halkını cezalandırmak isterse mimarlarını ellerinden alır.**" Cumhuriyet devri

mimarlarına baktığımızda ve Karamehmedler'in de erken sayılabilecek bir yaşta vefat ettiğini hesaba kattığımızda, Blondel'in ifadesindeki hakikat, mimari halimizin çaresizliği ve garabeti göz önünde bulundurulduğunda anlaşılıyor mu? Cevad Ülger'in muhataplarının seviyesi; daha doğrusu dönemin estetik, zevk, idrak ve anlayış seviyesizliği bu büyük sanatkârın önündeki en büyük engeldir. Cevad Ülger'in muhataplarının zevk ve estetikten ne denli mahrum olduğunu şu misal üzerinden gösterelim: Cevad Ülger Karamehmedler öğrencilerine iki eser gösterir; fakat eserlerin ne olduğunu söylemez. Biri Batıdan, diğeri ise kendi tarihimize ait bir eserdir. "Hangisi daha güzel?" diye sorar. Öğrencilerin hepsi,

Batı'dan alınmış resmin güzel olduğunu söyler. Cevad Hoca da "Hepiniz hâpı yutmuşsunuz" der. Kendi tarihinin estetik, zevk, anlayış ve diyalektikliğinden koparılan kimseler, Batı tarafından dizayn edilen zihin dünyasının sonucu olarak kendine yabancı hale gelmiştir.

Günümüz mimarlarının neredeyse çoğu, Cevad Ülger'in ifadesiyle hâpı yutmuştur. Kendi muhasebesini, murakabesini ve muhakemesini yapamayan mimarlar biyolojik olarak yerli, zihin olarak yabancıdır; hadiseye yanaşan şuurları "biz"den değildir.

Vitruvius yorumcusu olarak bilinen **Perrault**, mimariyi saf insan icadı olan hayal mahsulü bir sanat olarak ifade ederken Blondel ise mimarlığın kaynağının doğa olduğunu söylemiştir. Avrupalı mimarların bu

kısır tartışmasını Cevad Ülger "**Ritmin Gücü ve Ritme Davet**" eserinde şöyle ifade etmiştir:

"Klasik Yunan devrinde, gerek resim ve gerekse heykel naturalizmin zirvesine çıkmıştı. Sanat taşın biçimlenişi değildi artık, insanın duruşuydu... Yunan sanatı bu durumunu Hellenizme, oradan Roma'ya devrederken, Hristiyanlık Avrupa'yı sardı. Romen ve Gotik devirleri içinde tabiatın daha güçlü ve üsluplu taklitlerine vardılar. Nihayet rönesansta Hristiyan haleti ruhiyesi ile Yunan esprisi birleşti. Böylece ana hareket noktası değişmeden barok sanata devredilecek olan, üsluplanmış çok kuvvetli bir tabiatçılık doğacaktır."

Batı mimarisi kuvvetli tabiat taklitçiliği olan Barok sanatından daha sonra Rokoko, eklektik mimarî ve müteakip

dönemlerde, katlettikleri tabiatı taklide devam etmişlerdir. Katlettikleri tabiatın, güzelliği tahrip oldu ve tahrip edilmiş tabiata pitoresk (güzel ile beğeni arasında bir kavram) denildi.

Cevad Ülger mimaride gelenek ve modernizmin kesiştiği yerde görülür. Teknik açıdan pragmatik davranır. Ne geleneği eski olduğu için tamamıyla reddeder, ne de modernizmi yeni olduğu için bütünüyle kabul eder. Tasarım ve projesini geliştirdiği birçok caminin taşıyıcı karkasında betonarme malzemeyi kullanması, mahfil korkuluklarını steelden (çelikten) yapması modern mimariye verdiği önemi gösterir. Cevad Hoca'nın 1969-1978 yılları arasında yapmış olduğu "Reşadiye Camii"nde kendisine özgü sanatı görebiliriz. Dış mekânda klasik mimari, iç mekânda modern mimari hakimdir. Eserleri adeta tuval üzerinde dans eden bir ressamı anımsatır ve mimarî harikalıklar sunar. Eserleri üstün aşk ve zarafet misalidir.

Cevad Ülger'in diğer bir eseri olan "Kayseri Bürüngüz Camii" Osmanlı tarzında tek

Reşadiye Camii

kubbeli, merkezi planlı ve birer şerefeli iki minareli bir camidir. Büyük kubbe örtüsü, cam işçiliği ve kubbe süslemesiyle klasik Osmanlı mimarî tarzını yansıtmaktadır. Mimar Karamehmedler'in mimarî anlayışını camiiler özelinde şöyle tarif edebiliriz:

Mimari yapının iç mekânında modern mimarî hakimken, dış cephelerinde geleneksel mimarî hakimdir. Modernizmin geleneğin içinde mündemiç olduğunu taşlarla ifade edip mimarî anlayışına karakter kazandırmıştır.

Cevad Ülger'in mukarnaslara ehemmiyet vermesi geleneğe bağlı olup yeniden yorumlamasından dolayıdır. Mukarnaslar hakkında Mimar Cevad Ülger şu ifadeleri kullanır:

"Osmanlı mimarlığının dünya mimarlığı içinde, rastlanmayan, en enteresan taraflarından mukarnaslar..."

Mukarnaslar mimarimizde biricik özelliğe sahiptir. Mesela Almanya'daki *Cologne Katedrali* gotik mimariye sahip ve stalaktit stil de vardır. Bizdeki mukarnaslar gibi, fakat teknik olarak badem kısımları yoktur. Teknik açıdan bu yönüyle İslâm mimarisine has bir özelliktir.

Perrault, mimarlığın ve müziğin ilkelerini mukayese eder

ve bu iki sanatın güzelliğinin orantıdan ibaret olduğunu söyler. Müzik hocası olan **Rene Ouyard**, Süleyman Tapınağı'nın ölçülerinin müzikal orantı sunduğunu kanıtlamıştır. Müzikte notaların düzenine uyulmadığında birbirinden bağımsız sesler çıkar ve son derece rahatsız edici olur. Fakat notalara uyum sağlandığı müddetçe ortaya muhteşem bir armoni ve senfonya çıkar. **Shakespeare**'in ifadesiyle "müzikten etkilenmeyecek hiçbir mahluk yoktur dünyada." Müzik, Antik Yunan'dan günümüze kadar farklı şekillerde gelmiştir. Ayin, hipnoz, eğlence, mimari, tefekkür gibi amaçlarla kullanılmıştır. Batılı bestekar **Franz Liszt** "Müzik; en ilahi ve en şeytanî sanat!" demiştir. Mimarî de tıpkı böyledir. Dengesiz cephe çıkmalarıyla, farklı denizlik, aralık ve yükseklikleri bulunan pencereleriyle, simetriden uzak bir yapı, rahatsız edici bir orkestra gibidir. Cevad Ülger mimarlığının yanı sıra aynı zamanda müzisyendir. Ülger'e göre 20. yüzyıl müziğinin en önemli karakteri ritimsizliktir. Hangi sanat olursa olsun, ritim o sanatın ana karakterini oluşturur. Ülger aritmiye neden meyli olduğunu "Ritmin Gücü ve Ritme Davet" eserinde şöyle ifade ediyor:

Cevad Ülger toplumdan uzak bir mimar olmamıştır. Toplumun iyileşmesi için çözüm önerileri sunmuş, gerektiği takdirde sert bir dille tenkit etmiştir. "Osmanlı mimarlık anlayışını anlamak için Osmanlı toplumunun sosyolojik değişimini de takip etmek lazım" diyen Ülger, kendisi de hiçbir zaman toplumdan kopmamıştır.

"Bugün ritim kime ne yaptı? Neden aritmiye meylediyoruz? Sebepleri araştırırken, bir yanda 'pür-saf sanat ve estetikle baş başa kalma' kabul edilebilir. Fakat görmemezlikten geline ve asıl ağır basan sebep, bir önceki devre 'kontrast-zıt' olma kabul edilebilir."

Her sahadaki başarısızlığın, ritimsizliğin, şahsiyetsizliğin altında yatan temel gerçek

de budur: Ortaya hiçbir şey koymadan, geçmişe budalaca karşı çıkmak. Nerede Cumhuriyet aydınlarının, hürriyet sevdalılarının romanı, hikâyesi, şiiri, tiyatrosu, mimarî eserleri? Cumhuriyet devrinin sözde aydınlarının yekûnu sanatta sınıfta kalmasına rağmen kendini geliştirmek için de hiçbir çaba içinde değil. Bir misal: İslâm mimarisinin zarafet ve ihtişamını kavrayıp uygulamak yerine masif ayaklarının üzeri süs diye ve mimarlıkta pilastr olarak ifade edilen ağır sıra kemerlerden oluşan basit tezyinatı tercih ettiler. Çünkü mimarlık anlayışının ayak altı olduğu dönemlerde mimar, detaylar üzerinde yaptığı oyunlar, sahte tezyinilik ve sahte dekorlarla mimarî anlayışsızlığının üstünü örter.

Çok yönlü sanatkâr Cevad Ülger aynı zamanda karikatüristtir. Milli Gazete'nin yeni çıkmaya başladığı dönemlerde, Karamehmedler mahallesıyla dönemin sosyolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel olaylarını kendine has çizgileri ile çizmiş ve tenkit etmiştir.

Cevad Ülger toplumdan uzak bir mimar olmamıştır. Toplumun iyileşmesi için çözüm önerileri sunmuş, gerektiği takdirde sert bir dille tenkit etmiştir. "Osmanlı mimarlık anlayışını anlamak için Osmanlı toplumunun sosyolojik

değişimini de takip etmek lazım" diyen Ülger, kendisi de hiçbir zaman toplumdan kopmamıştır. Komünizm toplumu çekiç ve orağının arasına alıp ezmeye çalıştığında Ülger çizgileriyle buna mâni olmaya çalışmıştır. Büyük Doğu teknesinde yoğrulmuş İBDA fikriyatının oluşmasında etkili olan üç isimden biridir. Müttefekkir Salih Mirzabeyoğlu onun için "benim plastisite ruhumu inşa etti" demiştir. Bu mânâda Cevad Ülger'in büyüklüğünü göstermek için İBDA külliyyatına bakmak yeterli olacaktır. Mirzabeyoğlu "Ritmin Gücü ve Ritme Davet" eserinin takdim kısmında şu ifadeleri kullanır:

"Mühendislikten makineye, çocuk oyuncaklarından halı dokumaya kadar geniş ilgi sahası. Fikirde, en keskin hükümleri bile, elinin tersiyle ve çoğu zaman farkında olmadan deviriveren bir mizaç. Ve taşla ahenk kurucu olma sıfatından olsa gerek, ahenk keyfiyetini en çarpıcı bir zevk seviyesinden tadararak bir anda değer biçen..."

Merhum Suat Fıratlı, geçtiğimiz ay dergimizde yayınlanan röportajında Cevad Ülger'i şöyle anlatır:

"Cevad evde sarıkla gezerdi. Güzel bir sarığı vardı. Büyük bir pankart arabası vardı. Onunla ikimiz karşıya geçiyorduk... Gidiyoruz, dedi ki "Suat!

Kendine entelektüel diyen hangi mimar Ülger'i tanıyor? Geçmiş dönem İslam mimarisini günümüz için yorumlayıp, tekrar taşımamanın yolu Cevad Ülger'den geçer. Reşadiye veya Bûrüngüz Camii'ne baktığımızda anlaşılmıyor mu? Yoksa bayağı ve kopya mimariye alışan gözler Cevad Ülger'i görmüyor mu, görmek mi istemiyor?

"Biz çok münafık mıyız?" Bak-tım ki gözünden yaş geliyor. O derinlere daldı mı, gözünden yaş gelirdi. "Hayırdır ya?" "Yahu, benim hanım her gün Peygamberler, hacı, hocaları rüyasında görüyor. Ben daha papaz göremedim rüyamda." dedi"

Cevad Hoca'nın derin ve gerçek mümin oluşunu gözler önüne seren bir hatıra. Cevad Ülger'i gerçek sanatkâr yapan

şey kalbindeki imân ateşiydi. Bu imânını eserlerine nakış nakış işledi.

Cevad Hoca hakkında düşünülen yanlışlardan birisi de ona "camii mimarı" denilmesidir. Ülger'in mimari tarzı Osmanlı mimarisiydi. Müttefekkir Salih Mirzabeyoğlu "Demet" (karikatür) eserinin takdim kısmında bu mesele hakkında şöyle diyor:

"Mimarlığından bahsederken onun çalıştığı üslubun isminin "Osmanlı Mimarisi" olduğunu da bir düzeltme ile bildirelim. Bunun camilerde uygulanmış şekline bakarak, bu mimari tarzına, "camii mimarisisi" ona da camii mimarı demek yanlıştır. Sağ olsaydı böyle düşünenlere kendine has mimikler ve anlatış tarzıyla gerekli açıklamayı yapardı. Ve içinde bulunduğumuz estetik zevkini yitirmiş toplum, spor salonu, sinema ve konser salonu gibi yapılarda bu tarzı uygulamaya şansını ona tanımadı."

Cevad Ülger'in her yönü harikalıklar sunar. Mimarlığıyla, ressamlığıyla, müzisyenliğiyle, karikatüristliğiyle gerçek bir İslâm aydınıdır.

Turgut Cansever'in de hocası olan Le Corbusier "Dünyaya iki mimar geldi. Biri Mimar Sinan, diğeri ben." der. Corbusier'in ifadesini şöyle değerlendiriyorum. Mimar Sinan'ın sadece maddi boyutunu kavrayan Batı'dan Corbusier gibi literatür ve akademide otorite sahibi biri çıktı. Ve Batılı entelektüeller bilhassa mimar ve mühendisler Corbusier'e sahip çıktı, fikirlerini geliştirdi. Peki ya Mimar Sinan'ın hem maddî, hem manevî boyutunu kavrayan Cevad Ülger Karamehmedler'e kim sahip çıktı? Hangi mimarlık-mühendislik fakültesinde kendinden bahsedildi, tezler yazıldı? Kendine entelektüel diyen hangi mimar Ülger'i tanıyor? Geçmiş dönem İslam mimarisini günümüz için yorumlayıp, tekrar taşımamanın yolu Cevad Ülger'den geçer. Reşadiye veya Bûrüngüz Camii'ne baktığımızda anlaşılmıyor mu? Yoksa bayağı ve kopya mimariye alışan gözler Cevad Ülger'i görmüyor mu, görmek mi istemiyor?

SANATÇILARIN

Hayat Hikâyeleri

Ölmeden önce kitabı üç cilt olarak yeniden yayınladı ve kendi biyografisini de esere ekledi Vasari. Üçüncü cildin tamamını, ömür boyu gıpta ile takip ettiği, "sanatçıların en büyüğü" olarak gördüğü arkadaşı Michelangelo'ya ayırdı.

OĞUZ CAN ŞAHİN

Sanatçı Giorgio Vasari (1511-1574), İtalyan Rönesansı'nın belli başlı sanatçıların hayat hikâyelerini yayınladığında sanat tarihi disiplininin temellerini de atmış oldu.

Vasari; Medici ailesinin dünyasına, mektup arkadaşı Michelangelo di Lodovico Buonarroti'nin dehasına, Fra Flippo Lippi'nin "resme ve renge can veren" tarzına, Donato di Niccolò di Betto Bardi (Donatello) ve Leonardo da Vinci'nin fresklerini kopyalayarak hayatta kalmaya çalışan Masaccio'nun teva-zusuna, Vecelli soylularının ressamı Tiziano'nun kızgın resimlerine ışık tutarak bu sanatçıların hayat hikâyelerini ele aldı.

İlk kez 1550'de yayınlanan mevzu bahis eser iki cilt halindeydi. O zamanlar eserin adı "Sanatçıların Hayat Hikâyesi" değil de, Vite de più eccellenti architetti, pittori, e scultori italiani (Ünlü İtalyan Mimar, Ressam ve Heykelticilerin Hayatları) idi. Ölmeden önce kitabı üç cilt olarak yeniden yayınladı ve kendi biyografisini de esere ekledi Vasari. Üçüncü cildin tamamını, ömür boyu gıpta ile takip ettiği, "sanatçıların en büyüğü"

olarak gördüğü arkadaşı Michelangelo'ya ayırdı. Eser, müsbet-menfi tüm yönleriyle sanat meraklılarının esaslı bir kaynağı hâline geldi.

Sanatçının yükselişi

Cortanalı bir ailenin çocuğu olan Vasari, ilk resim derslerini eniştesi Luca Signorelli'den aldıktan sonra kendi kendine Latince öğrendi. Antonio da Saccone ve Giovanni Pollastra gibi yazarlardan ders aldı. Arezzo'da Fransız ressam Guillaume de Marchillat'ın atölyesinde çalıştı. 1524'te Floransa'ya giderek Andrea del Sarto ve Baccio Bandinelli'nin yanında çalışmalarına devam etti. Floransa'da Medicilerin dikkatini çekerek himayeleri altına girdi. Arezzo'da Kardinal Ippolito de Medici'nin yanında kaldı. Toscana Dükü I. Cosimo tarafından Vecchio Sarayı'nı yapmakla görevlendirildi. 1560'da I. Cosimo adına Uffizi Galerisi'nin yapımına başladı. Galeriye başladıktan iki sene sonra Disegno Akademisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Sanatçı, öldükten sonra öğrencileri tarafından bitirilen bu

meşhur yapı bugün müze olarak kullanılmaktadır.

PUTPERESTLİĞİN YENİDEN DİRİLİŞİ!

SIRRI KADEM

Osmanlı Devleti, II. Abdülhamid Han'dan sonra Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Cemiyeti eliyle serdedilen entrikalar sebebiyle yıkıma sürüklendi. Bunlar tarafından, düşmanlarla yapılan işbirlikleri neticesinden Osmanlı süratle özünden ve ruh kökünden uzaklaştı. Devlet, aynı zihniyetin hatalarının kurbanı olarak 1. Dünya Savaşı'na katıldı; iç ve dış düşmanlar eliyle tarihin sahnesinden çekildi.

Ardından sıra çağdaş yeni devletin kuruluşuna geldi. Toplum mühendisliğinin tüm enstrümanları kullanarak adım adım her alanda cebri değişim ve dönüşümler yapıldı. Cumhuriyetin kuruluşundan önce saltanat kaldırıldı. Tarih 1922... Sonra 29 Ekim 1923 tarihindeki TBMM'nin toplantısında Cumhuriyet ilan edildi. Bu toplantıda meclis toplam mevcudu olan 289 milletvekilinden 158'i oy kullandı, o gün 159 kişi vardı, geri kalan 130 kişiye haber verilmemişti, onlar cumhuriyetin bu şekilde ilanına muhalifti.

Bunu hilafetin kaldırılması ve Şer'iyye mahkemeleri (1924) ve Mecelle'nin ilgası (1924-1937) takip etti... 1925'te Şapka Kanunu çıkarılarak herkesin şapka giymesi mecbur kılındı. Aynı yıl türbe, tekke ve zaviyeler kapatıldı. 1926'da medreseler kapatıldı. Harf inkılabı adı altında bin yıldan fazladır kullanılan Arap alfabesi kaldırılarak kültürel köklerimizle bağlar koparıldı ve yerine Latin alfabesi getirildi, tarih 1928 idi... Medeni kanun da 1934'de kabul edildi.

Yıllarca "inkılaplar" inkılabı kovaladı durdu. Geçmişe dair ne varsa berhava edilmek istendi. Hatta bir dönem alaturka musiki öğretimi yasaklandı, tarih 1926 idi... "Atatürk"ün bir meclis konuşmasından sonra 8 ay süre ile alaturka musikinin icrası da yasaklandı, tarih 1934 idi... Alaturka musiki öğretimi yasağı tam 50 yıl sonra 1976'da bir Türk Müziği Konservatuarı kurulmasına kadar titizlikle tatbik edildi...

Zaman geçti. Atatürk 1938'de ölünce, tekke ve zaviyelerin kapatılmasından 13 yıl sonra ülkedeki türbelerin tamamın-

dan daha büyük bir alanda, sonradan "Anıtkabir" adı verilecek olan resmi "türbe"nin inşası için harekete geçildi. 1943 yılında inşaatına başlanan türbe 1953 yılında ancak tamamlanabildi. 750 bin m2 alan üzerinde kurulan ve 24 ton altın karşılığı harcamayla tamamlanabilen türbede devlet erkânının uyması gereken birçok yeni kural ihdas edildi. Zamanla bunlar adeta birer dogma haline getirilerek tenkidine dahi tahammül edilmeyecek şekilde kutsanmaya başlandı... Diğer türbe, tekke ve zaviyeleri kapatma fikrinin arka planında bu büyük türbeyi öne çıkarma gayreti mi vardı? Bilinmez!

Sonra... Daha sonra köprünün altından çok sular aktı... Kutsallarımız örselendikçe örselendi. Yıpratılan değerlerimizin yerine çağdaş tapınma biçimleri edinildi. Stadyumlar futbolun mabetlerine dönü-

şürken, resmi türbe de devletin mabedi olarak tüm ritüelleriyle protokoldeki yerini aldı.

Ne oldu bize?... Adeta büyük bir beyin travması geçirmiş tuhaf bir topluma dönüşmüş gibiyiz. Değerler, ölçüler birbirine girmiş vaziyette. Kim kimden yana belli değil? Tam bir kargaşa halini yansıtıyor toplumun yapısı. Bir milleti millet yapan temel değerlerden söz edemiyorsunuz neredeyse. Ne oldu bu millete, bu milletin insanlarına? Eskiden bir çırpıda tefrik edilirdi her şey. Bu tefrik kültürümüzden sanatımıza kadar her yerde kendini gösterirdi.

Hatırlayın, yabancı filmlere "yabancı film" diyen olmaz idi. Onun adı ecnebi filmi. Bu milletin değerlerini yansıtmayan her şey "ecnebi" kavramıyla tefrik edilirdi. Oysa şimdi ecnebiliğin her çeşidini kanıksadık. Hem de o kadar güzel bir

Ne oldu bize?... Adeta büyük bir beyin travması geçirmiş tuhaf bir topluma dönüşmüş gibiyiz. Değerler, ölçüler birbirine girmiş vaziyette. Kim kimden yana belli değil? Tam bir kargaşa halini yansıtıyor toplumun yapısı. Bir milleti millet yapan temel değerlerden söz edemiyorsunuz neredeyse. Ne oldu bu millete, bu milletin insanlarına? Eskiden bir çırpıda tefrik edilirdi her şey. Bu tefrik kültürümüzden sanatımıza kadar her yerde kendini gösterirdi.

kılıfla ruhumuza, benliğimize kabul ettirildi ki, fark edemedik bile ecnebileştiğimizi.

Sonra da şaşakalıyoruz tabii onları görünce. Onlar... "Bizim", "bizden" dediklerimiz... Onları bizden, milletin değerleriyle bütünleşmiş zannederken, bu hüsnü zannımızı boşa çıkaran davranışlarıyla cevabımızı alıyoruz: "Biz farklı bir dünyanın insanlarıyız." der gibi bir halle karşılaşıyoruz. Biz kimiz, onlar kim? Biz başka onlar başka da kendimizi mi aldatıyoruz yoksa! Bu durum bizi tarihi bir yanılgıya götürüyor gibi. Daha dün kadar mülevves bir inançtan ve o inancın değerlerinden sakınan bizler, yanına yaklaşmadığımız ve inanç dünyamıza tamamen aykırı bir putperestlikten sakınan bizler, eskilerin atalarının dini yaşatmasına ilişkin batıl inançlarının uzağında duran bizler, bugünlerde maalesef, inancımızı örseleyen, bir değirmen misali öğüten bir süreç içinde yuvarlanıp gitmekteyiz.

Böylesine temel değerlerimizden uzak bir inanç/inançsızlık bataklığına saplanmamızın sebebi ne ola ki? Bize özgü değerlerden çok mu uzaklaştık acaba? Yoksa bunun sebebi, yiyip içtiğimiz helâlligine ve temizliğine yeterince dikkat etmeyişimizden midir?

Inancımızın kesin kabul etmediği böylesine ecnebi hükümleri/kararları veren bu milli değer karşıtları ve dahi aymazları kimlerdir? Kimin adına işliyorlar bu şenaatleri? Bu memlekette giderek kaybolmaya yüz tutan putperestliği yeniden ayağa kaldırmak için sanki hususî bir eylem planı hazırlanmış gibi harekete geçenler kimin adamları?

Dağın yamacında ya da okulun bahçesinde

ya da kuruluş ve kurtuluşun çıkış yolunu gösteren efsane lider gibi görülen, bu milletin mukaddesatına, değerlerine savaş açan kartondan kahramanları diriltmek "bizim bildiğimiz" idarecilerin inanç yapısıyla bağdaşır mı?

Artık arkadan gelen muhafazakâr nesil eliyle, dindarlıkla putperestliği telif ederek yeni bir din mi icat ediliyor? Adeta problemlere çözüm üretmekten aciz bir yapının icraatına eş, nedir bu ölüm yıldönümlerinde ya da bayramlarda yoğun bir katılımı sağlama konusundaki heves? Bu milletin derdine derman olacak çözümler üretilmesi gerekirken, kemikleşmiş malum militarist

ve ideolojik zihniyete öykünmek de neyin nesi? Bu milletin bu zihniyetle tarihin hiçbir döneminde barışık olmadığı bilinmiyor mu? Bu durum karşısında akıl sahipleri soruyor; "fe eyne tezhebun?"

Hâlbuki yakın zamana kadar öncülerimiz, elden geldiğince şekli ziyaretlere ve kutlamalara iltifat etmeyerek milletin derdiyle dertlenmeyi esasa alıyorlardı. Rutin ziyaretlerde bile konuşmaları milletin değerlerine saygılı ve son derece ölçülü oluyordu. Millete hakareti şiar edinen ecnebileşmiş kimselere de gereken hitap yapılmaktaydı. Böylece milli değerlerden taviz vermeyen söylemler esas alınmış oluyordu.

Yönetimdeki bu aşırı sekülerleşmenin/dünyevîleşmenin doğurduğu vahim neticeler ortadayken bunun görülmemesi kabil mi? Biz mi değiştik/dönüştük yoksa? Dünyevî makamlar bize tatlı geldiği için mi Hakk'ın dile getirilmesinde umursamazlık baş gösterdi? Bu gidiş, gidiş değil! Bu dönüşüm, hayra alamet değil! Statü-konun istediği seküler/dünyacı bir hayat tarzının kabulü, onların yaşam kültürüne ayak uydurulması ülkenin problemleri için çözüm müdür?

Bir yandan Allah'ı razı ederken, öte yandan onların kutsallarını, düşüncelerini baş tacı etmenin, hele bunu sürekli dile getirmenin izahını yapacak olan var mı? Cemiyeti özünden uzaklaştırarak dönüştürdükten sonra, istediğimiz kadar İmam-Hatip Okulları açılsın! Neye yarar?

Acaba yukarıdaki idarecilerin Hakkı hâkim kılma niyeti sahih olarak ayakta iken, yanında, sağında ve solunda bulunan alt kademedeki idareciler mi amirlerinin yanılgılarına zemin hazırlıyorlar? Yaşanan olumsuzluklar sebebiyle, Milletin aklına takılan sorulardır bunlar. Bir de üst kademedeki yöneticilerin, bu ilkesiz ve çıkarıcı çevreleri halâ neden yanlarında tuttukları konusunda, büyük öneme haiz olan bu soru, ciddi manada güvensizliği pompalamaktadır.

Sen ne diyorsun arkadaş!

"Şimdi bunları dile getirmenin zamanı mı?" diyorsunuz gibi geliyor bana... Evet çiçekten/böcekten bahsetmek varken, böylesine hassas bir konuyu dile getirmekle gerçekten mayınlı bir alana girdiğimizin farkındayız! Mayınlı alanlarda serbestçe yürümenin zorluğunu da biliyoruz. Bazen mayınlı alanlarda yürümek attığımız adımlara dikkat etme alışkanlığı edinmemize yardımcı olabilir... Böyle bir faydası da vardır! Ayrıca, "erken öten horozun başını keserler" özdeyişinden hareketle "şimdi bunları konuşmanın zamanı değil" deyip Hakk'ın kelimesinin yücelmesini terennüm etmeyi sürekli ertelemeli miyiz? Meselelerimizi ve problemlerimizi inanç, irfan ve ruh kökümüze ait tüm değerlerimizi kaybettikten sonra mı konuşacağız?

İyi, doğru ve güzele yöneliş, selim bir kalple Hakk'ın ve Peygamber Efendimiz'in buyruklarına tutunmakla olur. Yarın o dehşetli günde "emaneti nasıl kullandınız?" diye sorulduğunda verecek makul bir cevabımız var mı? Bunu başta idarecilerimiz olmak üzere hepimiz kendimize sormalıyız...

İSLÂM İLE YENİDEN HAYAT BULAN YAPILAR -III-

İstanbul'un fethe-dilmesiyle birlikte "İstanbul'un ilk medresesi" ünvanını kazanan Molla Zeyrek Camii'nin çok yakınında olan bu yapının manastırı imarethane olarak bu medresede okuyan talebelere yeme içme ve barınma imkanları sağlamıştır. Aynı zamanda kilise kısmı da mescid olarak kullanılmıştır.

ABDULKADİR ASLAN

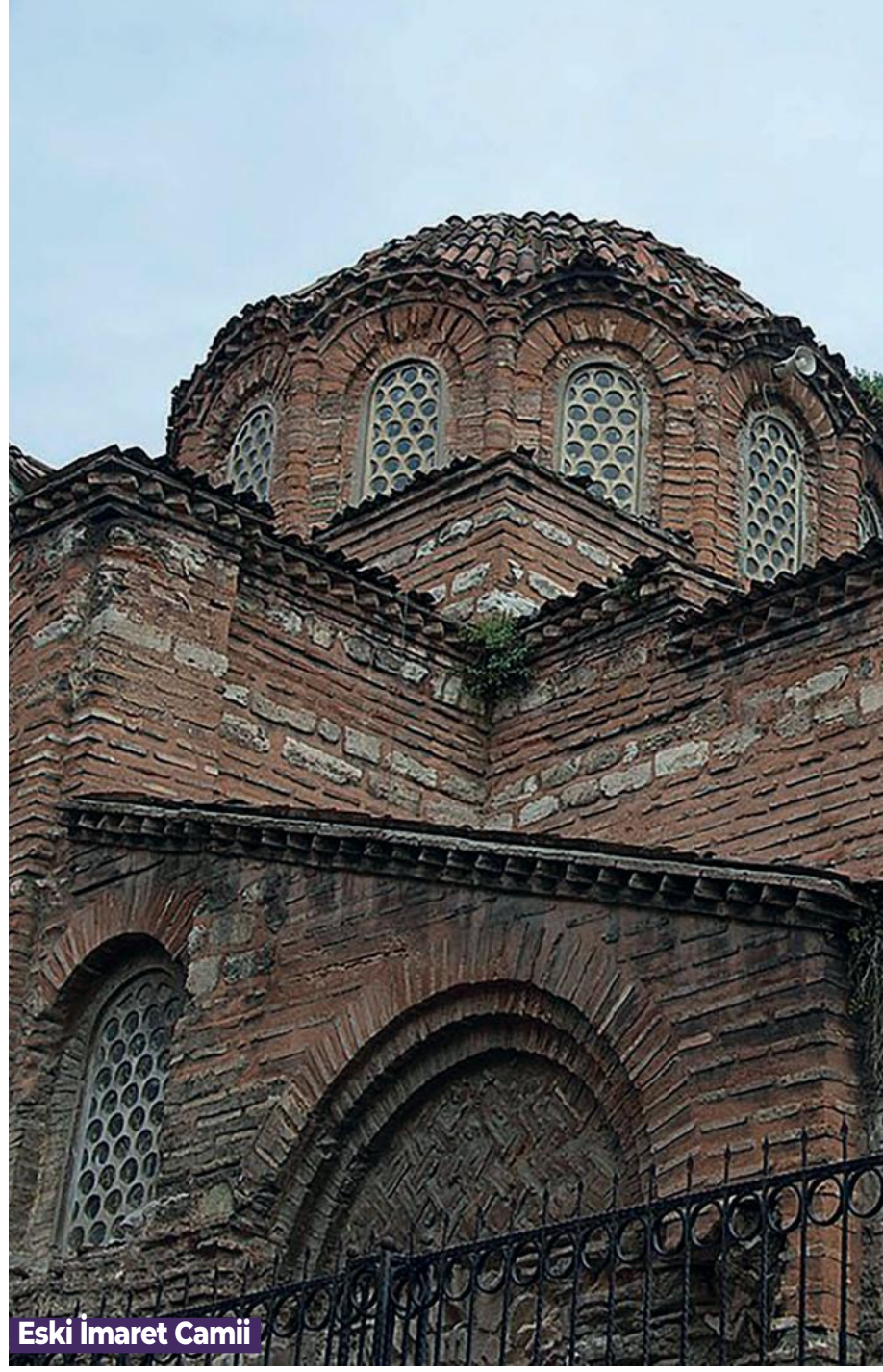
Kiliseden camiye çevrilen yapıları işlediğimiz yazı serimizin geçen ayki ikinci bölümünde İslam'la hayat bulan İmrahor İlyas Bey Camii, Molla Zeyrek Camii, Molla Gürani Camii, Fethiye Camii ve Hiramî Ahmed Paşa Mescidi'nden bahsetmiştik. Bu yazımızda ise Eski İmaret Camii, Koca Mustafa Paşa Camii ve Mesih Paşa Camii'ni işleyeceğiz:

Eski İmaret Camii (Pantepoptes Manastırı):

Bu manastır kompleksi XI. yüzyılda takriben 1081-1087 yılları arasında Komnenos Hanedanı'ndan imparator I. Aleksios'un (1081—1118) annesi Anna Kom-

mena tarafından "kapalı Yunan haçı" bazilika planlı yaptırılmış, "Pantepoptes (her şeyi gören) İsa"ya adanmıştır. Kilise doğu tarafında dik bir yokuş halinde inen bir tepenin üstünde inşa edilmiştir. Düzgün bir zemin sağlamak için altına binanın ölçülerinde geç dönemlerde su sarnıcı haline getirildiği tesbit edilen bir mahzen yapılmıştır. Kilise ve kompleksi inşa

ettiren İmparatoriçe Anna öldüğü zaman manastıra gömülmüş, peşi sıra ölen hanedan üyelerinin de oraya defnedilmesiyle orada bir mezarlık oluşmuştur. Ancak Latin istilası sırasında (1204-1261) şehirdeki diğer mezarlar gibi bunlar da istiladan nasiplerini aldı ve yok oldu. Kilise ve manastır kompleksi IV. Haçlı Seferi sonrası Katolik kilise-

Eski İmaret Camii

Zeyrek Camii

nesi'nden karşılanarak tamir edildiği bildirilir. Mimarisinde açıkça görülen değişikliğin ne zaman yapıldığı ise bilinmemektedir.

1935'li yıllara gelindiği zaman minaresinin yarısı yıkılmıştı; ancak içi normal bir şekilde namaz kılmaya müsait bir haldeydi. 1954 yılında cami Kur'an kursuna çevrilmiş, içine yatakhane konmuş ve narteks kısmı (son cemaat yeri) mutfak olarak kullanılmıştır. 1970'li yıllarda Mimar Fikret Çuhadaroğlu tarafından caminin iç ve dış kısmı kapsamlı bir şekilde tamir edilmiş, dış mimarisi ise orijinal görünümüne kavuşturulmuştur. Camiye çevrilerek hayat bulan kilise yapıları için âdet olan minberde asılı bulunan çift sancak ve hutbede imamın eline alması için bulunan kılıç da bugün ortadan kalkmıştır. Minberi ve mihrabı orijinal olarak gelemeyen ve bugün etrafı apartmanlarla çevrili olduğu için görünmekte zorluk çeken Eski İmaret Camii, bir süredir etrafı iskele ile çevrili bir durumda sözlük anlamı "bozulmuş olan bölümleri aslına uygun bir biçimde onarma" demek olan lakin Türkiye'de "aslına uygun olmayan bir şekilde imha etme" olarak algılanan "restorasyon" dedikleri garabetin sebebiyle ibadete kapalı bir vaziyettedir. Sultan Fatih Hazretleri'nin vakfiyede belirttiği manastırdan bir iz kalmamakla birlikte tarihi misyonu ve Fatih Sultan Mehmed'in vakfı olmasına rağmen içler acısı durumda olması bu şehrin sahibi ve muhafızlarına

yapılan en büyük edepsizlik olsa gerek.

Bu camii şerif Cibali Mahallesi Parmaklık Sokak'tadır.

Koca Mustafa Paşa Camii (Krisis Aziz Andreos Kilisesi):

Aslında bu manastır ismini Bizans halkına Hristiyan dinini kabul ettirdiğine inanılan havâri Hagios Andreas en te Krisei adına kurulmuş bir kilisedir ancak "ikonoklazm dönemi" (ikona düşmanlığı) sırasında (726-842) idam edilen, mucizeler yarattığına inanılan Giritli Aziz Hosios Andreas'ın "kutsal" kalıntıların buraya gömülmesiyle birlikte "Aziz Andreos Kilisesi" olarak anılmaya başlamış ve ismi de öyle kalmıştır. İmparator Arkadios'un kızı Arkadia tarafından yaptırılarak V. yüzyıl başlarına dayanan kilise ile henüz kesin olarak yeri bilinmeyen "Saturnios Kapısı" civarında olan "erkek manastırı"nın bu kilise ile ilgili olup olmadığının henüz tespit edilemediğini ve avlu kapısının dışında yerde bulunan V. yüzyıla tarihlendirilmiş eski bir sütun başlığını bahsi geçen kilisenin Arkadios dönemine ait olduğuna delil olması açısından yeterli görmeyen Semavi Eyice Hoca, bilakis bugünkü caminin yerinde bulunan ve VIII. yüzyıl ile tarihlendirilen bir "kadınlar manastırı"nın olduğunu nakleder. Sur kapılarının en önemlisi olan Altın Kapı'ya yakın bulunan bu yapı, İstanbul'da dehliz planlı yapılarak sonradan camiye çevrilmekle hayat bulan üç kiliseden biridir (Diğer ikisi Fenari İsa Camii [Lips Manastırı] ve Fethiye

lisesi olmuş ve Venedik'teki San Giorgio Maggiore Benedict'in tarikatına tahsis edilmiştir. Semavi Eyice Hoca'nın nakline göre bazı kayıtlarda burada çok değerli elyazmalarının bulunduğu bilinmektedir. Lakin Latin istilası sonrasında onlardan da bir iz kalmamıştır.

İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte "İstanbul'un ilk medresesi" ünvanını kazanan Molla Zeyrek Camii'nin çok yakınında olan bu yapının manastırı imarethane olarak bu medresede okuyan talebelere yeme içme ve barınma imkanları sağlamıştır. Aynı zamanda kilise kısmı da mescid olarak kullanılmıştır. Fatih Camii ve Külliyesi'nin yapımı tamamlanınca medrese oraya taşınmış, "Eski İmaret Camii" olarak isimlendirilerek camiye çevrilen bu yapı ise İstanbul'da kubbesi kiremitle örtül-

müş tek cami olma ayrıcalığı ile hususiyetini fark ettirmektedir. Günümüze ulaşamayan manastıra dair Sultan Fatih Hazretleri'nin yazmış olduğu vakfiyeye göre caminin kuzey ve batı tarafında eski manastırın hücreleri bulunuyordu ve yine vakfiyede geçtiği üzere vakfiyenin görevliler bölümünde bu mescidin günde 5 akçe alacak bir imamı, her biri günde 2 akçe alacak iki müezzini ile yine günde 2 akçe alması uygun görülen bir kayyımı bulunacağı belirtilmiştir. Günümüze orijinal görünümü ile gelmiş olsa da Hüseyin Ayvansarâyî'nin XVIII. yüzyıl sonlarına kadar İstanbul'da bulunan cami, tekke ve zâviyeler hakkında bilgi verdiği "Hadîkatü'l Cevâmî" isimli eserinde geçtiğine göre; yangınlardan çokça etkilendiği (Çünkü Zeyrek bölgesinin genel yapısı ahşaptandır) ve masrafları Haremeyn Hazi-

Koca Mustafa Paşa Camii

Fethiye Camii

Camii [Pammakaristos Manastırı]). İkonoklazm döneminde kilisenin idam edilen papazı Aziz Andreos kilisede bulunan aziz ve azizelere ait rolükleri (kemikler, kutsal eşyalar) kilisenin altına gömerek kurtarmıştır. İkonoklast Akım'ın sona ermesiyle (842) I. Basileios (867-886) tarafından tamir ettirilen yapı Latin İstilas'ı da diğer birçok yapıya olduğu gibi ciddi hasarlar görmüş ve İmparator VIII. Michael Paleologos'un eşi Theodora tarafından 1284 yılında tekrardan yaptırılmıştır. Önceki kiliseden kalma monogramlı yaprak motifli sütunlar da devşirme malzeme olarak yeni kilisenin sütunlarını oluşturmuştur. Devrin şairlerinden Maximos Planudes, İmparatoriçe Theodora'nın burada çok güzel bir kilise yaptırdığından bahsetmektedir -ki bu övdüğü yapı bugünkü Koca Mustafa Paşa Camii'dir. Şehir merkezine uzak bir yerde diye tenhada kalmış manastır ve kilisenin bu tamirden sonra çok daha önem kazandığı ve adından söz ettiren bir ibadet mahalli olduğu kaynaklara geçmiştir.

Fetih'ten sonra harap bir halde bulunan bu kilise uzun bir müddet kullanılmamış, Osmanlı'nın "şenlendirme" politikası ile birlikte Sultan II. Bayezid'in sadrazamlarından Koca Mustafa Paşa tarafından 1486 yılında büyük bir törenle camiye çevrilmiştir. Tören öncesinde harabe halde bir Bizans kilisesi olan yapıda öylesine değişiklikler yapılmıştır ki, Osmanlı-Türk mimarisi için üzerinde durulması gereken mühim bir şaheser haline gelmiştir.

Hristiyan-Ortodoks litürjisine göre tasarlanarak ayrı ayrı parçalara bölünmüş ve umurun ibadet etmesi için yalnızca ortada bir kubbe olacak şekilde inşa edilmiş yapının kullanılabilir bir camiye çevrilmesi için mihrabın kible istikametinde olması ve de her açıdan rahatlıkla görülebilir, uyulabilir olması gerekmesinden dolayı eskisine nazaran yapıya tamamen dikey olan yeni bir eksen verilerek yapı kuzey-güney yönüne çevrilmiştir. Bu şekilde kible yönü sağlanmış ve de enine uzanan bir bina halini

olarak saf tutmaya uygun bir biçime gelmiştir yapı. Yine girişleri de yeni aksa göre düzeltilerek batı girişi kapatılmış, kible duvarının karşısındaki kuzey duvarının dışına altı sütuna dayanan beş kubbeli bir son cemaat yeri eklenmiş, birinci ve beşinci bölümlerine ise birer kapı açılmıştır. Doğu tarafına bakan apsis kısmının kavisli tam ortadan bir pencere açılmak suretiyle hafifletilmiş ve kible aksının sağında kalacak şekilde batı duvarı önüne bir minare eklenmiştir. Bu minvalde düzeltmeler ile yapı dışarıdan bakıldığında eski halini büyük ölçüde yitirmiştir. Yapılan eklemeler ve yapı arasında uyum sağlanması açısından bütün duvarlar dışarıdan bir taş duvar kılıf içine alınarak adeta temelden kubbeye bir Osmanlı mimari eserine dönmüştür. Hemen çevresine medrese, hamam, imaret yapılarak muazzam bir külliye çevrilen yapı kompleksine sonradan Veliyyüddin Efendi'nin yaptırdığı muvakkithane, Darüssaade Ağası Beşir Ağa'nın yaptırdığı çeşme, Rifat Paşa ve Hacı

Emine Hanım tarafından yaptırılan sebiller gibi birtakım ilaveler de yapılarak iyice göz kamaştırır hâle gelmiştir. Aynı zamanda çok sayıda arazi ve dükkân külliyesinin evkafına verilmiştir. Rumeli'de Dimetoka, Yanbolu, Filibe, Niğbolu, Karasu, Drama, Serez, Nevrokop, Ustrumca, Selânik, İnebahtı, Avlonya ve Bolu'da gelirleri bu vakfa verilmek üzere çeşitli vakıflar bulunmaktadır. Burası Sümbüliyye Tarikatı'nın merkez dergâhı olmuştur; ilk postnişini ise Zât Çelebi Halife lakabı ile bilinen Cemaleddin Halveti Hazretleri'dir. Çelebi Halife Hazretleri'nin hac seferinde vefatı üzerine yerine halifesi Sümbül Sinan Veli Hazretleri geçmiştir. Bu iki mübarek Allah dostu İslamlaşan çevrede Müslümanların yoğun biçimde yaşadığı bir mahallenin doğmasını sağlamış, İstanbul'daki ilk Halvetî şeyhleri olmaları sebebiyle Sümbül Efendi Dergâhı bütün Halvetî tekkelerinin merkez kabul ettiği ve ehli tarık tarafından hürmet edilen bir misyona sahip olmuştur. Halk arasında Sümbül Efendi Camii olarak da bilinen bu cami, özel gecelerde minarede kandil yakma geleneğinin başladığı cami olması sebebiyle de özel bir konumdadır. Yine külliyesinin dikkati celbeden bir diğer eseri de İstanbul'da eşine fazla rastlanmayan, kuşların insanlar tarafından rahatsız edilmeden rahatça su içebilecekleri şekilde tasarlanmış "Kuş Çeşmesi"dir. Tamamen beyaz mermerden imal edilmiş çeşmenin üst hizasında bir bilezikle son bulan silindir gövdenin üzerine insanların erişemeyeceği musluklarla bezenmiş yarım daire bir tepelikle son bulan silindir gövdeli çeşme oturtulmuş çeşmenin kitabesi bulunmamakta ve sahibü'l hayrat bilinmemektedir. Cami avlusunda 2000 yıllık olduğu söylenegelmiş bir çınar ağacının altında Efendimiz aleyhissalatu vesselam'ın biricik torunu Hz. Hüseyin Efendimizin veya oğlu Zeynelabidin Hazretleri'nin kızları Fatma ve Sakine annelerimizin kabirlerinin bulunduğu da rivayet edilmiş, Çifte Sultanlar

Türbesi olarak isimlendirilen çevresi demir şebeke ile çevrelenmiş kabir Sultan II. Mahmud tarafından yaptırılmıştır. Büyük veli tekkenin 2. Postnişi Sümbül Sinan Hazretleri ile birlikte büyük hattatımız Hafız Osman Efendi, avluda Konstantin'in Müslüman olduktan sonra "Sarı Sıdika Hatun" ismini alan kızı gibi isimler de medfundur. Evliya Çelebi Seyahatname'sinde buradan bahsederken "duaların kabul olduğu bir yerdir" der ve açıklar sebebini:

"Cânib-i erba'asında Mesleme ve Ebâ Eyyûb ve Hârûnu'r-Reşîd asrında Alina nâm kral-ı la'înin elinden nice bin sahâbe-i kirâm ve sahâbîzâde-ler şehîd oldukda bu câmi'in haremi etrâfında medfûnlardı. Kim bu câmi'de olan rûhâniyet (başka) bir câmi'de yoktur."

Muhtemel olarak medresede kullanılmış VI. yüzyıldan kalma monogramlı Bizans kalıntısı oyma bir kapı çerçevesi İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne götürülmüş, Çinili Köşk'ün biraz ilerisi ile müzenin sol tarafı arasında bahçe girişine konulmuştur. 1999'daki İzmit-Adapazarı Depremi'nden birtakım hasarlar taşıyan Koca Mustafa Paşa Camii, camiye çevrilmiş kilise yapıları arasında Bizans izleri en çok silinmiş camiidir.

Bu camii şerif Fatih'te Sümbül Efendi Mahallesi Koca Mustafa Paşa Medresesi Sokak'tadır.

Mesih Paşa Camii (Myrelaion Kilisesi):

Asıl ismi Myrelaion Kilisesi olan bu yapı, İmparator I. Romanos Lekapenos döneminde (920-944) imparatorun kendi adına VIII. veya V. yüzyıldan kalma putperest Roma kalıntısı çapı 30 metre olan bir ibadet mahalli rotunda (kubbeli dairesel yapı) (bir rivayete göre Arkadius'un kızı, II. Theodosios'un kız kardeşi Arkadia'nın sarayı) üzerine X. yüzyılda I. Romanos Lekapenos'un emri ile yapılan yazlık sarayı ve manastırın kilisesidir. Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Bizans'ta da imparatorlar şehrin yoğunluğu, gündelik olaylar vs. gibi sebeplerden

Mesih Paşa Camii

dolayı yorulunca dinlenmek için kendilerine kısa bir zaman için çekilip dinlenebilecekleri küçük saraylar yaptırmışlardır (Küçükso Kasrı, Aynalıkavak Kasrı gibi). Rotundayı içine yaklaşık 74 adet sütun ve üzerlerini örten tonozlar eklenerek su sarnıcına çevirten imparator, daha sonra da burayı bir manastıra çevirerek "Myrelaion" adını vermiştir. Bu manastırın kilisesi olan Bodrum Camii, sarayın rotunda üzerinde olması sebebiyle yapılırken kilisenin altına da bir bodrum şeklinde "krypta" (mezar odası) yapılarak aradaki yükseklik sorunu giderilmiş oldu ve imparator 600 yıllık bir gelenek olan imparatorların bugünkü Fatih Camii yerinde bulunan 12 Havarî Kilisesi'ne defnedilmesi geleneğini bozarak öldüğünde Myrelaion Kilisesi'nin kryptasına gömülmeyi vasiyet etmiş, bundan böyle imparatorlar 12 Havarî Kilisesi'ne gömülmemiş; imparatorun karısı Theodora, büyük oğlu Kristoforos ve son olarak 961'de VII. Konstantin ile evli olan kızı Helena'nın da buraya gömülmesiyle birlikte aile mezarlığı tamamlanmıştır. Birçok prensesin ömrünü rahibe olarak tamamladığı bu yapı, klasik Bizans kilise yapısı olan taş ve tuğla karışımından yapılmış, "kilise mimarisi" de denen bazilikal planlı olarak inşa edilmiştir.

Latin istilasında neredeyse

tamamen yıkılarak büyük zararlar ve yağmalar gören yapı, XIV. yüzyılda baştan yapılmış, İstanbul'un fethinden yaklaşık yarım asır sonra Sultan II. Bayezid döneminde, Fetih'ten önce Müslüman olmuş, zamanla sadrazamlığa kadar yükselmiş olan, Paleologos Hanedanı üyesi Bizans'ın son imparatoru XI. Konstantin'in kardeşinin geleceğin imparatoru olarak görülen oğlu Mesih Paşa tarafından, terk edilmiş Bizans kilise ve manastır kalıntılarının "şenlendirilmesi" politikası çerçevesince mihrap, minber ve minare eklenerek herhangi bir Türk mimari unsuru eklenmeden camiye çevrilmiştir. 1501 yılında vefat eden Mesih Paşa, Murad Paşa Camii haziresine defnolunmuş, XVI. yüzyılda yaşamış olan diğer Mesih Paşa ile karışmaması için kendisine "Mesih Paşa-i Evvel" denmiştir. Aynı zamanda mahallenin kurucu camisi olan Bodrum Mesih Paşa Camii (mahalle oluşması için önce kurucu caminin olması gerekir) 1911'deki Mercan Yangını'nda ciddi hasarlar görmüş, caminin yangından önce çekilmiş fotoğraflarında ise içinin kalem işi ve nakışlarla süslü olduğu ortaya çıkmıştır. Yangından sonra uzun yıllar sahipsiz kalan camide 1930'lu yıllarda İngiliz arkeologlar tarafından mozaik bulma umidi ile duvarlardaki bütün sıva kazınmış

lakin herhangi bir mozaığe rastlanılamamıştır. Laleli'nin o yoğun koşturması ve çarpık yapılmış binaları arasında gözden kaçırılan Bodrum Mesih Paşa Camii'nde yalnızca Hz. Meryem önünde diz çökmüş bir havariyi temsilen yapılmış bir fresk bulunmaktadır. 80'li yıllara kadar harabe halde bulunan cami çevredeki esnaf ve halkın ısrarlı çabaları neticesinde 1987 yılında çok başarılı olmasa da bir restorasyondan geçirilerek ibadete açılmıştır. Camiye ait sarnıç ise yine aynı yıllara kadar harabe bir halde kalmış, bir dönem İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından "kömür deposu" olarak kullanılarak 1000 yıllık da olsa bizim tarihi eserin her türlüşüne bakışımız budur dercesine akıllara zarar bir şekilde istismar edilmiştir. Günümüzde ise çarşı olarak kullanılan sarnıç pek iyi vaziyette olmamakla birlikte diğer tarihi miraslar gibi esaretten kurtarılmayı beklemektedir. Son olarak 1960'lı yıllarda yapılan kazı çalışmalarında porfirden yapılmış bir heykelin topuk kısmına ait bir parça bulunmuştur. Günümüzde Venedik'te bulunan bu heykel (Tetrark Heykeli) 1204-1261 yılları arasında Latin İstilasında Katolikler'in ne büyük hırsızlıklar yaptığını gözler önüne sermektedir.

Bu camii şerif Mesih Paşa Mahallesi Şair Haşmet Sokak'tadır.

OSMANLI 2

M. TAHA İNCİ

Osmanlı'nın 18. yüzyılının bitimine doğru geldiğim İstanbul'da hayat şartlarının nasıl olduğunu, sanatın ne durumda olduğunu, bir kısım hadise ve şahsiyetleri öğrenmeye karar verdim. Esnafın durumunu öğrenmek için çarşıya indim. Çarşıda gözüme kestirdiğim bakkal dükkânına girip esnafla tanıştıktan sonra kapısının önünde işlerinin nasıl gittiğini, ahiliği, gediki ve ahlâkî durumu sordum. Muhabbetimize sabuncu bir zanaatkâr da dâhil oldu.

Ahiliğin bir esnaf teşkilatı olduğunu ve sosyo-ekonomik bir düzene sahip olduğunu anlatan bakkalcı Hüseyin Efendi, bu teşkilatın geleneksel anlayışı sürdürdüğünü ve kendine özgü ahlaki bir sistemi bulunduğunu söylüyor. Yani tamamen İslam ahlakıyla ahlaklanmış bir yapı. Fütüvvetnamelerde yer alan kurallara göre hareket ediliyor ve bu prensiplere uyuluyor.

Sabun satan zanaatkâr Osman Efendi de söze girip ahiliğin geçtiğimiz yüzyıllarda lonca düzeni ile devam ettiğini ve bu yüzyılda daha fazla ayakta kalamadığını söylüyor. Peki, neden ayakta kalamadı, diye soruyorum sabuncuya. Şöyle anlatıyor:

"Ahlakî zafiyetle birlikte esnaf ve meslekler arttı; iktisadî, idarî, askerî ve sosyal şartlar ahilik sistemini daha fazla ayakta tutamadı. Yiğidim, en çok da Fütüvvet prensipleri terkedildi, fiyatlarda dengesizlik yapıldı, esnaf sürekli fiyatları artırdı. Ayrıca mal temininde de sıkıntı yaşandı, malum savaşlar bizi bitirdi. Yine güvenlik zafiyeti, liyakat eksikliği de malesef içeriden bizi yemeye başladı. En beteri ise yeniçeri eşkıyalarının özellikle bu sisteme tebelleş olması ahilik-lonca düzenini tamamen bozdu ve bu devrin ortalarında "gedik" olarak varlığını idame ettirmeye başladı. Elbette bu sistem uzun süre yine ayakta kalabilirdi; fakat gayrimüslimlerin bu sisteme nüfuz etmesi, yabancılarla bir arada çalışma usulü bu işi tamamen sonlandırdı."

Peki, gayrimüslimlerin varlığı ne gibi zararları doğurdu, diye sordum. Bu sefer Hüseyin Efendi şunları söyledi:

"Evladım, aynı mesleği icra edenlerden biri Müslüman iken bir diğeri gayrimüslim ve ahilik ahlakı bu sebepten korunamaz oldu. Gayrimüslimler, ahilik prensiplerine uyum sağlamadı. Oluşan gedikle birlikte ticaret tekelleşmeye gitti. Ayrıca gedik sisteminde gayrimüslimler de yer aldı. Fakat gayrimüslimler esnafın neredeyse yüzde 5'lik kısmını temsil ediyordu. Az da olsa bir yerde nizama uyan biri olmazsa orada yıkım baş gösterir. Gedik sistemi de kendi içinde iyi korundu ilk zamanlar. Mesela esnaf gedikleri belirlenen kurallar dışına çıkamadı. Bu sistemde kurallar bellidir; Gedik sahibi olmayan ticaret yapamaz. Yani kişi çıraklıktan ve kalfalıktan yetişip usta olmadıkça bir dükkân açamaz. Yapılan bir iş başkaları tarafından yapılamaz. Zaten esnaf gediklerinin tüm yetkisi de hükümetin elinde olduğu için bu gibi kurallar mevcut. Fakat, gedik sistemi de iç üretimin zayıflaması, Avrupa sanayisine karşı rekabet gücünün kaybedilmesi, Avrupa'dan ithal edilen mallarla birlikte gelir kaybı yaşanması, esnaf olarak bizim mali durumumuzun bozulması, paranın ayarının sürekli değişmesi, rekabet sıkıntısı, arkadaşımın da dediği gibi ahilikte olduğu gibi yeniçerilerin esnafa çökmesi gibi sebeplerle gedik sistemi de bu devrin sonuna kadar ayakta kalabildi. Daha sonra lağvedildi."

Hüseyin Efendi'ye paranın ayarının sürekli değişmesi meselesini sordum. Derin bir nefes aldıktan sonra şöyle dedi:

Evladım, geçtiğimiz devirde 1690'dan itibaren gümüş sikkeler üretildi ve bu yüzyıl boyunca da Osmanlı parası oldu bunlar. Fakat bu paranın kur değeri serbest piyasa üzerinden ayarlandı. Çok değil, bundan 10 sene önce 1789'da Rusya ve Avusturya'ya karşı verdiğimiz savaş neticesinde yaşadığımız iktisadi sıkıntılardan dolayı tağşişe gidildi. Bu tağşiş ile, kuruşun gümüş içeriği (9,4 gramdan 6,9 grama) ve ağırlığı (17,4

gramdan 12,8 grama) yaklaşık üçte bir oranında düşürüldü. Paramızın değeri bu sefer diğer ülkelere karşı çok düştü.

Hüseyin Efendi'nin ikram ettiği güzel bir Türk kahvesinden sonra yanlarından ayrıldım.

İstanbul'un Fatih bölgesinde gezerken delilerin barındığı Fatih Dârüşşifâsını görüyorum. İçeriden nihavend makamında güzel bir müzik sesi geliyor. Hayran kalıyorum.

18. yüzyılda Batı'daki tıp eserleri Türkçeye tercüme edildiği ve hatta Batı'daki tıbbî bilgiler kullanıldığı halde Osmanlı akıl ve ruh hastalıkları hususunda Avrupa'dan çok çok ilerideydi. Bunu da delilere güzel muamelelerde bulunan Fatih Dârüşşifâsı hekiminden öğrendim. Hekim Abdurrahman Efendi, Avrupa'nın bu dönemde delilere nasıl davrandığını anlatıyor:

"Avrupa'daki gibi delilere kötü muamele edilmiyor burada. Hatta akıl hastalarının musiki ile tedavi yöntemini Avrupa bizden öğrendi. Ki bu dönemde Avrupa'da deliler içler acısı haldedir. Avrupa'da deliler hayvanlardan daha kötü muamele görüyor, aç, susuz bırakılıyor, dövülüyor, işkencelere maruz kalıyor."

Aklıma Michel Foucault'un "Deliliğin Tarihi" eseri geliyor. Orada deliliğin tanımı şu şekildeydi: *Deli; çalışmanın, toplumsal yeniden üretimin, söylemlerin, oyun ve bayram gibi toplumsal eylemlerin de içinde bulunduğu tüm alanlardan dışlanan, reddedilen kişilerdir.*

Bu sebeple deliler ve deliliğe dair emare gösterenler toplumdan dışlanıyor ve kapatılıyor. Sadece deliler kapatılmıyor;

Hekimin anlattıklarından anlıyorum ki, İslâm dininin insana ne şekilde muamele etmesi gerektiğinin apaçık somutlaşmış haline şahit oluyorum burada. Öyle ki, Müslümanlar delilere veli gözüyle bakıyor, hikmet arıyor, saygıda kusur etmiyor

büyük kapatılmaları evleri olmayan, dışarıda kalan yoksullar da, işsizler de dâhil ediliyor. Öyle ki 1790 yılında Fransa'da ilk defa deliler için bir hastane kurulma fikri doğmuş ve ancak

birkaç yıl sonra akıl hastaları için yerler yapılmaya başlanmış. Yani 18. yüzyılda yeni yeni ayrımlar yapılmaya başlanmış ve deliler bu yüzyılın bitiminde akıl hastanelerine yatırılır olmuşlar. Eserden okuduğuma göre Foucault bu ayırımın hiçbir işe yaramadığını ve akıl hastanesiyle hapishane arasında hiçbir farkın olmadığını söylüyor.

Delilere yapılan büyük rezaleti eserinde ortaya seriyor Foucault. 18. yüzyılın bitiminden sonraki devrede delilere yapılan bir muameleyi kaleme alan bir yazarın çarpıcı açıklamalarına yer veriyor ve şunları kaydediyor:

“Onları çırılçıplak, paçavralara sarınmış, uzandıkları taş döşemenin soğuk neminden korunmak için samandan başka bir şeyleri olmadığı halde gördüm. Onların gayet kaba bir şekilde beslendiklerini, nefes alacak havalarının, susuzluklarını giderecek sularının ve yaşamaları için gereken en zorunlu şeylerinin bile olmadığını gördüm. Onların gerçek zindancılara teslim edilmiş olduklarını, bunların vahşi gözetimlerine terk edilmiş olduklarını gördüm. Onların dar, iğrenç, havasız, ışsız aralıklara tıkıldıklarını, içine yırtıcı hayvanların bile konulmayacağı ve hükümetin lüksünün başkentlerde büyük harcamalarla idame ettirdiği mezar gibi yerlere kapatıldıklarını gördüm.”

Hekime, Avrupa’daki içler acısı manzaraya nazaran Osmanlı’da, yani burada delilere nasıl muamele edildiğini soruyorum. Hekim şunları anlatıyor:

“Osmanlı’da bu devirde delileri ayrı ayrı tefrik ediyoruz ve her birine ayrı tedavi yöntemi uyguluyoruz. Kuş sesi, su sesi ve musiki tedavisi gibi yöntemlerimiz mevcut. Biliyorsunuz musiki ile tedavi yöntemi Türklerin eskilerden beri uyguladığı bir yöntemdir. Bu dârüşşifâ haricinde Edirne Dârüşşifâsı, Süleymaniye Tıp Medresesi, Enderun Hastanesi’nde de müzikle tedavi uygulamaları yapıldı ve yapılıyor.”

Mesela Edirne’de yer alan Dârüşşifâ’ya gitmedim fakat Evliya Çelebi’nin anlattığına göre, sekiz kemer altında birer kış odası şeklinde dizayn edilmiş. Her odada yer alan ikişer pencerenin biri; odanın dışında olan ağaçlıklı, gülistan ve sümbülistanlı olan bahâristan bağına bakarken, diğeri büyük kubbenin ortasındaki büyük havuz fıskiye ve şadırvana bakıyor. Kış odalarının önünde bulunan sekiz adet yaz odalarının üç tarafı kafesli nakışlı ham mermerler ile çevrilmiş. Bu dârüşşifâdaki odalarda, her türlü hastalığa yakalanmış olan zengin,

yoksul, yaşlı ve gençler tedavi ediliyor. Hastaların tabiatına göre uygun kış günlerinde ateşler yakıp kuştüyü yataklar, yorganlar ve ipekli yastıklarda hastalara hizmet sunuluyor. Akıl hastalıklarından tedavi gören hastalara şifa bulmaları için bahar mevsiminde çiçek kısmından sim-ü zerrin, nebati, deveboynu, yasemin, gül-i nesrin, şebboy, karanfil, reyhan, lale, me-nekşe, erguvan, şakayık, nergis, sümbül, buhur-ı meryem ve safran gibi çiçekler veriliyor. Haftada üç kere musiki fasılları düzenleniyor. Her gece ve gündüz üçer kere hem akıl hastalarına ve hem diğer hastalara Keykavus mutfağından hastanın derdine göre keklik, turaç, sülün, güvercin, üveyik, kaz, ördek ve bülbül gibi kuşları avcılar getirip hekimler istekleri ve arzuları üzere pişirtip verir.

Yine Evliya Çelebi, Edirne Bimarhanesi hakkında şunları söyler:

“Orada bir darüşşifa vardır ki, dil ile tarif edilmez ve kalem ile yazılmaz. Böyle dikkat ve özenle yapılmış şifa yurdunun anlatılan odalarında çeşitli hastalıklara tutulmuş zengin ve fakir, ihtiyar ve genç doludur. Bazı odalarda ilkbaharda delilik mevsiminde Edirne’nin aşk denizi derinliğine düşmüş sevdalı âşıklar çoğalıp, hekimin emriyle bu tımarhaneye getirilerek altun ve gümüş yaldızlı zincirlerle kerevetlerine takılıp, her biri aslan yatağında yatar gibi kükreyip yatarlar. Kimisi havuz ve şadırvanlara bakıp kalender hülyası kabilinden sözler eder, nicesi dahi o kemerli kubbenin etrafında olan gülistan ve bağ ve bostan içindeki binlerce kuşların cıvıltılarını dinleyip, delilerin perdesiz ve ölçüsüz sesleriyle feryada başlarlar.”

Peki, burada neler yapıyorsunuz diye soruyorum hekime. Hekim şunları anlatıyor:

“Biz burada hastalardan daha fazlayız. Hastalara iyi davranıyor, güzel muamele-

de bulunuyoruz. Tedavi sürecinde hastalara kuş eti yediriyor, tabiatı seyrettiriyor, Kur’an okuyor, musiki, kuş ve su sesleri dinletiyor, onları meşgul edecek işler veriyoruz. Hastaların gösterdikleri emarelere göre de çeşitli bitkilerle tedavi ediyoruz.”

Hekimin anlattıklarından anlıyorum ki, İslâm dininin insana ne şekilde muamele etmesi gerektiğinin apaçık somutlaşmış haline şahit oluyorum burada. Öyle ki, Müslümanlar delilere veli gözüyle bakıyor, hikmet arıyor, saygıda kusur etmiyor, aşağılamıyor, alay etmiyor, kendisinden küçük görmüyor.

“Gözleri görmeyen birine yol göstermek sadakadır. Sağır ve dilsiz durumdaki kişilerin dertlerini anlatmalarına yardımcı olman da bir sadakadır.” buyuran Allah Resulü, özür lüye de, deliye de nasıl davranmamız gerektiğinin işaretlerini vermiş, medeniyetlerin İslâm ahlâkı üzerine teşekkül etmesini sağlamış. 16. yüzyılın bu konudaki ahlâkının her geçen gün daha da arttığını görüyorum.

Faydalandığım kaynaklar:

- 1- İbrahim Güler, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Esnaf ve Zanaatkarları ve Sorunları Üzerine Gözlemler, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Güz 2000 c.1 s. 2
- 2- Nuran Koyuncu, Osmanlı Hukukunda Esnaf Gediği, Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri 2. cilt
- 3- Yrd. Doç. Dr. Selahattin Bayram, Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları, İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
- 4- Prof. Dr. Ekrem Erdem, Osmanlı Para Sistemi ve Tağşiş Politikası: Dönemsel Bir Analiz, Bankacılar Dergisi, 2006, s. 56,
- 5- Michel Foucault, Deliliğin Tarihi, 2017, s.90-666
- 6- Fatıma Zeynep Belen, Osmanlı’da Psikolojik Sağlık Uygulamaları ve Osmanlıca Psikoloji Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme.
- 7- Evliya Çelebi, 2006: III/608-610.

ÇOK KİTAP OKUMAK MI YOKSA NİTELİKLİ KİTAPLAR OKUMAK MI?

Bu çocuklar, bu kadar çok kitap okuyor iyi hoş ama ne okuyorlar? Çocuk kitapları üzerinde ciddi mânâda oyunlar dönüyor ülkemizde. Yazarın sapkın düşünceleri, öyle güzel cümlelerle ve görsellerle kitaplara sindirilmiştir ki bir çocuk için bunu fark etmek imkânsızdır. Irkçılık, pedofili, ensest ilişkiler vb. bir sürü çirkin mevzular tertemiz zihinleri kirletmek için özellikle kaleme alınmıştır. Bilindik masalların altında yatan mesajları hepimiz az çok biliyoruz zaten.

AMİNE BETÜL KAVİN

Kitap okumak hobi midir? Boş zamanlarımızda mı okumalıyız yoksa okumaya zaman mı ayırmalıyız?

Zaman zaman tartıştığımız konulardan biridir kitap okumak. Şüphesiz insana maddi manevi çok şey kazandırır bu eylem. Düşüncelerimizden diksiyonumuza, kelime hazinemizden kendimizi ifade edişimize kadar birçok konuda yetiştirir bizi kitaplar, iyi kitaplar... Okumak dediysem önüne gelen her şeyi okumak değil kastettiğim. Fakat okuma alışkanlığımızı kazanıp bir zevk sahibi olana kadar yolumuz boş kitaplardan da geçebiliyor. Asıl tehlike de burada başlıyor. Henüz ayaklarımız yere sağlam basmıyorken okuduğumuz bazı kitaplar, sapkın düşüncelerin zihnimizde yeşermesine sebep olabilir.

Bazen hislerimizi, acılarımızı anlatacak cümle bulamayız... Öyle çok kıvranırız ki, münasip bir kelime ararız, gönlümüzde olup biteni ortaya çıkarsın diye. Bulamayız... Bir kitap okuruz, bir cümleye denk geliriz ve boğazımız düğümlenir. Bu yazar nasıl bir beyin sancısı çekmiş ki bu cümleyi kurabilmiş diye düşünürüz. Hislerimize tercüman olmuş bir yazardır o. Saygı duyar, bir gönül bağı kurarız. İyi ki kitaplar var iyi ki yazarlar var deriz ancak bazı yazarlar da vardır ki zehrini saçmak için yazar dururlar. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik kitaplar yazarlar çünkü bilirler ki ağaç yaşken eğilir.

İstatistiklere göre okuma oranlarımız fena değil ve çocukların okuma oranı yetişkinlere göre daha yüksek. Burada durup düşünmemiz gereken husus şudur: Bu çocuklar, bu kadar çok kitap okuyor iyi hoş ama ne okuyorlar? Çocuk kitapları

üzerinde ciddi mânâda oyunlar dönüyor ülkemizde. Yazarın sapkın düşünceleri, öyle güzel cümlelerle ve görsellerle kitaplara sindirilmiştir ki bir çocuk için bunu fark etmek imkânsızdır. Irkçılık, pedofili, ensest ilişkiler vb. bir sürü çirkin mevzular tertemiz zihinleri kirletmek için özellikle kaleme alınmıştır. Bilindik masalların altında yatan mesajları hepimiz az çok biliyoruz zaten. Ailelere önemli bir görev düşüyor burada. Yapılacak şey belli; çocuklarına okuyacakları ve okutacakları kitapları ince eğirip sık dokumak, görsellere bakmak, kitabı önden okuyup analiz etmek gibi. Bir yetişkin az çok neyin kendine zarar vereceğini bilir ve kendi tercihleri yönünde kitaplar okuyabilir. Bu durum çocuklar için geçerli değil hatta çocukluktan gençliğe adım atanlar için de. Çocuklarının sağlam temeller üzerine fikirlerini inşa etmesini isteyen anne babalar, kitap okuma konusunda da çocuklarını başıboş bırakmamalıdır. Aile önemli olduğu kadar çevre de önemlidir. Bir arkadaş bir insanın hayatını, ahiretini karartabilir; aynı şekilde bir kitap da bunu yapabilir. Müslüman bir aile, çocuğuna temel eğitimleri verirken bir yandan da kitaplarla çocuğunu tanıştırmalı, okuma alışkanlığını kazandırmalı ve tüm bunları titizlikle yerine getirmelidir. Bazı boşlukların yeri dolmaz ya da yanlış şeylerle doldurulur. Böyle bir boşluğa müsaade etmemeliyiz. Yetişkin bir birey olduğunda herkes kendine ait bir yolun yolcusu olur ancak bebeklik ve çocukluk dönemlerinde yönlendirmelerimiz ve örnek davranışlarımızla çocuklarımızın nasıl bir yolda yürüyeceklerini az çok belirlemiş oluruz. Bir oyun hamuru gibi düşünebiliriz bunu.

Nasıl ki oyun hamuruna istediğimiz müdahaleleri yapabiliyor ve istediğimiz şekli verebiliyorsak çocuklarımızı da böyle şekillendirebiliriz. Sadece çocuk sahibi olmakla anne baba olunmuyor. Onu hayata ve ahirete en güzel şekilde hazırlamaya memuruz. Tabii tüm bu süreçleri yaşarken çocuğun kendisini de göz ardı etmemeliyiz. Onu mizacına, karakterine göre en uygun şekilde yetiştirmeli, fikirlerine önem vermeliyiz. Biz onların anne babalarıyız, çocuklar bizim birer eşyamız ya da tapulu malımız veya egomuzu tatmin edici bir araç değildirler.

Bu konu üzerine Müslüman gençlerimize de bir tavsiyede bulunmak istiyorum. Eğer kitap okumaya geç başlamış ama nereden başlayacağını bilemiyorlarsa ve her konuda bilgim olsun, zaten geç başladım düşüncesi taşıyorlarsa öncelikle sakin olsunlar; çünkü ne okunacak kitap biter ne de ömür buna yeter. Dinî, siyasî düşünceleri oturmamışsa ilk olarak bunu oturtmaya baksınlar, daha sonra karşı görüşten ve inançtan olan yazarların kitaplarını okuyabilirler. Biz Müslümanların her konuya hâkim olması gerekir. Düşmanımızın da düşüncelerini bilmek bizi daha güçlü kılar çünkü. Fakat önceliğimiz ayağımızın yere sağlam basması olmalı. Dini kitapları okurken de çok seçici olmalıyız; zira ortalık soytarı kaynıyor. Yayınevinden yazarına kadar güzelce araştırıp sorsunlar sonra sindire sindire okusunlar. Bir günde kaç sayfa okuduklarını hesap etmek yerine bugün bu kitaptan ne kazandım diye düşünsünler çünkü nitelik nicelikten önce gelir. Az olsun öz olsun.

Kitap okumayı sevmiyorum diyenlere de ufak bir sözüm var. Henüz okumayı sevdirecek kitaba denk gelmemiş olabilirsiniz, denemeye devam edin. Muhakkak sizi yakalayacak bir kitaba denk geleceksinizdir. Teknoloji çağında yaşıyoruz, bilgiye ulaşmak eskiye nazaran artık çok kolay. Bir kitap hakkında birden çok ve birbirine zıt yorumlarla karşılaşabiliriz ancak hangisinin güvenilir olduğunu kestirmek zor zira bilgiye ulaşmanın kolay olduğu kadar bilgi kirliliği de mevcut. Bu durumda tanıyıp güvendiğiniz kişilere danışabilir, size yol göstermelerini isteyebilirsiniz. Başlarda dili hafif ve anlaşılır kitaplar tercih edebilirsiniz, zamanla onlar da sizi tatmin etmeyip daha ilmi kitapları isteyebilirsiniz zaten. Kendinizi zorlamayın ve yavaş yavaş alıştırın. Umarım içinde güzel ve doğru bilgilerin olduğu kendinizi güzelce yetiştireceğiniz kitaplara denk gelirsiniz. Bol okumalı günler diliyorum. Selametle.

HATIRLARIM: BALKON

BAHATTİN YEŞİLOĞU

Gece, yalnızlığı sevenlerin sarayıdır. Gece, ilham perilerinin uçarak kadife kanatlarıyla kalbinde yer ettiği en verimli dakikalardır. Doğrusu nasıl bir yazı çıkacak merak ediyorum. Evet, balkondayım. Hem de geniş bir balkonda. Yıldızlara bakarken yıldızları vesile edinerek tefekkür etmenin yolunu arama telaşındayım. Kâinatın Efendisi "Yıldızlara bakarak tefekkür etmeye çalışın" diye ümmetine nasihatte bulunmuş. Böylesi bir yerde, böylesi bir anda O'na uymamak olur mu? Bir de fikirlerine nisbet kurduğun Büyük Doğu-İbda mimarları aklındayken onlara layık olmak gerek.

Gece 12'yi geçti. Benim dışımda herkes uykuda. Bense, yalnız başıma yazımın başındayım. Mekânım balkon. Gece 12'yi geçti yazımın başında balkondan yıldızları görebiliyorum. Yaz mevsiminin en sıcak demlerinde yıldızlar da bambaşka güzel görünüyor. Gece, zamanın nabzını en iyi duyduğun andır. Gece, yalnızlığı sevenlerin sarayıdır. Gece, ilham perilerinin uçarak kadife kanatlarıyla kalbinde yer ettiği en verimli dakikalardır. Doğrusu nasıl bir yazı çıkacak merak ediyorum. Evet, balkondayım. Hem de geniş bir balkonda. Yıldızlara bakarken yıldızları vesile edinerek tefekkür etmenin yolunu arama telaşındayım. Kâinatın Efendisi "Yıldızlara bakarak tefekkür etmeye çalışın" diye ümmetine nasihatte bulunmuş. Böylesi bir yerde, böylesi bir anda O'na uymamak olur mu? Bir de fikirlerine nisbet kurduğun Büyük Doğu-İbda mimarları aklındayken onlara layık olmak gerek. Okuyucuya bu kurucuların ihtişamına leke sürmeden bir yazı çıkarmak derdindeyim. Anlayacağınız derdim büyük. Evet kardeşlerim fazla iddialı, büyük söylemlerde bulunmak istemiyorum. Derdim büyük. Bir Müslüman olarak hepimizin derdi büyük olmalı. Dertlerimiz büyük olmazsa ailemiz, vatanımız, dinimiz adına problemlerimizi çözemeyiz. Derdimiz büyük olmazsa kendi kendimizi aşmak ve yenilenmek şiarını elde edemeyiz.

Dertlerimizi büyük ederken dertlerimizle hemhal olmanın yolunu-yöntemini bulmalıyız.

Ankara'da Bahçelievler'de tam "Anıtkabir" karşısında bir muhite ailece taşınmışız. Çocukluk ve gençlik yıllarım burada geçti. Apartmanımızın adı Onel Apartmanı. Devlete ait bir müessesede çalışan on kişi birlikte arsa alıp yine birlikte on daireden oluşan dört katlı apartmanı yaptırmışlar. İsmi buradan geliyor. Aynı işyerinde çalışan ailelerin hepsi apartmana taşınıp yaşıyorlar. Öylesine güzel komşuluklar, öylesine güzel arkadaşlıklar var ki, hayat inanılmaz huzurlu ve mutlu geçiyor. Aynı işyerinden on arkadaşın birlikte yaptırdıkları apartman bitince peki nasıl yerleşmişler? Kura çekmişler. Kime hangi numara çıktıysa o kişi o daireye taşınmış. Ah babam ah! Ah garip ve çilekeş anam ah! Kurada bizim nasibimize en alt kat çıkmış. Yani balkonsuz ve en dar ev. Zavallı annem bu daracık evde mutfığa sığmazdı. Kendi kendime "baba ne şansızmışsın çeke çeke bunu mu çektin?" derdim. Evet dostlar yaklaşık yirmi beş yılın bir apartmanın en alt katında balkonsuz bir evde geçti. En alt katta oturmak bilir misiniz ne zordur? Dört katın bütün yükü sizin omzunuzdadır. Ev karanlıktır. Güneşten nasipsiz evinizde, kasvetli bir ortamda oturup durursunuz. Perdeleri kapalı tutmak zorundasınızdır.

Sebebi ise apartmana giren ve çıkanlar evin içini çok rahat görmektedir. Mahrem olunması uğruna perdeler kapanmak zorunda. Ah babam ah! Ah garip ve çilekeş anam ah. Alt katta oturmak öyle zordur ki sokağın bütün gürültüleri en yoğun sizin evinizden duyulur. Ne güneşin batışı ne doğuşu size nasip olmaz. Perdeyi açıp gökyüzünü temaşa etme imkânı yoktur. Şimdi anladınız mı? Şu an ellerim tuşlara giderken yıldızlarla içli dışlı yanımda mehtabı andıran demli çayla yazı yazmanın keyfi ne demek. Şimdi anladınız mı yıldızları seyrederken gökyüzünün azametini ve yüceliğini hissetmek ne demek. Şükür, sonsuz şükür. Yarabbi, içinde ben de olmak üzere tüm Müslüman kardeşlerimin verdiği nimetlerine şükretme iradesini kavi tut.

Bu anlattıklarım içinde en acı olan şey ise aynı apartmanda üst katta arkadaşınızın evine gidip gelmektir. Arkadaşınızı evinde oynarken evlerinin genişliğinin ferahlık vericiliğine ve balkonlarında oturmanın zevkine erdiğinizde tekrar kendi evinize gelip karanlığa gömülmeniz ne acıdır. Ah babam ah bu üst kattan nasıl kura çekmedin. Üst kat ne de ferah ve güzelmiş. Mavi gökyüzünü görmek sonsuzluk duygusunu tatmak ne muhteşemmiş. Üst katta kuşları görüyor, bulutların şekilden şekle girmelerini seyre diyorsun. Sahi bir de bodrum katları vardı. Apartman hizmetlilerinin oturduğu yer. Ben alt katta bunları düşünürken o zavalılar kim bilir ne düşünüyorlardır. Onların ne düşündüklerini bile düşünmek inanılmaz yine benim derdim olmuştur. Alt katta oturmak zordur. Üst kattakilerin bütün ağırlığı sizin omzunuzdadır. Acaba hafif kamburluğum buradan mı gelmiştir?

Anlayacağınız yıllar yılı geniş bir balkonda oturma hayaliyle yaşadım durdum.

Nihayet o muradıma ulaştım. Muradlar güzel olsun. Muradlar gerçekleşsin. Balkon denince anlayacağınız benim balkona dair intibalarım her daim müspet oldu. Balkona dair rahmetli Sezai Karakoç'a ait şiiri görünce yeni bir bakış açısı elde ettim. Rahmetli ne yazmıştı:

BALKON

Çocuk düşerse ölür çünkü balkon

Ölümün cesur körfezidir evlerde

Yüzünde son gülümseme kaybolurken

Çocukların

Anneler anneler elleri balkonların

Demirinde

İçimde ve evlerde balkon

Bir tabut kadar yer tutar

Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen

Şezlongunuza uzanır ölü Gelecek zamanlarda

Ölüleri balkonlara gömcekler

İnsan rahat etmeyecek

Öldükten sonra da

Bana sormayın böyle nereye

Koşa koşa gidiyorum

Alnından öpmeye gidiyorum

Evleri balkonsuz yapan mimarların...

Ne güzel bir şiir. İnsanı sarsan ve tüylerini diken diken eden muazzam bir ifade yoğunluğu. Rahmetli kent hayatında yüksek binaların yapılmasına karşı. Yüksek binaların yapılması ile birlikte insanlar birbirini tanımaz oldu. Aileler geniş aileden çekirdek aile yapısına indi. Komşuluk bitti. İnsanlar ekran ile büyülenmiş, şimdi de cep telefonlarına mahkûm olmuş birbirinden habersiz yaşıyorlar. Ailelerde dede ve nineler yok. Olsa da bu evlere sığmazlar. Onların yeri kendi akranlarıyla son demlerini huzur evinde geçirmek. Onlar daracak evlerinde beş altı çocuk yetiştirip büyütmüşler, bir

de üstelik varlarını yoklarını vererek çocuklarını evlendirmişler. Fakat, dedim ya onlar çocuklarının geniş evlerine sığmazlar. Her çocuğun ayrı odası olmalı. Torunlarından onlara yer bulmak mümkün değil. Gönüller dar oldu mu anlayacağınız her yer dar oluyor. Bu evlerin yapısı ve ruhu birlikte yaşamayı temin etmiyor. Rahmetli Sezai Karakoç belki de bahçeli müstakil evde yaşadığı içindir ki böylesi bir ürpertici duygu ve düşünce yoğunluğu vermiş şiirine. Kendince haklı. Bu şiir beni oldukça sarstı. Yüreği olan kimi sarsmaz ki? Sezai Karakoç'a hak verirken benim balkona bakış açım da hep yerinde durdu. Uzun zamandır bu mevzuda şiir yazma arzumu içimde taşıdım. Sezai Karakoç'un yazdığı şiir çoğu zaman bana engel oldu. Onun balkona bakışının tesirinde nasıl kaldıysam bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Balkona dair bana ait duygu ve düşüncelerin yıllar yılı perdelendiğini hissettim. Bu perdeyi açmaya bir türlü elim gitmedi. Velhasıl şiir yazamadım. Hem yazacağım şiir rahmetlinin şiirinin altında kalmamalı idi. Davamın hakkını gayet güzel bir şekilde yerine getirmeliydim. Şiiri yazıp kendi kendime okurken Üstad Necip Fazıl Kısakürek'in ve Kumandan Salih Mirzabeyoğlu'nun tebessümünü hayal etmeliydim. Sakın derdim Sezai Karakoç'u aşmak gibi anlaşılmamasın. Sezai Karakoç'un balkona bakışıyla benim bakışım zaten farklı. Okuyunca insanların kendi bakış açısını gayet yerinde vermişsin demeleri yeterliydi. Okuyucuların "Sezai Karakoç da bu mevzuda şu bakış açısı ile şiiri yazmış, ikiniz de balkona dair biz okuyuculara bir zenginlik ve farklı bakış açıları veriyorsunuz" ifadeleri yeter de artardı. Nihayet içimde pişen bu mevzuu pıtrak gibi bir anda açiverdi. Umarım beğenirsiniz.

BALKON

Dört duvar arası düşsen çılgına

Balkon oturduğun nazlı bir beşik

Yokluk pençesini atsan varlığa

Berzahta yer alan sırlı bir eşik

Derinden derine nefes alırken

Balkonda oturanlar neyi düşünür?

Güneş dağın ardında kaybolurken

Hangi hatıralar göze görünür?

Kalbinin gölünde yüzer bir kuğu

Gecenin koynunda oynar gölgeler

Sevgilinin saçları uçan bir buğu

Neşeyle barışık yaşar hüznler

Kurtarılmış bölge evlerde balkon

Yıldızlar sağnak sağnak rahmet olur

Çayın visale erdiği yer balkon

Sigara dumanı kıvrılır durur.

Ölüm üzerine...

MUHARREM ÇETİN

İnsanların genelde ölümden korkma sebebi, öteki dünyaya gitme değil bu dünyadan ayrılma korkusudur. Öteki dünya korkusu, cehenneme gitme korkusundan ileri gelir fakat bugün bazı kişiler, Müslüman olduğunu söylemesine rağmen şehid olmaktan da korkmaktadır.

Ölüm yüzyıllardır üzerine konuşulan en ehemmiyetli meselelerdendir. Bugünkü yazımızda, her canlının bir gün karşılaştacağı bir gerçek olan ölüm korkusu ve ölüm üzerine farklı bakış açılarını sunmaya çalışacağız.

İnsanların genelde ölümden korkma

sebebi, öteki dünyaya gitme değil bu dünyadan ayrılma korkusudur. Öteki dünya korkusu, cehenneme gitme korkusundan ileri gelir fakat bugün bazı kişiler, Müslüman olduğunu söylemesine rağmen şehid olmaktan da korkmaktadır. Oysa şehidlik ile daha fazla

neşe, mutluluk; cennet vaadedilmesine rağmen kişiler şehid olmak istemezler. Bu da temelden korkunun bu dünyadan ayrılmakla alakalı olduğunu gösteriyor.

Peki insan bu dünyadan niçin ayrılmak istemez?

Bunun altında yatan en temel sebep

insanoğlunun alışkanlıkları bırakamaması ve aşırı sağlamcı yapısı olabilir. İnsanların ekserisi şimdi kendisine 10 altın verilmesi ile 5 yıl sonra 50 altın verilmesi arasında tercih yapmak zorunda bırakılsa, çoğu insan bugün alacağı 10 altını tercih edecektir. İnsan çoğu zaman en garanti ve bağlı aklına yatkın yolu seçmek ister. Dünyayı ahirete tercih etmesinin sebebi de budur. Dünyayı gören insanın ahireti görmemesi, bunun neticesinde ise iki taraftan birini tercih etmek zorunda kalsa dünyayı seçmesi, insanın sağlamcılık özelliğinden kaynaklanmaktadır.

İkinci olarak; ehli takva insanlar da ölümden korkabilir ve bu korkunun sebebi birinciden farklı olarak cehenneme gitme korkusudur. Temelde amelin boşa gitme kaygısı buna sebep olur. Buna benzer bir kaygı, mesela sınava hazırlanan çalışkan öğrencilerde de bulunur. Onlarda da başarısızlık korkusu vardır.

Bir diğeri ise, sahabelerin, evliyaların ve kâmil insanların bakışıdır. Bu bakışta temelde ahirete özlem vardır. Dünya gurbettir. Dünyada ahiret eksenli yaşayan biri, doğal olarak ona da bir an önce gitmek ister. Dünyada ayağın kayması korkusu vardır. Çalışkan bir öğrencinin bir an önce sınavın olmasını istemesi gibi.

Yakını ölen kişinin ölüme bakışı da farklılık arz edebilir.

1) Ölümcül hastalığa yakalan veya yaşlı biri vefat ettiği vakit, akrabaların genelde tepkisi durgun ve sakin olur. İçten ağlanır. Çünkü burada ölümü ta aylar öncesinde kabullenme vardır.

2) Ani ölümlerde, genelde genç yaşta birinin ölmesi veya ölümü beklenmeyen birinin ölmesi durumunda bir haykırış veya isyan ortaya çıkabilir. Bu ölümlerin kabullenilmesi zor olur.

İntihar da bir ölüm sebebidir ve burada da amelî anlamda İslâm'ı yaşamayan ve İslâmî bilinci olan kişilerin intihara bakışı farklılık arz eder.

Amelî anlamda İslâm'ı yaşamayan biri için dünya eksenli bir yaşam olduğu için kararlarında ölçüt dünyadır. İntihar anında ahiretten çok dünyadaki acılarına yoğunlaşır. Diğer noktayı çok düşünmez.

İslâmî bilinci olan insanda ise intihar

düşüncesi genelde düşüncede kalır. Bunun nedeni ahiret eksenli bir bakışın olmasıdır. Kişi eksenine ahireti aldığı için attığı adımın sonrasını düşünür. Acıyı dünya ile sınırlandırmaz.

Ölüme altıncı bakış ise ateist kişilerin ve bu minvaldeki ideolojilerin bakışıdır. Bu bakışta ateist kişi genelde yok olacağını düşünse bile bunu beceremez. Çünkü insan yok olmayı deneyimleyemez. Yokluk düşüncesinde bile sanki dışardan kendimizi izliyormuşuz gibi algılarız. Ateist ideolojilerde ise fedakârlık yapmak isteyen kişiler, genelde kahraman gibi görünme maksadıyla

ölümü tercih ederler. Ölmek istediklerinde bile tatmini dünyevî tatminlerden sağlarlar; ama bu dahi bir ruhî çabanın ürünü olur.

Fakir ve zengin insanların ölüme bakışı da farklıdır. Zengin insan, dünyada rahat yaşadığı gibi sanki diğer dünyada da rahat yaşayacağını düşünür. Bu kişiler genelde Allah'ın rahmetine daha çok yoğunlaşırlar. Fakir insanlarda ise ölüm bazen bir teselli aracına dönüşebilir. İnsan yapı olarak mutlu olduğu dönemlerde ölümden korkar; acı çektiği dönemlerde ise teselli aracına dönüşür.

